5752

ప్రబుద్ధాంధ్ర

విడిసంచిక రెండణాలు | ౬ | ౧ | సంపాదకుడు

వత్సర చందా రూపాయి | జనవరి ౧౯౩౫ | శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

విరాళములు

సంవత్సర చందాలవల్ల మాత్రమే ప్రబుద్ధాంధ్రను నిర్వహించడం కష్టం. ఈ సంగతి గమనించి ప్రబుద్ధాంధ్ర యెడల ఆదరం వున్న ఔదార్యవంతులు ఉత్సాహపరిమితా లైన విరాళాలు దయచేస్తున్నారు. ఈ నెలలో ప్రబుద్ధాంధ్రను సత్కరించినవారు.

౧ శ్రీ కాశీనాధుని నాగేశ్వర రావుపంతులుగారు. ఎం. ఎల్. ఏ.
భారతి, ఆంధ్రపత్రికల అధిపతులు. మద్రాసు ౨౫—౦—౦

౨ శ్రీ బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డిగారు
లెజిస్లేటివు కౌన్సిలు ప్రెసిడెంటు. మద్రాసు ౨౫-౦-౦

౩ శ్రీ కలుబరగి లక్ష్మీనరసింహా రావు పంతులుగారు
లాండులార్డు రాజమండ్రి ౧౨—౦—౦

౪ శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు
ఫెడరేటెడ్ ఇండియా, త్రిలింగ పత్రికల సంపాదకులు మద్రాసు ౧౦-౦-౦

౫ శ్రీ శ్రీ శ్రీ గురునారాయణ ఏకాంగి స్వాములవారు
సింహపుర పీఠాధిపతులు ౧౦—౦—౦

౬ శ్రీ వి. రామకృష్ణగారు ఎం. ఏ. బి. ఎస్‌సి. ఐ. సి. ఎస్
పరిశ్రమల డైరక్టరు మద్రాసు ౫—౦—౦

శ్రీ రావుసాహేబు పింజల సుబ్రహ్మణ్యం శెట్టిగారు ఎం. ఎల్. సి.
సమదర్శిని పత్రిక సంపాదకులు మద్రాసు ౫—౦—౦

౮ శ్రీ వేమూరుమూడి వేంకటకృష్ణారావు పంతులుగారు
గవర్నమెంటు తెనుగు ట్రాన్సులేటరు మద్రాసు ౫—౦—౦

౯ శ్రీ. పి. వి. రాజమన్నారుగారు
బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వకేటు మద్రాసు ౫—౦—౦

౧౦ శ్రీ వి. వి. కేశవచంద్రగారు
చంద్రికా సంపాదకులు మద్రాసు ౫—౦—౦

౧౧ శ్రీ సామి వేంకటాచలం శెట్టిగారు ఎం. ఎల్. ఏ.
మర్చంటు మద్రాసు ౫—౦—౦

౧౨ శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు ఎం. ఏ
తెనుగుసినియార్ లెక్చరర్. ఓరియంటల్ రీసెర్చి ఇన్‌స్టిట్యూటు మద్రాసు ౫—౦—౦

విషయసూచిక

ఏజెంట్లు కావలెను

ప్రబుద్ధాంధ్ర పత్రికను విక్రయించడానికి ఈక్రింది స్థలాలలో ఏజెంట్లు కావాలి. మంచి కమీషను ఈయబడుతుంది. చందాదారులకు పత్రిక అందచేసే యెడల దానికి రేటే యివ్వబడుతుంది.

౧ కాకినాడ	౧౨ నరసారావుపేట
౨ సామర్లకోట	౧౩ నంద్యాల
౩ పిఠాపురం	౧౪ కర్నూలు
౪ తుని	౧౫ కడప
౫ విశాఖపట్టణం	౧౬ అనంతపురం
౬ బరంపురం	౧౭ గుంటకల్లు
౭ ఏలూరు	౧౮ ఒంగోలు
౮ బెజవాడ	౧౯ కావలి
౯ బందరు	౨౦ తిరపతి
౧౦ గుడివాడ	౨౧ చిత్తూరు
౧౧ గుంటూరు	౨౨ మద్రాసు

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతము (రిజిష్టర్డు)

సుప్రసిద్ధమగు యీ బలవర్ధకౌషధమును బలహీనతను చిక్కిన ఎల్లరు సేవింపనగును. ఏ కారణముచేత దేహము నిర్వీర్యత, నిస్సత్తువకు పాలుపడినను యీ జీవామృతము చక్కని దేహమనోబలములను, ఉత్సాహమును, వీర్యపటుత్వమును, ప్రసాదించును.

రెండు సైజులలో దొరకును. పెద్దది రు **3-4-0**; చిన్నది రు **1-12-0**

బాలభాస్కర (రిజిష్టర్డు)

బిడ్డల లివర్ & స్ప్లీను జాడ్యములకు అమోఘౌషధము

దీనివాడుక జాడ్యము చేరకుండ కాపాడుట మాత్రమే గాక జాడ్యము ముదిరినను నిస్సంశయముగు గుణమిచ్చి మంచి ఆరోగ్యమును కలిగించును. కెమిస్టులందరి యొద్దను దొరకును.

వివరములకు

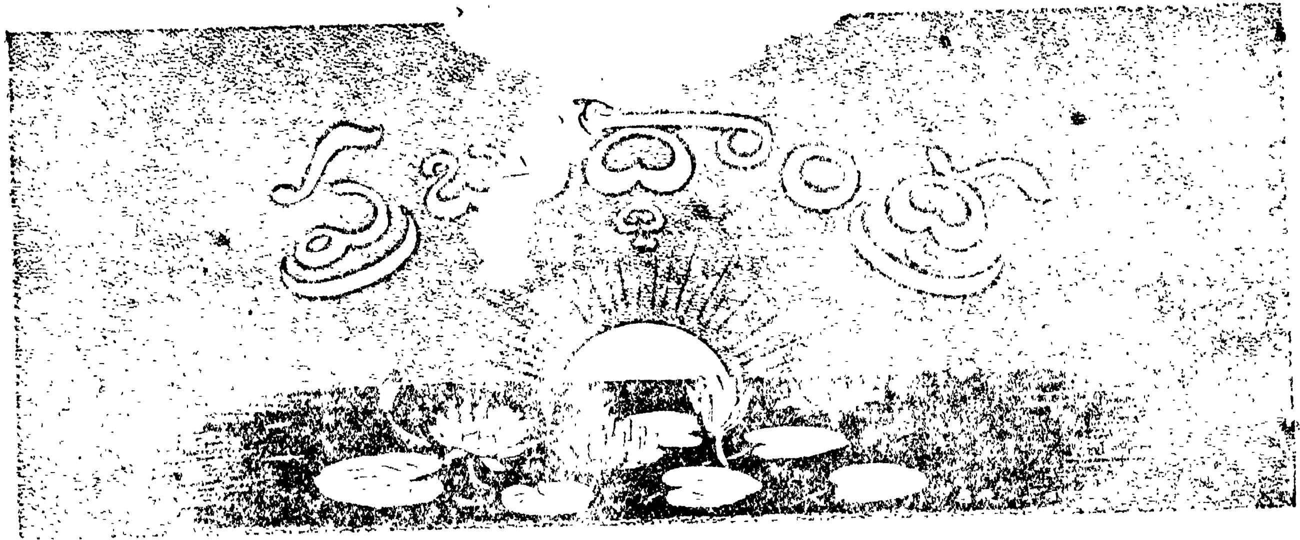
ఆయుర్వేదాశ్రమము

151. గోవిందప్పనాయక వీధి, తపాలపెట్టె 287,

మదరాసు

శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు

౬ సంపుటము   రాజమహేంద్రవరము జనవరి [illegible]   ౧ సంచిక

తల్లి ప్రాణం

[illegible]—[illegible]

"చెప్పినా వినాలు [illegible]"

"[illegible]"

"అలా కాదు. కొంచెం ఆలోచిస్తే నీకే తెలుస్తుంది యేమీ లాభం లేదని"

"చదువుకుంటే లాభం వుండదని మీరు కనక అనగలిగారు. [illegible]"

"శిరోమణి పరీక్ష యిచ్చినా మొగాళ్లకే దిక్కూ దివాణమూ కూడా లేకుండా వున్న రోజు లివి. అమ్మాయి విద్వాన్సయితే—"

"అయితే అని సందేహం యెందుకూ?"

"అవుతుందే అను. అయితే అది వుద్యోగం చేస్తుందా వూళ్లేలుతుందా?"

"చెయ్యకపోడానికి తెలివితక్కువదా, చురుకు లేనిదా?"

"అది కాదు.........అవసరం—"

"అంటే?"

"అది తప్ప మనకి మరెవ్వరూ లేరుకదా, యిదంతా అనుభవించక నౌకరీ కర్మం యేమిటీ దానికి?"

"[illegible] అమ్మాయి[illegible]"

"......................"

"చేత్తులారా దాని గొంతు పిసికేలాగు [illegible] మీ అమ్మాయినా. మొగుడు చస్తే [illegible] పుస్తకాలని, పత్రికలనీ, సభలని—[illegible] కాలం గడిపేసుకోనివ్వండి దాన్ని"

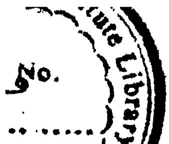
"కావలసినన్ని వ్రతాలు చేసుకోవచ్చు. తీర్థయాత్రలు—"

"బుర్ర కూడా గొరిగించేస్తానన్నారు కాదు నయమే కొంతవరకు"

"......................"

"అమ్మాయి జోలి మీకక్కరలేదు. "మేనరికానికి వొప్పుకో"నని నేనెంత మొత్తుకున్నా, "నాకీ మొగుడు వద్దు మొర్రో" అంటూ అదెంత యేడ్చినా మెడపట్టి యింటికి తెచ్చారు కాపరం. పుట్టిన వొక్క బిడ్డా మోడయిపోయి—మీకు జాలి వుందా? కనికరం వుందా? దుఃఖం యెరుగుదురా మీరు?"

"......................"

"అంత దక్కని పిల్లని మీరా లెక్కచేసేనా చూశారా? దాని తెలివితేటలికి హద్దు చెప్పగలరా మీరు? దాని హామేదా, దాని వొబ్బిడి, దాని నిదానం—ఇవన్నీ గంగలో కలిసిపోవలసినవే?"

"........................"

"మంకుపట్టు పట్టానని మీకు కోపం అక్కరలేదు. ఇది తప్ప మీకేం చెప్పినా—యిదివర కల్లా విన లేదూ?"

"........................"

"ఆడదాని మాట వినడం నామోషీ అనుకుంటూన్నారేమో, తల్లిమాటా, అక్కమాటా వినడంకంటే పూకాను పెళ్లాం మాట వినడం"

"మరొకటీ, మరొకటీ అయితే—"

"ఇది మరొకటి కాక యింకేమిటి!"

"........................"

"ఆడాళ్ల కష్టసుఖాలు మొగాళ్లకి అర్థం కావు. చావలేక బతికివున్నాను నేను. ఏడవలేక నవ్వుతున్నాను. దురొమ్ముమీద కుంపటిలాగ భరించేదాన్ని నేను. మీకేం తెలుస్తుంది?"

"........................"

"వొక్కరోజు మీరింటో లేకపోతే—వొక్కపూట …పోతే వెర్రిగా వుంటుంది నాకు. మొన్ననే పదహేనేళ్లు నిండిన పిల్ల. దానికి వైరాగ్యం పట్టుబడా లంటే మాటలా?"

"........................"

"పోనీ, మీమాట చెప్పండి. మీరు నాకేసి చూడ్డం మానేస్తారా?"

"........................"

"నాతో మాట్లాడకుండా వుంటారా?"

"........................"

"వొక్కదానికీ జవాబు చెప్పకపోతే యేం చేతునమ్మా నేను?"

"ఇప్పుడే కాదూ నువ్వు వద్దన్నావు?"

"సరే"

భద్రమ్మ తీక్ష్ణంగా చూసింది. ఆచూపులు భరించక రామబ్రహ్మం మొగం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు.

ఇద్దరూ వొక్క నిమిషం వూరుకున్నారు.

తరవాత, భద్రమ్మ, మేజామీద వున్న తాంబూలపు పళ్లెం వాడిలోకి తీసుకుని "ఇలా తిరగండి" అంది.

అతను మాట్లాడకుండా తిరిగాడు.

"దగ్గిరికి రండి"

"అతను జరిగాడు"

"నాకేసి చూడండి"

అతను చూశాడు.

"కోపం వచ్చిందా?"

అతను దానికి జవాబు చెప్పకుండా ఆమె నోటికి తమలపాకుల చిలక లందించాడు.

౨

కండువా మెడకి విప్పుతూ రామబ్రహ్మం వీధసావడి లోకి వచ్చాడు. వెంకటసోమిదమ్మ గంభీరంగా చూస్తూ "యేం మాట్లాడించావు నాయనా?" అంది.

"ఇంకా యేమీ నిశ్చయించలేదమ్మా"

"ఏమీ అంటే?"

"చదువు చెప్పించడమూ మాన్పించడమూ—"

"చెప్పించడం యిదివరకే జరుగుతోంది. ఇక నువ్వాలోచించవలసింది మాన్పించడం మాటే"

"........................"

"నలభై అయిదేళ్లవాడవు, చిన్నాడవా, చితకాడవా! ఈపాటికి కాస్త పెద్ద తరహా నేర్చుకోవాలి"

"........................"

"నువ్విలాగ సిగ్గు నములుతూ కూచుంటే—అప్రతిష్ఠ వచ్చిందంటే—"

"చదువుకుంటే అప్రతిష్ఠ యేమిటమ్మా?"

"........................"

"పోనీ, బడికి వెళుతోందేమో అంటే అది లేదాయె. ఇంట్లో కూచుని—"

"నువ్వే వచ్చి నన్ను తీసుకుపో" అంటూ కృష్ణమూర్తికి రుక్మిణీదేవి వుత్తరం రాస్తుందిట. ఆవళంగా ఆవిడ కులదేవతకి మొక్కడానికి గుడికి వెళుతూ వుంటే అతగాడు అడ్డం వచ్చి—ఇలాంటిదేనా యీడు వచ్చిన పిల్ల మొగాడిదగ్గిర చదవ్వాలిసింది?"

"....................."

"పైగా, పాతికేళ్ళవాడు కళ్లు తిప్పుకుంటూ పాఠం చెప్పడమా ?"

"....................."

"సుందరి యేం చేస్తోందండీ అమ్మమ్మగారూ" అంటూ వస్తాడు గురువు నని పేరుపెట్టుకునీ ఆపిల్లాడు. తాను నాకు కూతురి కొడుకా ? ఇది కొడుకు కూతురా ? వరస యెలా కల్పించాడో చూశావా ?"

"....................."

"ఆహితాగ్నుల కుటుంబంరా మనదీ. అక్కడ అక్కా బావా యిది విని సిగ్గుతో కుళ్లి చచ్చిపోతున్నార్రా"

"....................."

"నీకు మాత్రం తెలవనక్కర్లేదూ ?"

"అమ్మాయి యేమంటుందీ ?"

"మొప్పెకపోయింది, అది మాత్రుండదా ?"

"....................."

"ఇవాళ ఆపిల్లాడు వస్తే "మా అమ్మాయి యిక వద్దనుకొంది, వెళ్ళిపో" అని చెప్పెయ్యనా ?"

"....................."

"మర్యాద పేమిటా ?"

"అయితే: అక్కకీ బావకీ సిగ్గెందుకూ ? కుళ్ళి చచ్చిపోవలసినంత—"

"అయ్యో! అయ్యో! కొడుకు చచ్చిపోయాక— ఈడు వచ్చిన కోడలు వీధక్క చనపుకుంటోం దంటే— ఏమిట్రా, నీకింత మంచీ చెడ్డా తెలవకుండా వున్నాయి!"

"మనం మాత్రం మన అమ్మాయి మంచిచెడ్డలు చూచుకోమూ ?"

"చూచుకోవా లనే కాదూ నేను చెప్పడం!...... అల్లుడు చచ్చిపోయా డని నీపిల్లాని కేమీనా—సుందరమ్మ కేనా దుఃఖం—అసలు నీపిళ్ళామే మార్చేస్తోంది దాన్ని"

"ఎలా మారుస్తోంది ?"

"ఏమో. నీమామగారు వీరేశలింగానికి స్నేహితు డని లోకం అంతా యెరుగుదురు"

"వీరేశలింగంగారు చచ్చిపోయారు కారూ ?"

"నీమామగారు—"

"తప్పుతప్పు. ఎవళ్ళేనా వింటే బాగుండదు పూరుకో. నువ్విలాంటి మాట లంటావు కనకనే నీకూ కోడలికి పడకపోవడం"

"నేను పోరి అమ్మాయిని కిష్టప్ప కిప్పించా నని— అక్కకీ బావకీ అప్రతిష్ఠ రావడంకోసం నీపెళ్లాం—"

"అప్రతిష్ఠ రావడంకోసం ?"

"పిల్లమనస్సు—"

"పిల్లమనస్సు.........ఏమిటి ?"

"మొన్న వొక కోమట్లపిల్ల మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకుని యీవీధిలో పూరేగితే నీపెళ్ళామూ, అమ్మాయీ సంబరపడుతూ వీధి అరుగెక్కి—"

"నువ్వు చెబుతూ వున్న వేదాంతం నాకు బోధపడ్డం లేదు. ఏమిటేమిటో కల్పించుకుపోతావు గాని అసలు సంగతి—"

"నువ్వు గ్రహించుకోవాలి; గాని యింతకంటె యేం చెప్పగలరా నేనూ ?"

"చెప్పలేకపోతే పూరుకో. నువ్వూ కోడలూ యేదో కుళ్ళు పెంచుకుంటూ మధ్య నన్నేడిపిస్తున్నారు. మీ గొడవలు నేను తీర్చలేను"

"వెళ్ళిపోతావుట్రా ?"

"....................."

"వోరి చచ్చుపెద్దమ్మా! ఇంచేతే—నీదగ్గిర చేవ యింతగా వుండమట్టి ఆపీనుగు వొంటికాలి భరతం ఆడుతోంది...... ...అమ్మమ్మ నిటు నేనీ పాటికి, నామన మడు చచ్చి నేనేడుస్తూ వుంటే మధ్య యీాదగాకోరు—రానియ్యి"

ఇలా రుంజుకుంటూ వెంకుపోడమ్మ అక్కడే కళా యించుకూర్చుంది.

3

"చూశావుటే అమ్మా ?"

"ఏమిటమ్మా ?"

"శాస్త్రిల్లుగారు రాలేదుటే"

"ఎందుచేతో?"

"వచ్చివెళ్ళిపోయారుట"

"ఎవరు చెప్పారూ?"

"నాయనమ్మ"

"రాలేదని యెవరు చెప్పారూ?"

"నాయనమ్మే"

"వొకమాటు రాలేదనీ, వొకమాటు వచ్చి వెళ్ళిపోయారనీ—"

"వుండకుండా వెళ్ళిపోయినప్పుడు వచ్చినా రానట్టే కాదూ అంది నాయనమ్మ"

"అలాగా?......మాట్లాడవే? ..... ఏవో వుల్లి విరుపుమాటలని అనిచే పంపేసి వుంటుంది"

"ఎలెక్షలు దగ్గిరికి వస్తున్నాయే. ఈసంవత్సరం అభ్యర్థి కూడానా"

"మీనాన్నగారినియ్యే చెబుతారు"

"...... ...ఇప్పుడు వాళ్ళ రామాలక్ష్మికి పాఠం చెబుతూవుంటారు శాస్త్రుల్లుగారు. అక్కడికి—"

"అక్కడ కాదు. సోమశేఖరంమామయ్యగారి యింటికి వెళ్ళి, వాళ్ళ ఉచ్చిగాళ్ళ పంపి రప్పించిపెట్టమని అత్త నడిగి యివాళికి అక్కడ చెప్పించుకో పాఠం"

"అలాగే"

"రామలక్ష్మిగారి యింటికి వెళ్ళకు సుమా"

"వెళ్ళను వెళ్ళను. మొన్న యెలాంటి మాటలందో చూశావా? నేను మరిచిపోతానేం?"

* * * * *

"మా బావ వుత్తరం రాశాడు"

"ఏమనీ?"

"అమ్మాయిని చదువు మాన్పించ మనీ"

"కొడుకు చచ్చాక కూడా తమ పెత్తనం యేమిటి బోడిపెత్తనం!"

".............. ......"

"మీ అమ్మ యేవో రాసివుంటుంది వున్నవీ లేనివీ కల్పించి"

"వూళ్ళోవాళ్ళు కూడా నన్నాక్షేపిస్తున్నారు"

"ఎందుకో?"

"చదువు మాన్పించడం యిష్టం లేకపోతే ముసలి పండితు డెవడూ దొరకలేదా—"

"చదువు చెప్పించడానికి వొప్పుకున్నారు కదా?"

"వాళ్ళ సలహా యేమిటో మానిపించమనే"

"పనిలేని మంగలి పిల్లితల గొరిగాడట"

"......................"

"వెంకటలక్ష్మమ్మగారి సోమిదేవమ్మ కాన్పుకి పోయి తొమ్మిదేళ్ళకి, నెత్తిమీద గొంగు వేసుకుని నన్ను చూసుకోమంటూ దొంగపెళ్ళాం మొగాళ్ళ సంగతీ రాసుకుంటూ [illegible] వాళ్ళు మా అమ్మాయికి [illegible] దూకూ?"

"[illegible]"

"అ-లా-గా?"

"[illegible]?"

"అయితే; [illegible] చదువుకోవడం—[illegible] యిచ్చినందుకు?"

"............. ...."

"మీ అక్కలాగ గిల్లి, రక్కి, యేడ్చి, వొళ్ళు వుల్లు నగ్గించుకునీ వాళ్ళైనా పుట్టారా మీవంశంలోనా?"

"...................."

"పోనీ, మీఅమ్మ అమ్మాయిని "కాకినాడ పెడదాం ర"మ్మందిట విన్నారా?"

"ఎందుకో?"

"వెధవకోడళ్ళూ, వెధవకూతుళ్ళూ వున్నవాళ్ళకి దాసీలూ, వంటలక్కలూ అక్కర్లేదుట కాదూ?"

"...................."

"రామేశ్వరం ప్రయాణం కూడా తలపెట్టిం దన్న మాటేనా మీ అమ్మ?"

"...................."

"ఎలాంటి ఆలోచనలు జరుగుతున్నాయో తెలుస్తోందా?"

"......................"

"ఆయెండుకట్టని చూనుకుంటూనేనా బతకనిచ్చేటట్టు లేదన్నమాట కాదూ మనల్ని ?"

"అలా అందా మా అమ్మ ?"

"అమ్మాయి అబద్ధం చెప్పిందనే ?"

"......నువ్వూ మాఅమ్మా వేసే యెత్తులు చూస్తే కంగారెత్తిపోతోంది నాకు"

"అయితే నేను కూడా యెత్తులు వేస్తున్నా నన్న మాట. అవునా ?"

"......................"

"అమ్మాయి మీద కూడా యేదో తుట్ట పడేసెయ్యండి"

"......................"

"అర్థాయమ్యవు—కొంగనక్క మొగుణ్ణి కట్టిపెట్టిన మీకు సందేహం వుండదు కాని—"

"అమ్మాయి యేం జవాబు చెప్పిందో ?"

"దాన్నే అడగండి మీరు"

"......................"

"వెడతారేం ?"

"......................"

"కాఫీకి వేళ అవుతోందనండీ"

"మేడమీద వుంటాను"

"అయితే, నేనూ వస్తాను పదండి"

"కాఫీ చెయ్యవూ ?"

"అమ్మాయి చేస్తోంది......"ఇక నేనెలాగా అత్తవారి యింటికి పోవలసిన దాన్నే కనక, వున్న నాలుగు పూటలేనా కాఫీ నేనే చేసి యిస్తాను నాన్నగారి" కంటూ అది సిద్ధపడింది నన్ను దూరంగా కూచో మని"

"...చేతులు కాల్తాయేమో పాపం, నువ్వు తేవడమేనా చెయ్యరాదూ ?"

"దాని ప్రాణాలకే యెసరుపెడుతోంది మీ అమ్మ చేతులు కాలడం అంతకంటె యెక్కువా ?"

"శూలాలతోటీ, యీటెలతోటీ పొడిచేస్తున్నావు"

"ఇలా చూడండీ !.........నేనే ?"

"......................"

"......................"

"పైని వుంటా మని చెప్పేనా రా పాపం"

"దానిమీద మీ కంత జాలేవుంటే, అది వున్న చోటికే వెడదాం రా రాదూ ?"

"అయితే పద"

"నేను పాన్‌దాను తీసుకువస్తాను మీరు ముందు నడవండి"

"......................"

"మీ రెందుకూ పైకి ?"

"నువ్వూ నేనూ కలిసే వెడదాం ......"

"......నాకొద్దుబాబూ !"

"ఊఁ, హూఁ"

"నేనొవ్వనోనండీ"

"......................"

"వల్లకాదు......వినండి......వదలండి.....మెట్ల మీద కట్టకట్టుకు నడిస్తే......అబ్బ......ఏమో.......అమ్మాయీ !"

"......................"

"వోమా టెలా—పిలిచెయ్యనా ?"

"ఇప్పుడు చేసిం దేమిటో ?"

"లేకపోతే మీరు మరీని......అలాగ......అలాగ...వొళ్లూ వొళ్ళూ తెగుల్తూ నడిస్తే చాలదూ ?"

"నువ్వు చిన్నపిల్లలాగ—ముద్దొస్తూ—"

"నుంచోండి వొకమాటు"

"ఎందుకూ ?"

"ఇరవైయేళ్ళ నుంచి కాపరం చేస్తూవున్న మనమే యిలాగ—"

"మొగుడికీ, పెళ్ళానికీ యిరవైయే ళ్లేమిటి ముప్ఫయ్యేళ్ళేమిటి ప్రే—"

"అయితే మొగుడు లేనివాళ్ళ గతి యేమిటీ?"

"......................"

"జవాబు చెప్పరేం ?"

"......................"

"మాట్లాడ రేమండీ ?"

"పైన చెబుతాను రా"

"నాకక్కర్లేదు"

"బంగారవు బొమ్మవు కాదూ ? రత్నాల సొమ్మువు కాదూ ?"

"ఏమో ?"

"......................"

"గడ్డంపట్టుకు బతిమాలితే నాకు వొరిగిందా యేమిటి ?"

"......................"

"నాన్నగారండీ !"

"అదిగో. అదిగో......పలకరేం ?"

"...................."

"అమ్మా ! ఎక్కడున్నావే ?"

"ఇద్దరమూ చెట్టాపట్టాలు వేసుకుని వొక్కమాట పలుకుదాం ఏం ?"

"అడగక్కరలేదు. మీరు పదండి ముందు...... వెళ్లండి"

"......................"

౪

"నువ్వు ఆడపిల్లలకే గాని మొగపిల్లలికి పాఠాలు చెప్పలేవా యేమి టబ్బాయీ ?"

"చెప్పకేం !......ఇలా అడిగారేం ?"

"తెలవక అడిగానులే"

"నాకు డబ్బేవరిస్తే వారి కందరికీ చెబుతాను చదువుకోడానికీ, చదువు చెప్పడానికీ ఆడా మొగా భేదం యేమి టండీ అమ్మమ్మగారూ ?"

"నేను అమ్మమ్మనా నీకు ?"

"......................"

"నాయనమ్మా" అనకూడదూ ?"

"అప్పుడు మాత్రం యీ ప్రశ్న రాదూ ?"

"అసలు నన్ను వరసపెట్టి పిలవడం యెందుకూ నువ్వు ?"

"వద్దంటే—మాట్లాడడం కూడా మానేస్తాను"

"మానెయ్యి. తప్పకుండా మానెయ్యాలి"

"విధిగా మానేస్తాను. మిమ్మల్ని వరసపెట్టి కాదు వూరికే పిలవడమూ—పలకరించడమూ కూడా నాకేమీ అవసరం లేదు"

"......................"

"......సుందరీ !"

"...సుందరమ్మా" అనలేవూ ?"

"......................"

"మాట్లాడవేం ?"

"......................"

"నిన్నే"

"......................"

"......అలా నుంచో దిమ్మచెక్కలాగ......"

ఇలా ధుమధుమలాడుతూ లోపలికి వెళ్లి తలుపులు బిగించుకుంది ముసలమ్మ.

* * * * * *

"ఎక్కడికో వెళుతున్నారు కామోను"

"అవును"

"ఇనపెట్టె తాళం తీసి వెళ్లండి"

"ఎందుకూ ?"

"అమ్మాయికి బట్టలు కావాలి"

"ఏమాత్రం కావాలి సొమ్ము ?"

"రెండువందలు"

"......................"

"వులిక్కి పడనక్కర్లేదు... మీ అమ్మ మల్లువంచెలు కట్టిద్దామనుకుంటోంది కాని సాగనివ్వను నేను. ఇప్పటిదాకా వుప్పాడచీరలతో సరిపుచ్చుతున్నాను; గాని యివాళ దక్షిణాదిచీరలు కొంటాను రెండు"

"లోకం___"

"......................"

"కుల్లి చావనియ్యండి"

"మీ రాలోచిస్తూ కూచుంటే యిది తప్పేది కాదు. తొరగా లేవండి"

"మరోమాటు కొందువుగాని"

"పల్లె కాదు"

"......................"

"పెట్టె తీస్తారా తియ్యరా ?"

"పదిరోజుల్లో నేను చెన్నపట్నం వెడతాను కాదూ ! అక్కడ తెస్తానులే మంచిరకం"

"ఇవాళే కట్టబెట్టాలి అమ్మాయికి. నాలుగుగంటల వేళ మంచి దని చెప్పివెళ్ళారు వేంకటావధానులుగారు.

బజారుకి వెళ్లడానికి నొక బండికూడా తీసుకురావాలి నాకు''

"........................"

"పెట్టె తియ్యండి ముందు''

"పెట్టిలో మూడువందలే వున్నాయి. రెండువందల యాభైరూపాయలు చేబదు లిమ్మంటూ కొడుకుని పంపించింది మాఅక్క''

"అందుకా దీక్షితులు రాకా? ఏమన్నారు మీరు?''

"అలాగే అన్నాను''

"వల్లకాదు...నాకు రెండువందలూ యివ్వాలి''

"ఇప్పటికి వొక్క వంద పుచ్చుకో''

"పెట్టె తియ్యండి చెబుతాను''

"........................"

"........................"

"........................"

"ఈ రెండువందలూ అమ్మాయి బట్టలికి. ఈపాతికా శాస్త్రిలుగారికి జీతం. ఈపాతికా నాకు కావాలి. ఈపదీ పాలవాడికి. మిగిలినవి—''

"ఇక సలభై మిగిల్చావు''

"నేతిమనిషీ నూనెమనిషీ రేపు వస్తారు. ఆనలభయీ వుండనివ్వండి...అన్నట్టు కాఫీగింజలూ, గోధుమనూకా అయిపోయాయి. అవి కూడా యిప్పుడే తేవాలి''

"........................"

"నేనూ అమ్మాయీ బజారుకి వెళ్లివస్తాం, మీరెక్కడికీ వెళ్లకండి మేము వచ్చేదాకాను''

"........................"

"తాళం వేసెయ్యండి మరిచిపోక......''

*　　*　　*　　*

"ఈచీర కట్టుకుంటే బాగుందా నాన్నగారూ?''

"నక్షత్రంలా వుంది...ఎంత చెప్పాడు ధర?''

"ఎనభై ఆరురూపాయలు పుచ్చుకున్నాడు...దణ్ణం పెడతాను పాదా లివ్వండి నాన్నగారూ!''

"..........ఎంతసేపుతల్లీ కళ్లకద్దుకోడం?''

"........................"

"ఏంచెయ్యనమ్మా నేను? వూరుకో. ఇంతే పెట్టి పుట్టాం మేము. మాఅమ్మవు కాదూ?''

"వీ-ర-భ-ద్ర-పు-రం-వె-ళ్ళా-లి-నాన్నగారూ!''

"వాళ్ల జానకమ్మ కూతుర్ని తొట్టిలో పెడతారండీ''

"రాత్రికి వస్తావా?''

"చెప్పలేను''

"అయితే—మీఅమ్మకూడా వస్తుందా?''

"రాదుట''

"ఎంచేత?''

"ఆవిడ మన స్నేహం బాగా లేదుట''

"ఏం ?''

"నాయనమ్మా, ఆవిడా మాటా మాటా అనుకున్నారండీ''

"ఎందుకూ ?''

"అత్తయ్యకొడుకు రూపాయలకోసం వచ్చాడుట కాదూ ?''

"అవును''

"నాకూతురికి పంపకుండా చేస్తావా'' అని ఆవిడా, "నాకూతురికి లేకుండాచేద్దా మనుకొన్నావా ! '' అని యీావిడా అందుకున్నారు''

"ఇప్పుడు చల్లారిపోయింది కదా?''

"నాయనమ్మ పెత్తనాలకి వెళ్ళిపోయిందిలెండి''

"........................"

"బండి తెచ్చిపెట్టరూ నాన్నగారూ!''

"రాత్రికి తప్పకుండా వచ్చెయ్యి తల్లీ!''

"ఎందుకండీ?''

"నువ్వు బంతిలో లేకపోతే నాకు భోజనం నయించదమ్మా ! ''

"అలవాటు చేసుకోండి నాన్నగారూ''

"ఏం ? ''

"నేనత్తవారింటికి—''

"మాఅమ్మవు కాదూ ? మాతల్లివి కాదూ ? ఇక ఆమాట యెత్తకమ్మా. మరిచిపో''

"........................"

"వస్తావా ? ''

"........................"

"వస్తానను''

"ఏడున్నర లోపున రాకపోతే మాత్రం మీరు భోజనం చేసెయ్యండి"

"ఎనిమిది గంటలదాకా కనిపెట్టుకుని వుంటాను. ఇవాళ రెండో ఆటకి సినీమాకి వెడదాం: ఏం?"

"అలాగే లెండి"

"జట్కా తీసుకు రానా ?"

"ఊ"

"రానూ పోనూ అక్కర్లేదు కాదూ!"

"అక్కడ మరో జట్కా పిలిపించుకుంటాను లెండి వచ్చేటప్పుడు"

"సరే"

౫

రాత్రి పన్నెండయింది. రామబ్రహ్మం సినీమాకి వెళ్ళి అప్పుడే వచ్చాడు. భద్రమ్మ యింకా మేలుకునే వుంది; కాని మంచంమీద అటూ యిటూ దొర్లుతూ—ఏదో పోగొట్టుకున్న దానిలాగా, ఏదో కట్టుబట్టల్లో వున్న మనిషిలాగా అటమటించిపోతోంది. మొగుడు లోపలికి రావడం చూసింది; కాని లేవలేదు. పలకరించనూ లేదు. అతనిమీద దృష్టి వున్నట్టే లేదు. ఇదంతా చూసి దిగాలుపడి అతనే దగ్గిరికి వెళ్ళి వొంటిమీద చెయ్యివేసి పలకరించాడు.

"......అలా పడుకోండి"

"ఎందు కిలా వున్నావో చెప్పవూ ?"

"......................"

"నన్నేడిపిస్తావా!...చెప్పవూ ?"

"మీ కేం యేడ్చేదాకానూ ?"

"నీకు మాత్రం యేం వచ్చిం దిప్పుడూ ?"

"పుట్టిన వొక్కపిల్లా మోడయిపోయి వునూరు మంటూ కళ్లయెదుట తిరుగుతూ వుంటే తల్లిపేనుగు కడుపెంత తరుక్కుపోతుందో మీ కేం తెలుసూ?"

"నిజమే; కాని యివాళ కొత్త యేం వచ్చిందీ?"

"దీనికి పాత అంటూ వుందా!...వురిటిలో చచ్చిపోతే వొకటే యేడుపయిపోవును. ఇప్పు డేక్షణాని కా క్షణం గొంతుకోత. నాకళ్ళు పోతే బాగుండిపోను"

"......................"

"ఆచీర కట్టుకుని, ఆనగలన్నీ పెట్టుకుని, అద్దం ముందు నుంచుని సవరించుకుంటూ వుంటే—చూడ లేకపోయాను. కళ్ళమ్మట నీళ్ళు వచ్చాయి"

"......................"

"ఇక అక్కడ నుంచోలేకపోయాను. "అమ్మా వెళు తున్నానే" అని అమ్మాయి చెబితే ఎదురుగా నుంచుని "వెళ్లిరా" అనలేకపోయాను"

"......................"

"దీపాలు పెట్టాక తలనిండా పెట్టి మెడనిండా దండలు వేసి యేడుస్తూనే కళ్లనిండా చూసుకుందా మనుకుని బుట్టెడు మల్లెమొగ్గలు కొన్నాను. అంతట్లో వీరభద్ర పురంనుంచి పార్వతమ్మసిన్ని వచ్చి పిలిచింది. ఆదరా బాదరా చిన్నదండ గుచ్చి తలలో పెట్టుకుని చక్కాపోయింది మాఅమ్మ. పువ్వులన్నీ అలాగే వుండిపోయాయి"

"......................"

"అది శుభకార్యం కోసం వెడుతూ వుంటే "నేనమ్మా తల్లీ" అని చెప్పుకుంటూ కూడా వెళ్లలేక యింట్లో ముగ్గిపోతున్నాను. నాబాధ మీ కేం తెలుస్తుందీ? కలా సాగా సినీమాకి వెళ్ళాగు, సిద్ర వేళకి కూని రాగాలు తీసు కుంటూ వచ్చారు—"

"నే నెంత యేడుస్తున్నానో—"

"అమ్మాతో కలిసి దాన్నేడిపించారు. నాకడుపులో రాయి పడేశారు. ఇదంతా చేశాక మీరు మాత్రం యేడవకుండా యెలా వుండగలరూ!...పోనీ, యిప్పటి కేనా "అరోగ్య బుల్లెమ్మ" అని దానిమీద యేమేనా ప్రేమ వుందా!"

"......................"

"చదువు కూడా మానిపించాలని—అప్పుడే మరువు వస్తుందా!"

"......................"

"అనేకమంది తమ వెధవకూతుళ్లకి మళ్ళీ పెళ్ళిచేసి ఆనందిస్తున్నారు. మీరు—"

"కొంప మునిగిపోదూ!"

"పోనీ, దానిదారి నది వెళ్ళిపోయి పెళ్ళిచేసుకుం టుంది. ఒప్పుకుంటారా ?"

"ఒప్పుకుంటారా అంటే—"

"ఇంటికి తీసుకురానక్కరలేదు. దాని యింటికి వెళ్లినా మీరు చూడనక్కరలేదు. దానికేమీ— వాళ్ళ దమ్మిడీకూడా పెట్టనక్కరలేదు. తన కిష్టంవచ్చిన పిల్లాణ్ణి పెళ్ళాడి కలోగంజో తాగుతూ దాని బతుకు అది బతుకుతుంది. అలాగేనా యేర్పాటుచేస్తారా ?"

"........................"

"మంచివయస్సు వచ్చింది. ఎక్కడలేని రూపమూ వచ్చింది. చదువు వంటబట్టింది. అందచందాలన్నీ— మంచి గ్రహింపు శక్తి కలిగింది. అలాంటిపిల్లని మూల బడి యేడుస్తూ వుండ మనడం పాపం కాదూ ? మనకి పుట్టగతులుంటాయా ?"

"........................"

"మాట్లాడరేమండీ ?"

అతను జవాబు చెప్పలేదు.

దూరాన బాజాల చప్పుడు.

"పలకరేమండీ ?" అంటూ భద్రమ్మ అతని రెక్క పట్టుకుని కదుపుతూ అడిగింది.

"అమ్మాయిని చూడాలేనూ. లోకనింద సహించాలేనూ"

"అది యింట్లో వుంటే చూడ్డం మానిందా ?"

"నే నెంత యేడుస్తున్నానో—"

"నిజంగా ?"

"........................"

"మీఅమ్మ చచ్చిన మనమడికోసం యేడుస్తోంది; కాని బతికున్న మనమరాలికోసం యేడవడం లేదు. తెలుసునా మీకు ?"

బాజాల చప్పుడు దగ్గిరదగ్గిరకు వస్తోంది. భద్రమ్మ లేచి పక్కన కూచుని అతని చెయ్యి పట్టుకుని "అది మునపటిలాగే యింటో తిరుగుతూ వున్నాన్నాళ్ళూ మనకి యేడుపు తప్పదు. మనకి కనపడకపోయినా సరే యెక్కడో సుఖపడుతోందంటే మన కదో ధైర్యమూ, ఆనందమూనూ. ఏమంటారూ ?"

"బాగానే వుంది కానీ—"

"ఇక కానీ యెందుకూ మరీ ?"

"అమ్మాయిని విడిచిపెట్టివుండగలమా మనము ?"

"అది కుమిలిపోతూ వుంటే—మగ్గిపోతూ వుంటే చూడగలం. కదూ ?"

"........................"

"దీనికి జవాబు చెప్పకపోతే యేం చెయ్యానండీ ?"

"ఇప్పుడీ ధోరణి యేమిటి నీకూ ?"

"సింగారించుకుని యెదుట నుంచుంటే పెళ్ళికూతురులా కనపడింది కదండీ పిల్ల! పెళ్ళికళ—"

"నీమాటలు సరిగా వినపడ్డం లేదు. బాజాలు వెళ్ళిపోనియ్యి"

భద్రమ్మ మొగంమీద వుత్సాహం అంకిత మయింది. కాని అది అతనికి కనపడకుండా ఆమె మొగం పక్కకి తిప్పుకుంది.

అతను యాదాలాభంగా కిటికీకేసి చూడగా వీధిలో పట్టపగలులాగ వెలుగు. ఆ పైని మనస్సుని ఉద్రేకాలూపుతూ చక్కని సన్నాయిపాట.

"ఏదో వుత్సవం మన వీధిలోకే వచ్చినట్టుంది. చూద్దామా ?" అన్నాడతను. ఆమె జవాబు చెప్ప లేదు; కాని చెయ్యిపట్టుకొంటూ నవ్వింది. అతను మంచంమీది ఆమెని పొదివిపట్టి దింపాడు.

ఇద్దరూ అలాగే వుండి చెరో అడుగూ ముందుకి వేశారు.

సరిగా యీసమయంలో "అబ్బాయమ్మాయ్! నాయినోయ్! కొంప మునిగిపోయిందిరోయ్! సుందరమ్మ గొంతు కోసేసిందిరోయ్!" అంటూ యేడుపూ, తలుపు చప్పుడూ వినవచ్చింది.

భద్రమ్మ మొగం నంచుకుని అక్కడే అలాగే నుంచుంది. రామబ్రహ్మం కంగారు పడుతూ తలుపు తియ్యగా గుమ్మంలో లబోలబో మని మొత్తుకుంటూ తల్లి.

"ఏమిటమ్మా ?"

"ఇంకేం వుంది నాయనా ! సుందరమ్మ—అయ్యో! కిష్టప్పా"

ముసలమ్మ యేమీ మాటలేదు. రామబ్రహ్మానికి నోట మాట రాలేదు.

భద్రమ్మ యేమీ చలించలేదు.

ఒక్క క్షణం అలా వుండి తరవాత రామబ్రహ్మం ముసలమ్మతో కూడా కిందకి వెళ్ళిపోయాడు.

చూడగా వీథిలో వొక మోటారు. మోటారులో డ్రైవరుపక్కన హిందూకాలేజీహైస్కూలు హెడ్‌మాస్టరూ, వెనక వేపున వొక పెళ్లికూతురూ, పెళ్లికొడుకూనూ. పైగా ఆ పెళ్లికూతురు సుందరమ్మా, పెళ్లికొడుకు ఆమె గురువు కృష్ణశాస్త్రీనీ.

రామబ్రహ్మం కొయ్యయిపోయాడు.

ముసలమ్మ మోటారులోకి వురకపోయింది; గాని మోటారువక్కనే వరసగా చేతులు కలుపుకు నుంచుని వున్న విద్యార్థులు ఆమెని పట్టేసి ఆపేశారు.

వొక్క క్షణం సన్నాయిపాట నిలిచిపోయింది. అప్పుడు పెళ్లికొడుకూ పెళ్లికూతురూ చిరునవ్వుతో మేడమీదకి చూస్తూ నమస్కారాలు చేశారు. వెంటనే వొక లక్ష మల్లెపువ్వులు మోటారులో ఈచివరనుంచి ఆచివరికి వొత్తుగా పడ్డాయి.

పెళ్లివారి కరతాళధ్వనులతో ఆకాశం చిల్లులువడిపోయింది. ఉత్తరక్షణంలో మోటారు మెల్లిగా కదిలింది.

భగవంతుడు

కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు

భగవంతుడున్నాడా లేడా అనే ప్రశ్న అర్థం లేని ప్రశ్న. అటువంటి ప్రశ్న ఎవరైనా వేస్తే నీకు భగవంతుడితో ఏమైనా పనుందా అని వెంటనే ఎదురుప్రశ్న వెయ్యాలి; భగవంతుడివల్ల కాగలపని ఏమిటని తరవాత ఆలోచించుకోవచ్చు! ఉన్నాడని గాని లేడనిగాని మీమాంస చెయ్యటం మరీ అన్యాయం; తెలియని విషయాలను గురించి ఖండితంగా మాట్లాడటం అనాలోచనపరుడి లక్షణం. ఉన్నాడని వాదించేవాళ్ళల్లో చాలామంది తమ బాధ్యతలన్నీ ఆతడి నెత్తిన వెయ్యదలచినవాళ్లే; భగవంతుడియందు నమ్మకం లేనివాళ్లు తమ వ్యవహారాలు యావత్తూ తామే చక్కబెట్టుకోగలమనే ధైర్యంతో ఉన్నవాళ్లు.

భగవంతుడి ప్రకృతి జనసామాన్యం దృష్టిలో మారుతున్నది! భూమి అనుసముద్రగా ఉండి జీవకోటి యావత్తూ జలచరంగా ఉన్నప్పుడు సమర్థత గల మత్స్యం ఒకటి భగవంతుడనిపించుకుంది. అట్లాగే అవతారాలన్నీ. విచిత్రమేమిటంటే ఈ భగవంతుడు మన కవసరమైన రూపంలో వస్తేనే దణ్ణం పెడతాం కాని అంతకన్న హెచ్చుమహిమతో వస్తే వాడికి మొహాన మొట్టతే. మత్స్యావతారం కాలంలో ఏ రాముడో వచ్చి ఉంటే ఆ జలచరాలన్నీ తిరస్కరించేవే! అయినా ఇప్పటికీ అయిదువేల సంవత్సరాల క్రితం దేవుడనిపించుకున్న శ్రీరాముడికింకా మర్యాద జరుగుతున్నది. ఈరోజుల్లో ఊరికో రాముడుండటాని కవకాశం ఉంది సరేకదా ఈ నాగరికతలో రాముడల్లే ప్రవర్తించేవాడు లోకంచేత తక్షణం బహిష్కరింపబడతాడు. ఈ పరిస్థితుల్లో మనం రాముణ్ణి ఇంకా దేవుడుగానే భావించటం అజ్ఞానం కాకపోతే తప్పకుండా ఎగతాళే! కొందరు మేధావులీ విషయమై నిజానిజాలు కనుక్కున్నవాళ్లు నిరాకారాన్ని అమల్లోకి తెచ్చారు. అటువంటి నిరాకారుడు ఉన్నాడని భావించటానికైనా కారణం కనిపించదు. ఆ నిరాకారంతో మానవుడికేం పని? పనిలేకుండా ధ్యానం చెయ్యటంలో అర్థమేమిటి? ఏదో పొందుదామనేగా? ఏదో అవుదామనేగా? ఆ కావటానికీ పొందటానికీ సహాయభూతుడయ్యే భగవంతుడు సాకారుడు కావటం లేదా? ఒకవేళ సాకారుడు కానక్కర్లేకపోతే

ఆ పొందే దేమిటో అయే దేమిటో ఆ భక్తులకే స్పష్టంగా తెలీకన్న మాట! ఆ ధ్యానం బకధ్యానం!

భగవంతుడనే మాటలో అర్థం ఏదైనా ఉంటే సాకారుడైన భగవంతుడి యందే ఉంది. ఎవడైనా విపరీతమైన ఆపదలు ఉన్నప్పుడు మరోడు వాణ్ణి కాపాడితే రక్షింపబడే వాడి ఆపత్తుయొక్క ఎక్కువ తక్కువలను బట్టి ఎక్కువ తక్కువలుగా రక్షించేవాడు భగవంతుడి ఆకారం పొందుతాడు. ఒక్కొకసమయంలో నడివీధిలో రక్షింపబడ్డ మనిషి రక్షించినవాడి పాదాలమీద పడి అంతా మరిచిపోయి ధ్యానం చెయ్యటం మొదలుపెట్టినా ఆశ్చర్యం లేదు. అంత మాత్రానికే మనం ఆ రక్షించిన మనిషే భగవంతుడు వాణ్ణే మనం కూడా ధ్యానం చేద్దామనే బుద్ధి పుడుతుందా? ఆ మనిషికే తెలీ దాతనకే ఏ భగవంతుడన్నా అక్షపడవలసిన ఇక్కట్లు రావచ్చునని? అంతదాకా ఎందుకు? ఏ ఒకవ్యక్తి అయినా శాశ్వతంగా ప్రపంచంలో యుద్ధాలులేకుండా చేస్తే అతడు భగవంతుడుగా పరిగణించబడతాడు—తిరిగి జనసంఖ్య పెరిగి నేలకో మహాసంగ్రామం అవసరం అయేదాకా! [illegible] దశావతారాల్లో ఒక పందిను [illegible] ఒక బుద్ధావతారం, ఒక వామనావతారం [illegible] అవతారం. భగవంతుడు అనంతంలో తిరిగి తానవుతున్నాడు!

మనం నిత్యకర్మను భగవంతుడిమీద ఆధారపడితేం. ఎవడిచేతనో చాకిరి చేయించుకుని, నా పొలంలో పండించుకుని తినే భోజనానికి, ఇంకో దేశాన్ని దోచితెచ్చుకు తినే రొట్టెకు, ఓ భగవంతుడా నా అనుదినమైన భోజనాన్ని (లేక రొట్టెను) నాకిమ్ము అనటం భగవంతుణ్ణి ఎగతాళి చెయ్యటమో నన్ను నేను ఎగతాళి చేసుకోవటమో తెలవటంలేదు. ప్రతిపనీ చేసి కృష్ణార్పణమనటం, ప్రతిపనీ మనచేత భగవంతుడే చేయిస్తున్నాడనటం బొల్లి కబుర్లు—భగవంతుడికి మనచేత వెధవపనులన్నీ చేయించటమే పనయినట్టు! ఇక న్యాయస్థానా లెందుకు, శిక్షలెందుకు, ఒకరొకరు వేలుపెట్టి పొడుచుకోటా లెందుకు? భగవంతుణ్ణి స్మరించని జన్మ వ్యర్థమని భాగవతాది గ్రంథాలు మొదటినించీ చివరవరకూ ఒకటే ఘోష.

హిరణ్యకశిపుడికంటె సమర్థుడికి భగవంతుణ్ణి స్మరించవలసిన అవసరం ఎట్లా కలుగుతుందో ఎవరైనా చెప్పగలరా? భగవంతుడే లేడని నమ్మాడంటే వాడి తప్పా? వాడు భగవంతుణ్ణి నమ్మక చచ్చాడనటం మరో ఘోరం! అనారోగ్యం వల్ల చావనివాడు ప్రమాదాలవల్ల చచ్చినట్టు సహజమైన చావు చావకుండా కట్టుదిట్టాలు చేసుకున్న జీవి అసహజమైన చావు చావటంలో వింత నాకేం కనపడటం లేదు. కాకపోతే వాడు లోకకంటకుడు కనక వాణ్ణి చంపేసిన మహాత్మ్యం ఏదైతే ఉందో అది ఏకగ్రీవంగా భగవంతుడనిపించుకుంది. ఆ ఆకారం ఇప్పుడు దిగవస్తే దాన్ని తక్షణం చంపి వినోదంగా బ్రిటిష్ మ్యూజియంలో పెడతారు. పటాలుపెట్టి గుళ్లుకట్టి దణ్ణాలుపెట్టే మహాభక్తులే ఈ వార్త విని సంతోషిస్తారు.

భగవంతుడి ఆవశ్యకతను గురించి ఆలోచిద్దాం. మనకు చాతనయిన పనికి భగవంతుణ్ణి ఎప్పుడూ పిలవం. గజేంద్రుడు—వెనకటి జన్మలో ఎవడైనా కాని—సామాన్యపు అడివేనుగు. మొసలిచేతులో చిక్కింది. యుద్ధం చేసింది. లాభం లేకపోయింది. దాని మనస్సులో ఒకవిధమైన ప్రార్థన ప్రారంభమయింది. లోపల నూరుచావులు తప్పించుకునే జీవికా ప్రార్థనరాదు మానసికంగా గజేంద్రుడికి ఆపద కల్లో కూడా తలపనిది. ఇటువంటి చావుకది అంగీకరించలేదు. అందులో స్వార్థం చాలా ఉంది. చివరకు దాని మోక్షంలో ఫలితాని కొచ్చింది. ఆ స్వార్థమే. మొసలిని జయించేశక్తి తనలో సంచి రావని తేలిపోయింది. ఇక అది ఎక్కణ్ణించన్నా రావాలి. ఆ వచ్చేవ్యక్తి మొసలిని చచ్చేట్టుగా కొట్టగల ఆయుధాలు అనేకం తీసుకురావాలి. అట్లాగే వచ్చాడు. ఆ సమయాన ఏ పిట్టలను కొట్టేవాడు వచ్చి మొసలిని చంపినా ఆతణ్ణి గజేంద్రుడు భగవంతుడుగా గణించటానికి సిద్ధమే!

అన్నదానం చేసిన భగవంతుడికి కన్న ప్రాణదానం చేసిన భగవంతుడు సహజంగా ఎక్కువవాడుగా ఉంటాడు. శరీరాన్ని కాపాడుకోటానికి భగవంతుణ్ణి ప్రార్థే

యుపడే కాలం క్రమంగా నశిస్తున్నది. మనస్సుకు కలిగే బాధలు వారించే దేవుడు సహజంగా శరీరాన్ని కాపాడే దేవుడికంటె తెలివిగా ఉంటాడు. మనుష్యులు క్రమంగా నాస్తికులు కావటానికీ భగవంతుడు వాళ్లకు దూరం కావటానికీ కారణం సులభంగా ఊహించవచ్చు. ఏ కష్టాలు మనకు పాలబడి పోతవో వాటిని గురించి భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించటం క్రమంగా అనవసరమై పోతుంది. ఎప్పుడూ చచ్చేవాళ్లకి ఏడిచేవాళ్లెవరన్నట్టు హామేషా ఉండే బాధనుచూస్తే భయం తగ్గటం, ఒకటి, భగవంతుడది తీసెయ్య లేడనే నమ్మకం, రెండు! అందుకనే అప్పుడప్పుడూ వచ్చిపోయే ప్లేగుమొదలైనవి దేవతాస్వరూపాలు. ప్రతిసంవత్సరం ప్లేగుతో బాధపడే నైజాం దేశమంటివాళ్లు ఎంతకాలం ప్రార్థనచేస్తూ కూర్చుంటారు? ఇవాళ భగవంతుడివల్ల తప్ప కాని పని రేపు మనం స్వయంగా చేసుకుంటాం! గజేంద్రుడు మరి రెండు మూడుసార్లు మొసలిచేతులో చిక్కితే భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించటం అనుమానమే అవుతుంది. ఒకవేళ ప్రార్థించినా ఆ ప్రార్థన నాలికమీదనించి రావలిసిందే! వేల సంవత్సరాలకింద మనపూర్వుల హృదయాల్లోనించి వచ్చిన ప్రార్థన మనం వల్లెవేసి, అర్థమైన చేసుకోకుండా, మన విధి మనం నిర్వర్తించినట్టు సంతృప్తి చెందుతున్నాం. అటువంటివి మనకు మామూలే. కాశీకి నిప్పుపెట్టి చక్కయా రోజుల్లో నిత్యాగ్నిహోత్రి అనే మిషమీద గౌరవం పొందుతూన్నవాళ్లు లేరూ? మనపూర్వులు వేటికోసం ప్రార్థించారో వాటికోసం మనం కూడా ఎందుకు ప్రార్థించాలని ఎవరికీ ఉండదు—భజనపరుల్లో. అసలు ఉత్తభజనలో అర్థం ఏమిటి?

భగవంతుడనే వాడుండి మన అందరి మొరలూ వింటున్నాడనే గ్యారంటీ ఎప్పుడూ లేదు. అనేకమంది మాకు ఇంకా బతకాలనుందో అంటూ చస్తున్నారు. అంత మాత్రాన మనుష్యులు ప్రార్థించటం మానరు. అది అసంభవం. నిజమైన ప్రార్థన మనస్సులోనించి అప్రయత్నంగా వస్తుంది. అది ఎవరు వింటారు, కోరిక నెరవేరుతుందా అనే ప్రశ్నలుండవు. భగవంతుడు నిజంగా లేకపోయినా చెయ్యటంతప్పదు. కనక ప్రార్థన చేసినంత మాత్రాన భగవంతుడంటూ ఒకడున్నాడని రుజువుకావటంలేదు. కాని మన కోరిక నెరవేరినప్పుడు మన కోరిక ఏశక్తి నెరవేర్చిందో ఆశక్తే భగవంతుడుగా నమ్మి ధ్యానంచెయ్యటంలో ఏమీతప్పులేదు. ఎందుచేతంటె మన కోరిక ఏదైనా తెలిసినప్రకృతిగా నెరవేరేదైనా, దానియొక్క ఆవశ్యకత మనకు అంత ఎక్కువైనది కాకపోయినా మనలో ప్రార్థన బయలుదేరదు కనక. ప్రార్థన అందరూ ఒకదానికే చెయ్యరు సరేకదా ఒకరి కొకరు విరుద్ధంగాకూడా ప్రార్థిస్తారు. ఒకడు కొత్తగా వితంతువులైనవాళ్ల తలగొరుగుడు పడకుండా చెయ్యమనీ, ఇంకోడు వితంతువులజుట్టు దానంతట అదే రాలిపడేటట్టు చెయ్యమనీ! ఒకదేశం మాన్యాన్ని యుద్ధంలో గెలిపించి విరోధులను చంపమని, ఆ దేశస్థులు కూడా అట్లాగే! అదీప్రార్థనే, ఇదీ ప్రార్థనే! మూర్ఖుల ప్రార్థనా ఫలిస్తున్నది ఫలించేటప్పుడు! [illegible] దేవుళ్ళు [illegible], ఇప్పటివరకూ వాడే చేస్తున్నప్పటికీ!

భగవంతుడికి సంబంధించిన [illegible] విషయాల్లో [illegible] భగవంతుడియందు ప్రేమ, లేక భక్తి, అమ్మాయిల సంగతి తెలియనంతకాలం [illegible] అమ్మాయిని ఊహించుకొని ప్రేమించటం ఎంత సులభమో భగవంతుణ్ణి ప్రేమించటం అంత సులభం; అమ్మాయిలను గురించి తెలుసుకోదగినదంతా తెలుసుకున్న తరవాత అమ్మాయిలను ఊహించుకొని ప్రేమించటం ఎంత కష్టమో భగవంతుణ్ణిగురించి తెలుసుకోటం అసంభవమని తెలుసుకున్న తరవాత భగవంతుడిమీద ప్రేమ అంత అసంభవం. "ఓ భగవంతుడా! నీతో ఆడతాను. పాడతాను. నిన్ను కౌగిలించుకుంటాను. ఓ నాథా! ఓ అదా! ఓ ఇదా!" అనే మనస్తత్వం నాతలకు మించినది.

"భగవంతుడున్నాడని సంచరిద్దాం? ఉన్నాడా? యిబ్బందిలేదు! లేడా? (బహుశా ఇక్కడ కన్నుకొట్టాలి!) నష్టంలేదు!" ఇదో అభిప్రాయం!— వ్యాఖ్యానం అనవసరం.

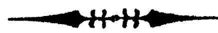
ఈమధ్య బెర్నార్డుషా భగవదన్వేషణ చేసిన ఒక నీగ్రోపిల్ల అనుభవాలను గురించి చిన్న గ్రంథం రాశాడు. బాగానే ఉందికాని ఎందుకు రాశాడో తెలీ లేదు. దానిమీద ఎవరో మరో పుస్తకం రాసి అంత ఖరీదుకే అమ్ముతున్నారట. చదవలేదుకాని బహుశా ఆకారణానికే (బెర్నార్డుషా ఎందుకు రాశాడో అందుకే!) అయి ఉంటుంది.

నేను మాత్రం ఈ వ్యాసం రాసిన కారణం దాచదలుచుకో లేదు. మన జీవితంలో దేనితోనూ చేయబడని చీకటికి స్థానం ఉన్నట్టే అగమ్య గోచరంగా ఉన్న ఈ భగవంతుడికీ స్థానం ఉంది. ప్రతి దాన్నీ గురించి విజ్ఞానీయాలు తర్కించటం ఎంత అవసరమో దీన్ని గురించి తెలుసుకోవటం కూడా అంత అవసరం. ప్రకృతి మానవుడికి చాలా శక్తి నిచ్చింది కాని దాన్ని మానవుడు చాలా దుర్వినియోగం చేస్తున్నాడు. భగవంతుడి వద ఆకారాలు కల్పించి ఒక్కొక్క ఆకారం చుట్టూ ఒక్కొ మతం అల్లుకొచ్చారు. చాలాభాగం మనిషి యొక్క మనశ్శక్తి ఎవరి మతాన్ని వారు సమర్థించుకోవడంలో నశిపోతున్నది. భగవంతుడు లింగాకారమా లేక భగవంతుడికి శంగనామా లున్నయ్యా అనేదాన్ని గురించే ఎంతరాయు బడ్డదో చూస్తే కడుపు తరుక్కుపోతుంది. దీన్ని గురించి అభిప్రాయ భేదంవల్ల రెండు మతాలు! మత మేమిటో తెలీకుండా ఈ విధంగా ఒకరి తలకాయ ఒకరు పగలగొట్టుకుంటుంటే అందరూ ఆలోచించవలసిన అనేక విషయాలు అట్లాగే ఉండిపోవటమే కాక ప్రమాదం జరుగుచున్నది.

మన ఆరోగ్యం, మన ఐశ్వర్యం, మన బుద్ధివికాసాలు, ఒకచెంప సారస్వతం, ఆర్థిక స్థితి, కళలు, శాస్త్రాలు, విద్య, నాగరికత ఇవన్నీ వృద్ధయే మార్గం ఏమిటి? ఈ ౧౯౩౮ లో మన కన్న ఈ విషయాల్లో ఎన్ని దేశాల వాళ్లు ఉన్నతి దశలో ఉన్నారు! మనం చెయ్యవలసిన ప్రయత్నం ఏది? అది మన చేతులో ఎంతవరకుంది! భగవంతుడిమీద ఎంత భారం వేద్దాం? దానివల్ల ఎంత ఫలితం కలుగుతుంది? మనకు కావలసింది మోక్షమా! అభివృద్ధా? మోక్షం వచ్చేటంత అభివృద్ధి భగవద్భక్తితో వస్తుందని నమ్మి ఊరుకోవాలా? దాన్ని గురించి కూడా ఆలోచించి మన ఆలోచన ప్రకారం నడుచుకుందామా? ఉన్నట్టుండడం చాల సులభం. అభివృద్ధి కేవలం భజనతో కాదేమోనని నా భయం.

"బ్రతుకు చీకటి"

ఉభయభాషా ప్రవీణ—ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు.

ఆ మహాపట్టణమంతా అనంతకోటి మెరుపు దీపాలతో వెలిగిపోతున్నది. కాని ఆ పాడుమేడ అంతే-మూడం తులలోను మిణుగురంత దీపకళిక అయినా లేదు. వినిశ్చల సమాధి-నిబిడయోగముద్ర— ఆ తమోమయ హృదయంలో ఏమేమి తలపోసికొని— కలవరించుకొని వెచ్చగా నిట్టూర్చుతుందో పాపం! అశిథిల సౌధం.

దానికి ఎదురుగా పెద్ద వేపచెట్టు కొమ్మలకు తగులుతూన్న చిన్నమేడ మాది. మా మేడగదిలో ఉంటే ఆ పాడుమేడ ఆపాద మస్తకం కనిపిస్తుంది.

ఒక జమీందారు ఒకప్పుడు ఆ మేడను దివ్యముగా అలంకరించి అందులో మహాభోగములు అనుభవించాడట. అదే మేడలో ఇప్పుడు గుడ్లగూబలు యథేచ్ఛగా గూళ్లు కట్టుకొన్నవి.

కింది అంతస్తు ఎడమచేతి వెంపు మూలగదిలో కటిక చీకటి కోణంలో అతడెవరో ఒక్కడూ మూర్తీభవించిన ఆశాభంగంవలె నివసిస్తున్నాడు. అతనికా నిరంతర సమాధి ఎందుకో తెలియదు. అతని కోమల జీవితం ఇంత దుఃఖభరితం చేసి ఎవరు పాపం కట్టుకొన్నారో—.

అతని అపవ్యక్తికి మోక్షంలేదు. అతని మనస్సుకు శాంతిలేదు. అట్లా తన యౌవనం వికాసం—ఆత్మశక్తి—వ్యర్థమై పోతూ ఉంటే తృణప్రాయంగా లెక్కచేయక ఒక గంభీర విషాద గీతికవలె ప్రపంచానికి అర్థం కాకుండా అందులో బతుకుతున్నాడు.

ఒకనాడు—

బహుళపంచమి వెన్నెల రేక రేకగా అతని గది కిటికీ మీద పడుతున్నది. ఎప్పుడూ తెరచి ఉంచని ఆ కిటికీ తెరచి ఉండడంవల్ల వెన్నెల గదిలో చీలికలుగా లేత మొగలిపూలవలె చెదరి ప్రాకి సాగింది. జన్మమైనా అనుభవిస్తున్న శైదీపవలె కిటికీ ఊచలు పట్టుకొని తెల్లని మబ్బు తెప్పలను దాటుతున్న అర్థచంద్రుణ్ణి— వెండి తలలతో గాలికి కవంత ఊగుతున్న కొబ్బరిచెట్లను చూస్తూ—

"ఇల్లో ముంగిలియో అనంగు చెలులో
ఈడైన చుట్టంబులో
ఇల్లాలో కొడుకో తరింప వశమే
యే పోదుముల్లేక—"

అని అవ్యథా భరితమైన హృదయం చీల్చుకొని పాడుకొంటున్నాడు.

రాత్రి 11 గంట లవుతుంది. బాటలో మనుష్య సంచారంలేదు. దూరంగా సినీమా ఇంజను చప్పుడు. ఆ వేళ ఏదో ఇంగ్లీషు 'ఫిలిం'ట ఆయన వెడుతూ "పద్మా! ఈ ఫిలిం ఎంతో బాగుంటుంది. నువ్వూరా" అని ఎంతో పట్టు పట్టారు గాని ఆపాడు ఇంగ్లీషు నాకర్థం కాదని నే వెళ్లల

సినీమా రెండవ ఆట ముగియడాని కింకా గంటన్నర టైముంది. ఏమీ తోచకపోతే నిలువుటద్దం దగ్గర నిలుచుని బర్మాజడలో అర్థచంద్రాకారముగ అమర్చిన సన్నజాజి పూలదండ వంకిరలు—కెంపో సిలుకు జాకెటు ఉంగ్గులు—లేతమబ్బురంగు చీర ముడతలు పొళ్లపై టపిన్ను పద్ధతి సరుతున్నాను. తాంబూలరేఖా రంజితమై తేనె పెట్టెవలె మాధుర్యం చిమ్ముకొనే నా మెత్తని పెదవులు చైత్రమాసపు తియ్యమామిడి చిగుళ్లవలె నిగనిగలాడే నా చెక్కిళ్లు నాకేదో ఉత్సాహాన్ని పురికొల్పినవి. నా సౌందర్యానుభూతిమునకు నేనే అప్సరసను. అంతే— ఆయన గంధర్వుడు కాడు. ఈ ఊర్వశీ విలాసములకు విచ్చిత్తి విశేషములు చూపలేడు. ఈ నందన పారిజాతమును కళ్ల కద్దుకొనలేడు. ఇట్లా ఏదో ఆలోచనలో అక్కడే నిలుచున్నాను.

* * * * *

"ఓ నవనీత కోమల వయోరుచిరాంగి యనుగ్రహింపు"

వెన్నెల వెండి పూతలో మెరిసే నిశ్శబ్ద విశ్వాన్ని చీల్చుకొని సన్నని కేదారగౌళ రాగంలో ఆ గీతం అతని గది కిటికీనుండి వస్తున్నది. ఉలికిపడి కిటికీదగ్గర తొంగిచూశాను. వికసించిన పారిజాతం తీవ్ర వాసనకి మల్లే ఆ రాగవాహిని నన్ను అరికట్టింది.

"కట కట నా చరితము కన్నకతోగము ఎటుల బోతుదో తెలియ"

అతని జీవనభాగం ప్రతిపాట మధువులోను తొణికి పోతూన్నది.

'లావొక్కింతియులేదు' అనే ఆ క్రోశధ్వని అతురం అంతరంలోనూ ఖంగున మ్రోగుతున్నది.

అతని ప్రమాదకరమైన బ్రతుకులో నాకేదో బీభత్స దృశ్యం పొడకట్టింది. ఇక ఒక్కనిమిషం ఆలస్యం చేస్తే అతను ఆత్మహత్యకు సిద్ధంగా ఉన్నట్టు తోచింది. అయ్యో! పాపం అతని చిల్లులు పడిన హృదయానికి ఎవరు అభయం ఇస్తారు! అతని కారుబ్రతుకుచీకటిలో ఎవరు దీపం వెలిగిస్తారు?

కొండ లోయలోని మధుర వేణుగానంవలె అతని హృదయ మాధుర్యం ఎవరికీ కొఱగాక నశించి పోవల సిందేనా?

నా శరీరం ఆపాదమస్తకం ఉడికిపోయింది. అతని దగ్ధజీవితంలో మంచు జడులు కురిపించాలి అనే నిశ్చయం నా చెవులలో రింగుమంది. గది తలుపులు మూసి గబ గబ మేడమెట్లు దిగాను.

పెరటిగుమ్మాన్ని అతనిగది తలుపు దగ్గరకు వచ్చి పాడుకుంటున్న వేళ్ళతో తలుపుమీద కొట్టాను. అతడు మెల్లగా పాట ఆపి తలుపుతీసి నిర్ఘాంతపోయాడు. సల సల కాగే అతని హృదయ కటాహంలో ఒక్కసారి హిమ బిందువులు చిలకరింపు—కొంతసేపటికి అతడు తేరు కుని ఈ సంవిధానం నిజమా—కాక నిదుర యెరగని నా వేడిరెప్పలకు ఇంత అమృతస్వప్నం కలగడం మాత్రం సంభవమా! అనుకున్నాడు. ఏదీ నమ్మలేక అతడు ఉద్వేగంగా తన జీర్ణ తల్పంమీద ఒరిగి పోయాడు ఆ తొందరలో అతని కుడిచేతిలో దాచుకున్న చురకత్తి టక్కున కిందపడింది. వెంటనే నాగుండెలు నిలిచిపోతా యనుకున్నాను. ఇంత దారుణానికి ఇతడెందుకు పాల్పడు తున్నాడు, ఇదీ నా తీరనిప్రశ్న. కత్తి దూరంగా పార వేసి అతని దగ్గరకువెళ్ళి "మీవంటి పురుషులే ఇంతటి హేయమైన పనికి పూనుకుంటే స్త్రీలమాట చెప్ప వలెనా—ఇంత తరుణ వయస్సులో మీవంటి యువకులు దేశకల్యాణమునకు — జాత్యుద్ధరణమునకూ పూనుకో వాలి గాని ఇట్లాంటి అవమాన కరమయిన మరణాలకు పాల్పడవచ్చునా? చావునకు మాత్రం గౌరవం అక్కర లేదా? దేశాంతర యువకులు శత్రువుల గుండెలలో గుచ్చే కత్తులు మీరు మీ హృదయాలమీదే పరీక్షి చూస్తున్నారా? ఇట్లాంటి పనులు జాతినంతటినీ నీచ పరచవా, అన్నాను గుక్క తిప్పకుండా, అతడు కన్నులు తెరచి కూరుచున్నాడు. వెన్నెల కాంతిలో స్పష్టంగా కనిపించే నా ముఖం నిదానించి చూసి త్రుళ్ళిపడి 'పద్మా వతీ' అన్నాడు—ఎవరతడు అయ్యో! మా, వేణు— వేణూనీవు— నీవేనా—ఇట్లా సాహసించి చచ్చిపోవలంచింది! వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ అతడు నా చేతులలోకి వాలిపోయాడు.

ప్రపంచాన్నంతటినీ ఏదో అడిగి అడిగి మోడువారిన చేతులతో నన్ను గట్టిగా కౌగలించుకొని తల్లిలేని బిడ్డ వలె నా వక్షఃస్థలానికి అంటుకుపోయాడు. ఒకప్పుడు కాశీమనోహరం తీగల్లో దాగుకుని ఒకరి జుట్టులో ఒకరం పువ్వులు పెట్టుకుని ఒకరిమీద ఒకరు ఒరిగి నిద్ర పోయిన రోజులు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. నాకు కూడా ఏడ్పు ఆగలేదు. తెగిన ముత్యాలదండవలె దొంతరగా రాలే కన్నీళ్లు చిమ్ముకొని "వేణూ! భగవంతుడు మన ఇద్దరికే సంతోషంగా ఆజన్మాంతమూ అనుభవించమని ఇచ్చిన నిబిడ దుఃఖం దుర్వ్యయం చేసుకోవద్దు. ఈ ఆశాభంగాగ్నితో కాలి మసి ఐపోదాం. చచ్చిపోవద్దు. అది చేతకానిపని. నా భర్తను ఎరుగుదువు గదా— కలెక్టరాఫీసు గుమాస్తా, అస్థూలకాయం—కళ్లజోడు— నేలంఖండ్యా—ఏమైనా పవిత్రముద్రలతో మా అమ్మ, అన్నయ్యా, మొదలైన నా శ్రేయస్కాములైన పెద్దలు ఆ 'ఒరాంగుటాంగు'తో నాకు కాపురం విధించారు. అంతే అదేమిటంటే?—అవినీతి—పెంకితనం—వ్యభి చారం—ఇన్ని తలమీదకి సిద్ధం—అయితే నేను ఆడ దాన్ని అస్వతంత్రురాలను. నీవు మగవాడవు స్వతంత్రు డవు. అన్యాయ్యం ధిక్కరించగలవాడవు. నీకీ ఆశాభంగం ఏమిటి? నీకీ గుడగూబ బతుకెక్కడ దాపురించింది," అన్నాను. అతడు గొంతు సరిచేసుకుని చూపు సవరించు కొని ఇట్లా అన్నాడు. "పద్మా! తెల్లని చుక్కలు కుట్టిన నల్లని ఆకాశం క్రింద మనం కథలు చెప్పుకుంటూ ఒకే మంచంమీద పండుకొన్నప్పుడు నేను చెప్పిన మాటలు తలుచుకుంటే సిగ్గుతో కుంగిపోతాను. అప్పటి ధైర్యం—చొరవ—ఉత్సాహం—నాలో క్రమంగా పోయినవి. పెద్ద చదువు చదివాను—ఎన్నో ఉపన్యాసా లిచ్చాను. ఎన్నో పత్రికల్లో నేను వ్రాసిన వ్యాసాలు, గీతాలు, దేశమంతా మారుమోగాయి. కాని ఏదో అసంతృప్తి— వేదన—చెప్పుకోలేని బాధ — చంద్రుణ్ణీ—పువ్వులనూ— గోదావరినీ—ఆకాశాన్నీ చూస్తూన్నప్పుడల్లా ఏదో ఉద్రేకం—అశాంతి—ఇట్లా ఎన్నోరోజులు గడిపేశాను. ఒకనాడు మా పెరటిలో అరటిచెట్లూ, జామిచెట్లూ గుబురుగా ఉన్న చోట సాయంత్రం ఏదో పాడుకుంటు న్నాను. నా కూర్చున్న చోటికి కుడిచేతివైపు మల్లెపొద దగ్గర ఎవరో కదిలినట్టయింది. నేను వెనుదిరిగి చూసే సరికి ఆమె ఒక యువతి. చేతిలో బిందె ఉన్నది. ఒకటి రెండు మల్లెపూవులు మాత్రమే కోసి ఆమె జుట్టులో పెట్టుకుంటున్నది. నాపాట వింటూ అక్కడ ఎంతో సేపటినుంచి నిలిచి ఉంటుంది. నేను నిదానించి ఆమెను

చూచి ఆమె మెత్తని మనస్సును నొప్పింపదలచుకోలేదు కాని ఆమెయే నావైపు వస్తున్నది నూతిదగ్గరకు. ఆమె వయస్సు సుమారు పద్దెనిమిది కావచ్చు. సౌందర్యవతి. వెళ్లుతూ దీనంగా భయంగా ఆడలేడిపిల్లవలె నావైపే చూస్తూ నూతివైపు వెళ్లింది. ఆచూపులో నాకేదో ఆహ్వానం గోచరించింది. నాకళ్లముందున్న పొర ఏదో జారిపోతున్నట్లనిపించింది. సిగ్గుతో నేనే తలవంచుకున్నాను. అన్యాయమేమో అనిపించింది. ఇట్లా చాలా రోజులు ఆమె నీళ్లకు వచ్చే వేళ—నేను అరటిపొదలదగ్గర పాడుకొనేవేళ.

నాగస్వరమునకు చొక్కి తలఊపే నాగకన్యక వలె ఆమె నేపాడినంతసేపూ ఆ నీలిగోరింటపూలవంటి కళ్లను కదల్చకుండా నివ్వెరపడి పొదచాటున నిలుచుని నాపాట వినేది. ఆమెను చూచినప్పుడు నా రాగవాహిని మందాకినివలె ప్రవహించేది. అప్రయత్నంగా ఒకరిని చూచి ఒకరము నవ్వుకొన్నాం. ఆస్నేహము నిబిడమయి పోయింది. ఆప్రేమ గాఢమై సాగింది. నేనంతకాలమూ ఎందుకోసం దిగాలుపడి కూచున్నానో తెలియవచ్చింది. నాకేమి కావాలో అర్థమయింది. నా కుంగిపోయే అంతరాత్మకు ఆలంబనం దొరికింది. అంతటినుంచి నాముఖములో ఒక కొత్తవికాసమూ నామాటలలో ఒక కొత్త మార్దవమూ, నావ్రాతలో ఒక కొత్త ఆర్జవమూ ఉత్పత్తిల్లినవి. అంతటినుంచి చెప్పినదే ఉపన్యాసము. అప్పటినుంచి వ్రాసినదే పద్యం. ఆ ఉత్సాహంతో, దేశమునకు, వాఙ్మయమునకు వీరేశలింగంవలె అనితరసాధ్యమైన సేవచేసి ఉందును. జగన్నాధరావు నరసుడు. ఆయన చెల్లెలు అధర్మంగా ప్రవర్తించదని ఆయన నిశ్చయం. ఆమె వితంతు వయినప్పటినుంచి ఎంతో చదువు చెప్పించాడు. సంగీతం చెప్పించాడు. నేనంటె ఆయనకు అయిదు ప్రాణాలూను. ఊర్మిళ నాతో మాట్లాడితే—వాదిస్తే—ప్రశ్నిస్తే ఆయనకు బ్రహ్మానందం. మా ప్రేమకు ఇట్లాంటి స్వేచ్ఛావాతావరణం కూడా దైవకృపవల్ల లభించింది. కాని—ఒకనాడు మా యిద్దరిమీద పిడుగు పడింది. అగ్నిపర్వతం అనంతజ్వాలలతో మా మీదకు ఒరిగింది.

మా పెరడులో మల్లెపొదలదగ్గర నించుని ఊర్మిళ పచ్చని ఆకాశం వేపూ తొగరుమబ్బుల వేపూ చూస్తున్నది పరాకుగా. నేను వెనకాతలే వెళ్లి కళ్లుమూసి ఎవరువారు? అన్నాను. నామృదుహస్తస్పర్శకు ఆమె కరిగి నా వక్షఃస్థలం మీదికి ఒరిగింది. నేను గాఢంగా నాహృదయానికి అదుముకున్నాను. వెంటనే మాడా మీదనుంచి "బాగుంది నాయనా కొంపకు ప్రతిష్ఠ తెచ్చే పనులే చేస్తున్నావు". ఇద్దరమూ దద్దరిల్లి పోయాం, ఆమె ఆ అవమానంతో తల వంచుకుని తిరిగి చూడకుండా ఇంటికి వెళ్లిపోయింది. నేను నిర్విణ్ణున్నయిపోయి నాగదిలోకి పోయాను. పద్మావతీ నీవు పెద్దింటి బిడ్డవు. నీ కిట్లాంటి కథలు కటకటంగా ఉంటాయి—అనవ్వాం కూడా—కాని అభివృద్ధిలోకి రావాల్సిన ఒక ఉత్తమ వ్యక్తి ఎట్లా సంఘం కోసిన కోతవల్ల—పెట్టిన వాతవల్ల క్రుంగి పోయిందో అర్థం చేసుకో.

కడుపున పుట్టిన ఆడపిల్లల్ని రంకులవంకలకి అమ్ముకుంటే తప్పులేదు—కొడుకు సీమకెళ్లి, కన్య నాలికలు, గొడ్డు కొవ్వులు తిన్నా మన దేవతార్చనకు ఫలమిక వస్తుంది—కళంకమేమీ అగలేదు... ఎన్ని భ్రూణహత్యలు చేసినా ఏకాశి—ఏకాశి, ఉపవాసం ఉండి కార్తీకస్నానాలు చేస్తే శుద్ధి. అంతే గాని—స్వచ్ఛంగా ఒక యువతి, యువకుడు ప్రేమించుకుని పెళ్లి చేయ్యమని అడిగితే—వల్లకాదు. అది, కాని పని—వేదంలో చేయ్యమనిలేదు. అడ్డమైన మాలకూళ్లూ తిని వచ్చిన అల్లుడు సాలగ్రామ తీర్థం తీసుకుని సహపంక్తిని కూచోవచ్చునని వేదం చెబుతుంది. కాదూ? ఎన్నాళ్లికైనా ఈసంఘం కుంకలవెళ్లతో నశించిపోవాలి. సంఘం ఎలా ధ్వంసం అయిపోడానికి వీలుటుందో ఆనూత్రాలు వెతకాలి యువకులు.

నీతీ జాతీ మళ్లా కృతయుగంనాడే మొదలు పెట్టాలి. ఏమైతేనేం—ఊర్మిళకి నాకూ—మధ్య నల్లతాచుపాములు బుసకొట్టాయి మా చిన్నాన్నయ్య నాకో జోగమ్మ అనే అమ్మాయిని పట్టుబట్టి పది రోజులలో చేయించింది. పెళ్లి అయిదురోజులూ నాకు 104 డిగ్రీల జ్వరం. నాకు స్మృతి లేనప్పుడు ఏది ఎలా జరిగినా అంత బాధగా లేదు. అయిదోరోజు రాత్రి కొంచెం జ్వరం తగ్గింది.

ఒంటరిగా పెళ్లివారి అరుగుమీద కూచున్నాను దేన్నో జేరబడి. జోగమ్మ నన్ను చూడకుండా వచ్చి అక్కడే వెనుదిరిగి కూచుంది. ఇలాయిబుడ్డి భగభగ వెలుగుతోంది. ఆ వెలుగులో ఆమె చింతాకులవంటి కళ్లు, అంగుళన్నర జడ—అందానికి ఆమడదూరంలో ఉన్న కోతిమొహం—చూసి ఒళ్లు భగ్గున తగులడిపోయి ఒక్క తాపుతో శ్రీవారిని కిందికి దింపుదామనుకున్నాను. ఈమె నా భార్యట. ఛీ! ఛీ! ఈ అవమానం భరించను. అగ్నిపర్వతపు 'లావా' తాగమంటే ఇంతకన్న సంతోషంగా 'కప్పు'లకొలది తాగుదునే. కాని—తప్పేనేది!!! పాపం ఏమి దేల్లపిల్ల ఏ మెరుగును? ౨౩ ఏళ్లవాడవు నీవే అధర్మాన్ని డీకొనడానికి వెరచి ఒరిగితే ఆపసిపాప ఏమి చేస్తుంది అని అంతరాత్మ బోధించింది. జాలివేసింది ఆమె మీద—"అయితే జోగమ్మా! ఆ యిలాయిబుడ్డిని ముట్టుకోగలవా." అన్నాను గంభీరంగా. జోగమ్మ త్రుళ్లిపడి 'ఛీ అపాయం' అని తిప్పుకుంటూ లోపలికి వెళ్లిపోయింది.

నాకు మొదటు ఉపన్యాసపీఠం ఎక్కలేదు. కలం కాగితం తీసుకోలేదు. ఎవ్వరితోనూ నవ్వుతో మాటాడలేదు.

నాకు ఈఊరిలో ఒక స్నేహితుడున్నాడు. అతనికి నా విచారమిలాగా చెప్పలేనంత ఆదరం. నా ప్రమాదకరమైన అవస్థచూచు, నా పతితజీవితంచూసి జాలిపడి అతడప్పుడప్పుడు నన్ను చూస్తూ, కావలిస్తే డబ్బు, మొదలైనవి ఇస్తూఉంటాడు. అతడు ఈవేళ ఇక్కడికి వస్తానని చెప్పాడు. కాని అతనికి యజమానులు లేకపోవడంచేత అన్నిపనులూ తనే చూసుకోవాలి. ఏ పని తొందరలోనో ఉండి రాలేకపోయాడు. అతని చక్కని నవ్వు మొహం చూసినప్పుడు ఈప్రపంచంలో ఉండడంలో ఏదో సుఖలేశం ఉన్నట్టనిపిస్తుంది. ఎదుటి మేడమీద మెరపుతీగలాగ, ఉమసుందరిలాగ, తెనాలి కోకిలాంటి విలాసంతో తళుక్కున మెరసే నిన్ను చూసినప్పుడు చచ్చిపోతే ఎలాగనిపించి నాలో కునికిపోయే ఉత్సాహశక్తి విజృంభించి, సౌందర్యదాహం నలివేస్తుంది. పద్మా! ఇక నేనెందుకు బతకాలో నాకర్థంకాలేదు. నాతోటు ఖాళీచేసి ఒక ఉత్తమవ్యక్తికి అవకాశం చూపుతాను. భగవంతుని విశ్వకోశంలోని ఒక నిరర్థకపదాన్ని తుడిచివేస్తాను. అని ఉద్వేగంగా వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ ముఖం తిప్పేసుకున్నాడు. నాకప్పుడు హైందవయువకుల స్థితి సోదాహరణంగా అర్థమయింది. వార్తాపత్రికల్లోని 'ఒకయువకుని దుర్మరణము'లకు వ్యాఖ్యానం కనపడింది. ముందతనిమీద జాలివేయుటకు మారుగా కోపం వచ్చింది. అణచుకొని అతనిముఖం నావైపుతిప్పి 'వేణూ! భారతదేశంలో యువకుడనేమాటకు యువతి అనే అంతరార్థం అని ఇంతవరకూ నాకు తెలియదు. నిక్షేపంలాంటి ప్రతిభను ఒక్కసారి గంగలో కలిపేశావోయి! నీ జాతీయవ్యాసాలు, విమర్శనలు చూసి ఆహా నా స్నేహితుడు కొంచెంరోజుల్లో గోఖలేఅంతవాడవుతాడని ఉప్పొంగిపోయి ప్రసంగం వచ్చినప్పుడు ఇతడు నా స్నేహితుడని చెప్పి గర్వంగా చూసేదాన్ని. ఎప్పుడో అయోమయప్రణయగీతాలు అర్థమైన పత్రికలలోనూ వేశావో దానితో మనవాళ్లు పిట్టకాలు వేశాడని కుంగిపోయాను. ఏమైనా ఈ "ప్రణయజబ్బు" పట్టుకుని చాలామంది తెల్లమొహాలు వేశారోయ్ పెళ్లిలవుతున్నకొద్దీ. ఇంతమందిలోనూ నిజమైన ప్రేమయాత్రికులో 'ధవళగాలిలాగ—షెల్లీ' లాగ తిప్పుకొని వ్యాసాలు వ్రాసిన వారు నిక్షేపం లాగే ఉంటారు. మిగతావాళ్లవే వెర్రిమొహాలు. ఇన్నాళ్ళదాకా—ఒక్కటి చెబుతాను—వినువేణూ!—ఆయన సినిమానుంచివచ్చే వేళయింది. స్వస్థానంనుంచి ఇంగ్లండ్ యాత్రామునకు—మనస్సైర్యమునకు పేరెక్కిన భారతభూమిలో పుట్టి అందని ప్రేమకోసం చేయిచాచి బ్రతుకంతా బూడిదపాలు చేసుకోకండి. ప్రేమ దొరకకపోతే పవిత్రమైన బ్రహ్మచర్యం అవలంబించు దేశానికో, వాఙ్మయాభివృద్ధికో దాస్యవిముక్తికో ఉపయోగించు అని లేచి నించున్నాను. అతడు హఠాత్తుగా నా పాదములమీద వాలి 'అమ్మా! నేను నా బ్రతుకు చీకటి'లో విద్యుద్దీపం వెలిగింది. నా తమోమయసృష్టికి దివ్యమార్గం అగుపడింది. స్త్రీ, తల్లిగా తోబుట్టువుగా భార్యగా భగ్నజీవితం ఉద్ధరిస్తుంది. అన్నాడు గంభీరంగా.

ఒక సంభాషణ శకలము

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు [కవితాసమితి]

"అయితే కవీ ! నీ ఋషులెవ్వరు ?"

"Charles Bandelaire, guy de Maupassant Edgar Allan Poe !"

"వీరేనా ప్రపంచంలో కల్లా నీకు కనపడ్డవారు ?"

"నా కల్లా కళ, ఇతరులు, మహాత్ములు కలరన్నమాట యథార్థం. కాని నా కావ్యజీవితాన్ని ప్రోదిచేసి, నా ఆదర్శాలను మలచిన ప్రముఖులువీరు."

"వీరిలో ఉన్న, నిన్నాకర్షించే మహాత్మ్యమేమిటో చెపుతావా ?"

"పోయెట్రీ. కవిత యొక్క పరమ స్వరూపము. విశ్వరూపము వారి రచన. కాబట్టి వారు నాకు ఋషులు"

"మరి షేక్స్పియర్ ? తిక్కన ?"

"వందనార్హులు. కాని నా కక్కరలేని బోలెడుచెత్త వ్రాశారు. షెల్లీని కూడా ఇందుకే నా ప్రవృత్తి స్వీకరించదు. నిజంగా కేవలం కవి అనడానికి తగ్గవ్యక్తి ఎవడేనా ఉన్నాడా ఉంటే మనలో శ్రీనాథునివలె పాశ్చాత్యులలో షెల్లీయే కనిపిస్తాడు. కాని షెల్లీలో కవిత్వమే కాకుండా మరేవో కూడా ఉన్నవి. అవి చాలా మందికి కావలసినవే అవుకో. నా కక్కరలేదు. ఉదాహరణ : అతని కొన్ని జీవనసిద్ధాంతాలు."

"అన్నట్టు శ్రీనాథుడో ? అతడు నీ ఇష్టదేవత కదా!"

"కానలేదే. ఇష్టదేవతకీ ఋషికీ భేదం ఉన్నది. అక్కడ ఆరాధన. ఇక్కడ అవలంబన, నా ఆశయాలలో శ్రీనాథుని ప్రాధాన్యం ఎక్కడాలేదు. అంటే యుగాల నుండీ పంచుకున్న ఆంధ్రరక్తం మాట అటుంచి, మరి నా ఋషిత్రయం వల్ల కవిత్వం యొక్క విశిష్టస్వరూపం నా కవగాహన అయింది."

"ఇది ప్రమాదకరమైన సిద్ధాంతం కాదూ ? దీనివల్ల తేలేదేమంటే వీరిదే కవిత్వమనీ తదితరమంతా కాదనీ కదా ?"

"వీరిది మాత్రమే అని నేనంటేను అది. కాని నేననేదేమిటి ? ఇంతవరకూ నా సంస్కారానికీ, ఊహా విధానానికి గోచరించిన కావ్యరూపానికి ప్రోక్తలు వీరు. ముమ్ముందు వైశాల్యమూ వికాసమూ హెచ్చి క్రొత్త ఋషుల పరిచయంగాని, ఉన్నవారి రచనలే క్రొత్త దృక్పథంలో గోచరించడం గాని జరిగితే అప్పుడు నా గీతం వేరుశ్రుతిలో వస్తుంది. నేను చెప్పినదంతా 'ఇప్పుడు'లో జీవిస్తుంది కాని దీనికి భవిష్యత్తు బాధ్యతలేదు."

"అయితే కవిత్వం అంటే ఏమిటి నీ ఋషుల ప్రకారం"

"అతుకని మూడుమాటలూ కలపకు. కలిపితే 'వారు వ్రాసినవ్రాత సమస్తం' అని జవాబు చెప్పవలసి ఉంటుంది. నాకు నిజమైనా నీకు మాత్రం అది పెడసరంగా కనబడవచ్చు."

"అదుగో నీలో ఒంటికంటి రూపు బయల్దేరింది. అది కూడదు, ఇంగ్లీషులో గొప్ప నవలలు మూడింటిని చెప్పమంటే ఒక విమర్శకుడన్నాడట "any three novels by Joseph conrad" అని, ఏకైక పక్షపాతం అది. మరో ప్రక్కకు చూడనివ్వదు, హాస్యములో అట్టి మతాభినివేశం పనికిరాదు."

"నన్ను bigot అని ఎవరూ అనలేరు. ఎవరు ఏది ఎలాగు వ్రాసినా దాన్ని నేను అభ్యసిస్తాను. కాని అభిప్రాయాలూ సంస్కారాలు ఉండకపోవడం ఎలాగు ? అభిరుచి వైశిష్ట్యం అంటే ఆంక్ష్యం అనవచ్చునా ?"

"దారి తప్పిపోతున్నాము. ప్రస్తుతం కవితనుగూర్చి చర్చ, ఏదీ Edgar Poe కవిత చూదాం. Raven, Helen, Annabel Lee లాంటి చెప్పుకో దగ్గదేమున్నది అతనిరచనలో, Bells అనే చప్పుడు వ్రాత మినహాయిస్తే ?"

"'Heard melodies are sweet, but those unheard are sweeter!' జీవితపరిస్థితులు వ్యతిరేకించి కథలు వ్రాసుకోవలసి వచ్చింది కాని లేకుంటే నా అభిమానమైన కావ్యజీవనం చెయ్యవలసిన వాడినని ఒకచోట వ్రాశాడు Poe. అతని సిద్ధాంతాలన్నీ ఇప్పుడిప్పుడు లోకం గ్రహించ గలుగుతున్నది. వాటి దృష్టిలో చూస్తే అతని గీతాల్లో ప్రతిపదం రసబంధురం. నిజానికి ప్రతి అంగుళం కవి యెవరంటే Poe అని నేనంటాను. అతడు వ్రాసిన కొంత తేజోమయమో తెలిసిన పిమ్మట అనుకూల పరిస్థితులలో ఇంకా ఏమి వ్రాసి పోయే వాడో అన్నది

తలూచించుకుంటే గుండెలుజల్లుమంటున్నవి. వాటికోసమే నా తహతహ! Poe గీతాలు నీవు పేర్కొన్నవి గొప్పవే. Anthologist కి కావలసిన ఉపజ్ఞతో ముఖ్యమైనవి ఏరగలిగావు. కాని ఇంకా Ulalume, Eulalie, (ఈ పేరులు నాలుకపై కరిగిపోతాయి!) To Annie ఇవన్నీ పరిగణించావా? నీవన్న Annable Lee లో ఒక్క తుది స్టాంజా మాత్రం మహిమగలది. దానికంటె Annie గీతంలో సమగ్రతర సౌందర్యం ఉన్నదంటాను. మొత్తంమీద Poe కావ్యరచన లన్నింటిలో ఒక అతీత మహాస్పన్నది. దాన్నందుకోదగిన ఇంద్రియాలున్న వారికి అందులోని గంధర్వ సంగీతం అనుక్షణానుభూతం"

"Verbal music కి Swinburne నే చెప్పాలని మొన్నెప్పుడో అన్నావే. మరి దేమిటి?"

"అవునే. సంగీతప్రవాహాయి చెప్పవలసినప్పుడు Swinburne ని స్మరిస్తాను. ఇది నువ్వు కొట్టి పారేస్తున్నట్టు కేవలం Verbal music కాదు. భావసౌందర్యములేని శృంఖలపదాల కూర్పు కాదు. అతని సంగీతం పదాలలోంచి ప్రసరించే భావాలగానం. నిజానికి నా ఋషుల్లో Bandelaire ని మాని Swinburne నే చెప్పి ఉందును. కాని వ్యంగ్యంకంటె అవేద్యపు సుఖం నన్నాకర్షిస్తుంది. Bandelaire ని తర్జుమాలో చదవడంచేత వ్యక్త్యావ్యక్తంగా ఉపహాసమయ్యే అతని ప్రతిభ, దానివల్ల జనించే ఉత్సాహం ఒకవేళ తెరవడలితే పోతుందేమో. Swinburne గురించి ఎంతో తెలుసు. Too much కూడా నేమో! (టూమచ్ అన్నది నా తత్వంలోనే లేదుకాని) అతని ఆకారం స్పష్ట ప్రతిమ. Bandelaire మాత్రం మాఘపూర్ణిమలో మంచుతెరల సోయగంతో నన్నాకరిస్తాడు. అతని కవితకు నేను లొంగినకారణం అది"

"అంటే నీకు ఫ్రెంచి రాకపోయినా దబాయిస్తున్నావన్నమాట"

"ఎంతమాత్రం కాదు. ఫ్రెంచి నాకురాదు వాస్తవమే! కాని ఇదివిను. సంస్కృతంకూడా నాకురాదు. అయినా కాళిదాసు శాకుంతలం ఇంగ్లీషులో చదివేను. మేఘసందేశంలో, కుమారసంభవంలో వ్యాఖ్యానాల వల్ల పిండబడ్డ కవిత్వమంతా నారక్తంలో ప్రవహిస్తున్నట్లు నా నమ్మకం. అలాగే Bandelaire "అఘప్రసూనా" (Fleurs du Mal) అను తర్జుమాలోనే—అదైనా పూర్తిగా కాదు, చదివాను. ఈ అసమగ్రతలోనే ఒక ఆకర్షణ ఉన్నదని నే ననడం మరిచిపోయావా?"

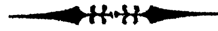
"సరే. ఇక మిగిలినతను De Maupassant. ఇతడెలాగ ఆకర్షిస్తాడో నిన్ను?"

"అదుగో అప్పుడే నీలో ఒక వేళాకోళం వినబడుతోంది. నా ఋజుత్వాన్నే నువ్వు శంకించి మాట్లాడుతున్నావు. అందుకే ఇది చర్చించనంటే పైకి లాగేవు నన్ను."

"నీ పట్ల నాకు గౌరవమే లేకపోతే నీతో సమానస్థాయిని మాట్లాడనని తెలుసుకదా నీకు, నీ ఊహాల పరిణామం జాగ్రత్తగా గమనిస్తూ నిన్నింతో మన్నిస్తున్న వాణ్ణి నేను. సమగ్రపాండిత్యం ఉంటేనే కాని నోరువిప్పకూడదని యెవరన గలరు? చిన్నబుచ్చుకొనక Maupassant గురించికూడ నువ్వెలాగ ఫీలవుతావో చెప్పు." 'I'll be very brief. ఒకటి; Maupassant ని కూడా తర్జుమాలోనే చదివాను. కాని చాలా, అనగా కొన్ని నవలలు ఎక్కువ కథలూ చదివాను. రెండు: అతనిది మహోన్మాదం లోని మహాకవిత్వం. గద్యం పద్యం అనే సరిహద్దులకు అతీతమైనది. పద్యాలేవీ వ్రాయకపోయినా నా కవి! వింత sensations నికి కవిత్వం చేసినవాడు. నాడుల మీదుగా విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహింపిస్తాడు. నేనెవరిని గురించీ superlatives లో మాట్లాడను కనుక ఇది మాత్రం చెప్పుతున్నాను; కథానకంలో అతనిది ప్రపంచరచయితలలో ప్రప్రథమశ్రేణి. short story కీ Lyric కీ భేదం లేదన్ని నా ఉత్సాహంలో ఒక్కొకప్పుడనేస్తుంటానే దానికతని కథలే కారణం. అసలా రెండింటికీ technique లో సమీపసాజాత్యం ఉన్నదిలే, కవిత్వమనే spirit ని గుంభించుకున్న దివ్యసృష్టి అతని రచనలో కొన్ని భాగాలు, కవిత్వం అనగా ఏమిటని నేను వేసుకున్న ప్రశ్నకు జవాబుగా అతనిలోంచే చాలా సామగ్రి ఏరుకోవలసి ఉంటుంది.

తీరని సమస్య

చెఱుకువాడ వేంకటరామయ్యగారు

"వాళ్ళది పాతపేటలో ఉంది ఇల్లు. మేము కొత్తపేటలో ఒక అద్దెయింట్లో ఉండేవాళ్లము. హైస్కూల్లో ఫోర్తుఫారము చదువుతూండేవాళ్ళము. ఎఱ్ఱగా పొడుగ్గా ఉండేవాడు. నాకూ అతనికీ చాలా స్నేహము. ఇస్కూల్లో ఉన్నప్పుడు యింటికివచ్చినప్పుడు బజారుకి వెళ్లినప్పుడూ ఎప్పుడూ కలిసే వుండేవాళ్లము. నా కతనితో స్నేహ మయ్యేటప్పటికే అతనిపెళ్లాము కాపురానికి వచ్చింది. తల్లీ తనూ పెళ్లామూ ముగ్గురూ ఉండేవారాయింట్లోను. సాలుకు రెండుమూడువేల రూపాయిలు వచ్చేవి అతనికి భూములమీద. క్లాసులోనూ కిందిలోనూ చాలాదిగాలుగా ఉండేవాడు. మాతో తిరిగేటప్పుడూ అప్పుడూ చాలాసరదాగా ఉండేవాడు గాని యింటికి వెళ్ళేటప్పటికి మాత్రము మొఖము మాటామాట లాడ్చుకొనేవాడు. ఏంచేతచెప్మా అనుకొంటూండేవాణ్ణి.

ఇల్లా ఉంటూండగా మేము కాపురమున్నయింట్లో యింకోవాటాలో ఉన్నవాళ్లింటికి యెవళ్లో చుట్టాలొచ్చారు. వచ్చినవాళ్లల్లో వొకావిడ ఆయింటో ఉన్న ఆవిడతో యేమిటో చెబుతోంది. ఆమాటలు నాచెవిని పడ్డాయి. "వాళ్లజానకిరాముడు పెళ్లాముమొఖము చూడనే చూడట్ట. ఆ తైగారికి కోడలంటే అసలే పడదట. దాసీదాన్ని జూసినట్టు చూస్తుందట. ఆమొగుడు యింటికే రాట్ట. వస్తే పదిమంది స్నేహితులతో వచ్చి పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుకొని చదువుకొంటే చదువుకొని వెళ్ళిపోతూంటాట్ట. డబ్బుచూసి యిచ్చాడు ఆమామగారు. ఆతల్లికొక్కతే కూతురు"

జానికిరాముడు అనేసరికి మావాడే అనుకొన్నాను.

"ఊరంతా పెళ్లినాడే అనుకొన్నారు పరిహాసం పరిహాసముగ."

వీడిమొఖంముటముట నాకర్థమయింది. అర్థమయి చేసేదేమిటి. అయినా స్నేహితులమయివుండి వీడెదో పరితాపంలో ఉన్నప్పుడు కారణము తెలుసుకొని ప్రతిక్రియ యేమన్నా వుంటే చేస్తే బాగుంటుందని మాత్రము అనుకొన్నాను. తరుచు వాళ్లింటికి వెళ్లేవాణ్ణి గాని వాడి పెళ్లాము అక్కడ కనుపడేదికాదు. ఇంతకూ సావిడి దాటి లోపలికి వెళ్లేవాళ్లము గాము. ఆవిడమాత్రము మాయింటికి అప్పుడప్పుడు పేరంటానికి వచ్చినప్పుడు చూసీ చూడ్డంగా చూసీవాణ్ణి చక్కగానే ఉండేది బొద్దుగా ఎఱ్ఱగా. చదువుకొందిట కూడాను [illegible] యములో వీరు అనహ్యాంముకో [illegible]. ఇంక అత్తారు యిన్నదము వాచుకోడాల్లో యేమన్నా తేడా వచ్చిందాంటే అదీ యెప్పుడూ వినలేదు. [illegible] వాళ్లు చాలా బాగావున్నవాళ్లు [illegible] ఆడపిల్ల. మరేమిటిగా వీడికి సంసారసుఖం లేకపోవడానికి కారణము ఏం తెలుసుకొందామన్నా [illegible] మాట్లాడే విషయముగాదు. [illegible] కాదు [illegible] పాపం మాకు ఊరుకొనేవాణ్ణి.

కొన్నాళ్ళకి ఆవిడ [illegible] యేదో శుభకార్యమని వాళ్లవాళ్లెవళ్లో వచ్చి [illegible] తీసుకెళ్లారు. [illegible] వెళ్లడం యెన్నాళ్లకీ రానేలేదు. వాళ్లింటివాళ్లు తీసుకొని రాలేదు సరేగదా వీడైనా వెళ్లిగాని ఉత్తరంవ్రాసిగాని తీసుకురాలేదు.........

ఓనాడు వాళ్లమేడమీద కూర్చుని ఉండగా టపా బంట్రోతు ఒకవరు త్తరము యిచ్చాడు. పైని [illegible] గానే ఆడవాళ్ల దస్తూరీలా తోచింది. వెంటనే,

"ఏమిరా వదెన్ని తిరుక్కొచ్చేవే కావు"

"........................"

"నిన్నే"

"ఇదిగో ఈజాబదే విప్పు చదువు" అన్నాను.

"నేచదివితేం నువుచదివితేం చదివి సంగతేమిటో చెప్పరాదూ"

మామూలుగా యెంతస్నేహితుడు ఉత్తరమైనా చదవడానికి యెల్లాగో ఉంటుంది. వాడు చదవమన్నాడు

అనుకుందాము అయినా వాడి భార్య వ్రాసిందికూడాను. చదవడానికి సంకోచ మేసింది. చాలాసేపు ఊరికే కూచున్నాను. వాడు యేమీ మాట్లాడలేదు. జాబు చదివేదుకాదు. కూచునికూచుని చివాలునలేచి చక్కా-వచ్చాను యింటికి. ఆవృత్తర ప్రశంస మళ్లీ మేమిద్దరము యెప్పుడూ అనుకోలేదు.

ఎవళ్లు తీసుకుని వచ్చారో జ్ఞాపకము లేదు గాని ఓనాడు ఆవిడ వొచ్చేసింది.

రెండుమూడురోజు లయ్యాక మా ఆవిడ కేదో జబ్బుగా ఉందిట, ఆడాసుపత్రికి తీసుగెడదాం వస్తావా అన్నాడు. అల్లాగే అన్నాను. ముగ్గురమూ వెళ్లాము. దొరసాని చాలాసేపు పరీక్ష చేసింది. ఏదోజబ్బు అని చెప్పింది కాని (Pregnant) ప్రెగ్నెంటులా తోస్తుంది అంది. ఆ సంగతి ఆతనికీ ఆవిడకీ తెలియాలి నాకేమి తెలుస్తుంది. అతడు మాత్రము ఈమాట వినగానే కొంచము తెల్లబోయి మళ్లీ నిల్దొక్కుకుని, "సరే మందు కేస్తు ప్రారంభిద్దా" మని దొరసానితో చెప్పి వెడదాము పదండి అన్నాడు. ఇంటికొచ్చేసాము.

ఆవిడ యేడెనిమిది నెల్లాయె ఊరికెళ్లింది. కడుపే మిటి? ఊం! దొరసాను మాటలు నిజమా యేమిటి. కడుపులో బల్ల పెరిగితే కడు పంటారు. కడుపు వస్తే బల్లంటారు. పట్నములో యిల్లాగే వోనాయుడుగారి భార్యకి కడుపొస్తే దొరసానులంతా బల్ల బల్ల అన్నారు తరువాత ఆవిడ నీళ్లాడింది. కాకపోతే బల్లకోసము చేసినవైద్యాలు కట్టువల్ల పుట్టినపిల్ల చాలారోజులు నీరసంగా ఉందిగాని. ఇల్లాగే వాళ్ల అభిప్రాయాలు తారుమారుగ ఉంటాయి కడుపూలేదు కాలులేదు. కాపరానికొచ్చిన పదేళ్లకి అసలు కడుపేమిటి అనుకున్నాను నేను. వా డేమనుకున్నాడో నా కేమీ తెలియదు.

మా పెద్దక్కయ్యకూడా అప్పుడు కడుపుతోంది. వాళ్లింటికీ మా యింటికీ కూడా రోజూ యెవరో నూడిదలు తేవడము. చెపితే నమ్ముతారో లేదో గాని ఆ రోజుల్లో మిఠాయీ జంతికలూ రానిరోజే లేదు. లడ్డూఅంటే ఆరోజుల్లో చాలాగొప్ప. చాలాఖరీదుండేది. మణుగు అయిదారు యింకా యేడెనిమిది రూపాయలుకూడా ఉండేది. పంచదారదైతే చెప్పనే అక్కరలేదు. ఇప్పు డేమిటి మణుగు రెండురూపాయిలు. అయితే అప్పుడు యీవాలాజానూనెలూ అవీ లేవు. వప్పునూనెకూడా యెక్కడోగాని దొరికేది కాదు. అంతా నెయ్యి, పైగా యిన్నిదుకాణా లెక్కడ యేడిశాయి. మార్కెట్టుదగ్గిర వొకటుండేది. బజారులో మధ్య రెండో మూడో తెలగపిండి మిఠాయిదుకాణాలుండేవి. అయితే స్టేషనుదగ్గిర వొకమారువాడీ దుకాణ ముండేది. అక్కడ అన్నివస్తువులు పచ్చగా ఉండేవి పసు పేసినట్టు. ఖరీదులు మండిపోతూండేవి. ఆ దుకాణములో వస్తువులు తింటారో ఆడుకుంటారో బొమ్మలబీరువాల్లో పెట్టుకుంటారో కూడా తెలిసేదుకాదు. మనిసి మహాసుభ్రంగా ఉండేవాడు తెల్లసిచొక్కా చిన్న గుండ్రని తెల్లటోపీ. బట్ట మాత్రము అసహ్యంగా ఉండేది. అక్కడ పన్నీరులడ్డూ అని వొకటుండేది. జానకిరాముడు అత్తారు అదే కొన్నారు, ఊళ్లో పంచిపెట్టడానికి. ఇంట్లోవాళ్ళకి జంతికలు వండించారు.

వాళ్లింటిదగ్గిరో మాయింటిదగ్గిరో రెండుచోట్లానో మేము మిఠాయి తిననిరోజులేదు. మా యింటివద్ద తిన్నప్పుడు సరదాగా కబుర్లు చెవుతూ తింటూండేవాడు. వాళ్లింటిదగ్గిర తినవలిస్తే వినుగుడలుగా నాకోసముతిన్నట్టు తినేవాడు.

ఒకనాడు మధ్యాహ్నము ౧-౨గంట్లబండిమీద వొంటిగంటకి ఆవిడతమ్ముడు పురిటికి తీసుకెళ్లడానికి వచ్చాడు. జానకిరాముడు తీసుకెళ్లమన్నాడు గాని అత్తగారు,

"అప్పుడే యెందుకు యేడోనెల నిన్ననేగా వచ్చింది"

"ఏడోనెల కనకనే తీసుకెడదామని వచ్చాము"

"తొమ్మిదోనెల్ని తీసుకువెళ్లొచ్చు. నేను పెద్దదాన్నయినాను వొక్కత్తినీ చెయ్యాలేనూ పెట్టాలేనూ"

"అదేమి టమ్మా తొలిసారిపురుడు మాకు అచ్చటాముచ్చటా జరగక్కర్లేదూ? తరువాత నిండుగర్భిణీ మీద ప్రయాణముకూడా ప్రయాసా ప్రమాదముకూడాను"

"మీ యిష్టము మీ శాసిష్టము నా మాట నేను చెప్పాను"

"ఏ మంటావోయ్"

"ఆవిడ అల్లా అంటూంటే నేను ఖండిస్తే యేం బాగుంటుంది. తొమ్మిదో నెల రాగానే తీసుకువెడ్దుగాని లే" అన్నాడు. మేమిద్దరమూ కాలేజీకి వెళ్ళిపోయాము.

మధ్యాహ్నము వాడూ నేనూ మా యింటిదగ్గిరే భోంచేశాము. సాయంకాలము కాలేజీ విడిచిపెట్టగానే పుస్తకాలు యింటిదగ్గిర పారేసి వాళ్ళింటికి వెళ్ళాము. మూడుగంటలు బండికి తీసుకొనివెళ్ళి ఆవిడా వెళ్ళిపోయారని వాళ్ళమ్మ చెప్పింది. మొగుడికీ అత్తగారికీ కూడా యిష్టము లేనప్పుడు యెల్లా వెళ్ళిందో అనుకున్నాను. గొప్పవాళ్ళాడబడుచు లయితే యిల్లాగే కావాలన్న అనుకుని ఊరుకున్నానుగాని మొదట, చివరికి ఉండబట్టలేక.

"ఏమిరా యిల్లా జరిగింది అల్లా వెళ్ళి పోవడమేం"

"........................"

"నీ వెర్రోజవాబు చెబితేగాని ఊరుకోను. ఇనువుల్లా యిల్లాగే ఊరుకున్నావు. స్నేహామంటే సుకాస్తుతరగడమూ పకోడీలు తినడమేనుతోనరా! కష్టసుఖాల్లో వొకరి కొకరు సాయపడవద్దా? ఆప్తులతో చెప్పుకుంటే సంతోషము ద్విగుణ మవుతుందనీ విచారము సగ మవుతుందని అంటారు. నాతో ఎంతో కులాసాగా తిరుగుతావు చేస్తావు. ఇల్లంటే హెల్లా (Hell) చూస్తావు. చదవనికి నీ మీద యిష్టము లేదా? నీకు చదివిమీద యిష్టము లేదా? రెండూ కాదా? నాకేమీ తెలియడము లేదు నిర్ధారణే, నీడబ్బుకోసమూ నీఅందంకోసమూ యెదో ఆత్మలాభము చూసుకుని చేరేవాళ్ళేగాని యీ స్నేహితులంతా అవసరానికి అక్కరకొస్తారా? భార్య అంటే యేమిటో యెరుగవా అర్థాంగి: హరీ అన్నదాకా అన్యోన్యము ఎంత ఎల్లా ఉండాలి? నీ వాపిమయమేమీ అలోచిస్తున్నట్టు లేదు. చూస్తూ ఊరుకోడము నాకూ బాగాలేదు" అన్నాను.

వినివిని నాలెక్చరు, కూర్చున్నవాడు కూర్చున్నపాట్న కళ్ళంట నీళ్ళెట్టుకున్నాడు. ఇదేమిట్రా నిక్షేపములా నవ్వుతో ఉన్నవాణ్ణి యేడిపించాను అనుకుని కాస్సేపు కూచుని తిన్నగా యింటికి చక్కావచ్చాను. వాడితో చెప్పకుండా కూడాను.

కొద్దిరోజులకే వుత్తరము వచ్చింది పిల్లాడు పుట్టాడని. నక్షత్రము వగయిరా వాళ్లేమి అందులో వ్రాయలేదు. వారమూ టైమూ మాత్రము రాశారు. వీడు కూడా నక్షత్ర మేమిటో చూద్దా మని ప్రయత్నము చెయ్యలేదు. నేనుమాత్రము చూసి శాంతినక్షత్రమే అనుకున్నాను. స్నేహితులతోటి వాళ్లతోటీ యీసంగతేమీ అంత చెప్పలేదు వీడు. అత్తవారికి జవాబూ రాయులేదు.

రోజులు గడిచాయి వారాలు గడిచాయి నెలలూ నెల్లూ అయిపోతున్నాయి. బారసాల చేసుకోవాలని అన్నప్రాశనని యేమిటేమిటో చేసుకోవలసినదనీ వస్తుండేవి ఉత్తరాలూ కబుర్లూ వస్తూండేవి. ఉత్తరాలు చింపి పారేస్తుండేవాడు. ఆయేడు పరీక్ష ఫేలయాడు. నిత్యమూ యేదో మనోవ్యాధిచేత బాధ పడుతున్నట్టుండేవాడు. చిక్కిపోతున్నట్టుకూడా ఉండేవాడు, స్నేహితులు మొంతో హెచ్చరిక చేసినా అకాస్సేపూ యెకోహామాహాగా కనబడేవాడు గాని మొత్తముమీద దిగాలుపడి ఉండేవాడు. పోయినపరీక్ష పోనేపోయింది మళ్లీ చదివితేనా సే కదా చదివేది తీరుబాటు యెక్కువ ఉంటుంది. యేదైనా జెనరల్ స్టడీ చెయ్యవచ్చునని భగవద్గీత కొకటి కొన్నాడు. అంటే అనిబిసెంటమ్మగారి ఇంగ్లీషుట్రాన్స్లేషను మూలము నాగరిలిపి. నాగరిలిపి రాకపోయినా యింగ్లీషుతర్జుమా చదువుకోవచ్చుగా? సంస్కృతము అసలురాదు. తెలుగు బాగారాదు మనవాళ్లకి దాంతోపాటు స్వామివివేకానందుని వ్యాఖ్యానములు రెండు కొన్నాడు. తోచనప్పుడు అవి చూస్తూండేవాడు.

పదినెల్లు గడిచాయి.

ఒకనాడు హఠాత్తుగా, పెత్తల్లినీ వో చాకల్దాణ్ణి సాయము తీసుకుని పిల్లాణ్ణితీసుకుని ఆవిడ సాయంకాలపు బండిమీద దిగింది. పెత్తల్లి పుణ్యస్త్రీ చాలా పెద్దది అయిదారురోజు లుండి వెళ్లిపోయింది. ఆ అయిదారు

రోజుల్లోనూ మూడో నెల్ని చేసే ముద్దుగుడుములూ గడప దాటేటప్పుడు నందేగాన్లా అడుగువేసేటప్పుడు వండే అరిసెలూ అత్తవారింటికి పంపేటప్పుడు చేసే చొంగ చక్కిలాలూ (అప్పటికప్పుడే బాగా అన్నమే తింటున్నాడు పిల్లాడు) ఏమిటేమిటో చేసింది ఆవిడ. పంపిపెట్టారు. వీడు ఆపిల్లాణ్ణి యెత్తుకోలేదు. ముద్దెట్టుకోలేదు. చూశాడో లేదో కూడాను: మేమంతా పిల్లాణ్ణి చూపించరా అంటే, కొత్త నాదగ్గర, యింకా అలవాటు కాలే దనేవాడు ఆఖరికి వోమాటుగామాన్ను తీసుకువచ్చి చూపించాడు. పిల్లాడికేం నిక్షేపములా వున్నాడు. పబ్బపండులాగ వంటినిండా వంటిడువగలు తుమ్మెదరెక్కల్లాగ మొఖం మీదికి పడుతూ వుంగ్రింటికలు. సీతాకాలమూ యేమిటో ఎఱ్ఱటి చారలస్వెటరు జుబ్బా తొడిగారు, బాగున్నా డంటే బాగున్నా డనుకున్నాము—మాలో వొకడు

"పేరేమిటి—"

"............" మరియొకడు

"ఆ, పేరేమిటి వాళ్లనాన్నగారి పేరే"

మరియొకడు

"మామగారిపేరేమో"

నేను

"దేముడు పేరు పెడతాము ఏదన్నా తొందరేమి లేదు. కొత్తగా ఉండేది చిన్నదిగా ఉండేదీను"

అన్నాను పిల్లాడు కారమని యేడిచాడు యింట్లోకి తీసికెళ్లారు. బారసాల చెయ్యలేదు పేరుపెట్టలేదు. ఏమీ లేదూ.

రెండుమూడు నెల్లకి......కాకినాడలో యెదోపని ఉందనీ జానికిరాముడు రెండురోజుల్లో వస్తాననీ సాయంకాలము స్పెషలుకి వెళ్లాడు. రెండురోజు లయింది. మూడు అయింది. నాలు గైంది. నేను యెప్పుడూ వాణ్ణి విడిచిపెట్టి ఉండలేదు, నాకు పిచ్చెత్తినట్టుంది ఉత్తరమేనా రాశాడు కాదు. చూసిచూసి నేనే కాకినాడ వెళ్లాను. వా డావూరే రాలేదన్నారు వాళ్లవాళ్లు. ఏమయినాడు? నాకు కంగా రెత్తింది. నిలువునా నీరైపోయినాను. తల తిరిగి నట్లయింది. సరే; కొంతసేపటికి తట్టుకుని వాళ్లింట్లో ఆపూట భోంచేసి యింటికివచ్చేశాను. వచ్చానంటే సరా వాళ్లింటికి వెళ్లి చెప్పాలి! ఎల్లా వెళ్తను. యేమని చెప్పను? నాకేమీ తోచలేదు. చివరికి వెళ్లాను. వెళ్లి యేంచెప్పానో తెలియదు. వాళ్లమ్మ పెద్దపెట్టున యేడవసాగింది. ఆయేడుపు విని కోడలు పిల్లాణ్ణెత్తుకుని వాకిట్లోకి వచ్చింది. "మీనాన్న దేశాంతరం పాలైపోయాడు బాబూ! మీ అమ్మ..." అంటూ పిల్లాణ్ణి లాక్కుంది. నే నున్నానని కాబోలు ఆమాట పూర్తిగా అందికాదు ఏమనో? కోడలి మొగం మీద యేలక్షణమూ నాకు కనిపించలేదు. అత్తగార్ని ఊరడించాలేదు. ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయింది.

ఆనాడు కొన్ని చోట్లకి టెలిగ్రాములూ కొన్నిచోట్లకి జాబులూ కొన్ని చోట్లకి మనుష్యుల్ని పంపి జవాబుల కోసము కాచు కూచున్నాము. జాడా జవాబూ యెక్కడా పికరు లేదు. నాకు మతిపోయింది. వాళ్లమ్మ సంగతి చెప్పనే అక్కరలేదు. నా కప్పటికే కవిత్వము వచ్చు, భర్తృహరి—

పెక్కుదపియలున్న జక్కవచెలియున్న
టెక్కురాయ డున్న జుక్క లున్న
విన్నిలేడిచూపు చెలియ నెడబాయ
నన్నిడంధకార మయ్యె జగము."

అని తనభార్యా వియోగమును గూర్చి వ్రాసుకున్నాడు. స్నేహమురొక్కమజా వాడికేం తెలుసు మహారాజుకి అని అనుకుని ౩, ౪ పాదాలు "నిక్కశంక హ్రుదయ నెచ్చెలి నెడబాయ నన్ను డంధకార మగును జగము"

అని మార్చుకున్నాను. అప్పుడు యింకా స్నేహము మీద చాలాపద్యాలు వ్రాశాను కాని యీపత్రికలో వెయ్యరేమో తీరా యీకథ అని యిక్కడ యెక్కించలేదు.

డబ్బుకి వాళ్లకు లోపములేదు. ఆలోచనకు నాకు లోపములేదు. డబ్బు విరచిమ్మి కాశీ రామేశ్వరాలు వెతికించాము. యేమీ ఆచోకీ తెలియలేదు. మా

కాయకష్టాలా తంటాలు పడ్డాము. లాభము లేక పోయింది.

* * * * *

నేను మధ్యాహ్నము కాలేజీనుంచి వచ్చేటప్పటికి నా డ్రాయరుమీద కవరుత్తర మొకటున్నది. కవరు కొత్తమోస్తరుగా ఉంది టపాముద్ర చూస్తే బాగా కనపడడము లేదు, ఎప్పుడూ టపాముద్రలు అల్లాగే ఉంటాయి. అవసరములేక చూడముగాని చూస్తే యెప్పుడూ యింతే. భూతద్దము పెట్టి చూడండి యేమి చెయ్యండి చస్తే తెలియదు. చింపి జాబు చదివాను. ఇంగ్లీషున వ్రాయబడినది. భ ష జానికిరాముడిదే వ్రాత మరొకడిదిలా ఉంది బాగా పరకాయిస్తే అక్కడక్కడ అక్షరాల్లోకూడా వాడిఅక్షరాల పోత్తి ఉన్నట్టుంది. విషయ మేమిటంటే?

ఈజాబు నా పరిచయిస్తుడొకడు వ్రాయామంటే వ్రాస్తున్నాను. అతడు మీకు చాలా స్నేహితుడట. తాను కొన్ని కారణములచేత సన్యసించినానని తనవారి కెవరికీ తనవిషయమైన యాశ యింక యీ ప్రపంచములో ఉండనక్కరలేదనీ దీనికంతకూ కారణము నూతనశిశువనీ, యీ సంగతులు నాకు కూడా కొంత తెలుసుననీ యింతే. క్రింద సిరీషకుమార్ అని సంతక మేదో ఉంది. స్టేషను తారీఖు వగయిరా యేమీలేవు.

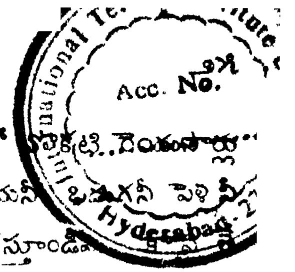
బ్రతికున్నాడుగదా పోనీ అనుకున్నాను. కాని నాడు కాకినాడలో తిరిగినకన్నా యెక్కువగా నాతల తిరిగి పోయింది.

“సరే బాగానే ఉంది సన్యసించాడు ఈపుట్టిన పిల్లాడి సంగతి నాకేమి తెలుసు. తెలిస్తే తనకు తెలుసును కాబోసు! నాతో చెప్పాడా యేడిశాడా. వీడు తనసంతతి కాదన్నమాట. ఈలేచిపోవడమూ యీసన్యాసమూ వీడిమొఖం చూడలేకే వీడిదిగులుకి యేదో గృహకల్లోలమనీ భార్యసంబంధమనీ అనుకుంటూవచ్చి వాణ్ణిగాని యిందాకా ఆలోచించలేకపోయినాను. ఎంతటి వాళ్లయినా ఉంటారు. “స్త్రీణా మశిక్షితపటుత్వ మమానుషీషు సందృశ్యతే కిముతయా ప్రతిబోధవత్” అన్న కాళిదాసు వెఱ్ఱివాడా! అనువత్రిలో దొరసాని గర్భిణీ అనుకుంటా నన్నప్పుడు వీడు నిర్ఘాంతపోయాడు మొకట మొఖముమీద కత్తివాటేసినా నెత్తురుచుక్క లేనట్లయింది. కాని వెంటనే నిల్దొక్కుకున్నాడు. ఏమిటి చెప్మా అనుకున్నాను. ఏం తెలుస్తుంది మనుష్యుడు సర్వజ్ఞుడా యేమిటి. ఏమయితే యిప్పు డేమి చేస్తాము” అనుకుని గొంతుక ఆర్చుకుపోతే కొంచెము మంచినీళ్లు తాగి ఉత్తరము జేబులో పెట్టుకుని వాళ్లింటికి వెళ్లాను. గుమ్మాని కెదురుగుండా తల్లి ముడిగట్టుకుని వత్తి విడదీస్తోంది. కొంచెము దూరంగా ఉత్తరముఖముగా చిత్రాసనముమీద పురాణంచెప్పే బ్రాహ్మడు కూచుని వ్యాసపీఠము మీద పుస్తకంలోనుంచి యేవోశ్లోకాలు చదివి అర్థము చెబుతున్నాడు. ఆశ్లోకాలర్థమో మరే మన్నానో. వినేది యీవిడ వొకత్తే గాని ఆయన గట్టిగా చెబుతున్నాడు. సభంతా చెవాటు జరిగినట్లయింది కీర్తన చేస్తున్నట్టు తిరిగి ముక్కలవుతున్నాడు. వొకరికి చెబితేం ఊరందరికీ చెబితేం ఆయన కది అలవాటు. కుమారుడు లేచిపోయినప్పటినుంచీ తల్లికి దేవుడితో చక్క కాలక్షేపముకోసము నెలకి పదిహాను రూపాయి లేర్పాటు చేసుకుని యీ బ్రాహ్మడిచేత పురాణం చెప్పిస్తోంది

నన్ను చూడగానే ఆయన భవ్వాన పురాణము ఆపు చేసి దయచెయ్యండి పంతులుగారూ అని అక్కడున్న భద్రాచలము తుంగచాప కొంచెము తనదగ్గరగా లాగాడు. చిత్తము అని నేను కూచుని కానియ్యండి అన్నాను. కానియ్యడానికి ఆయన యెక్కడ ఆపాడో ఆయనకి తెలిస్తేగా! నేనైనా చెప్పాలి పోదక్కైనా వెళ్లాలి. దగ్గరనున్న పొడుంకాయ తీసి చిటికెడు పొడుము పీల్చి చెయ్యి గోడకురాసి ఉద్ధరిణెడు నీళ్లు వేళ్లమీద పోసుకుని కొల్లాయితో తుడుచుకుని పత్రాలు తిరగేస్తున్నాడు.

“ఏమిటి విశేషాలు బాబూ పిల్లలుక్షేమమా” అంది ఆవిడ.

విశేషా లేమున్నాయి? ఆదివారము సెలవుగదా మళ్లీ ఆదివారముదాకా తీరుబడే ఉండదు. చూసిపోదా

మని వచ్చాను. అని కాస్సేపు పురాణం విని యింటికొచ్చేశాను.

ఏమీ తోచిందికాదు రాత్రి భోంచేసి మళ్లీ వెళ్లాను. ఆవిడ ఫలహారము చేస్తోంది. కోడలుతమ్ముడు యిక్కడే ఉండి చదుకుంటున్నాడు. ఈజాబు అతనిచేతి కిచ్చి "చదివి మీ అత్తకి అక్కయ్యకి అర్థము చెప్పు. నేను పొద్దున్నే వస్తాను" అని జాబిచ్చి చక్కా వచ్చాను. నాకు తెల్లవార్లూ నిద్దర పట్టనే లేదు.

ఉదయాన్నే లేచి వాళ్లింటికి వెళ్లాను. తల్లికి ఫెళ్లుమంటూ జ్వరము. తెల్లవార్లూ పేలాపనేట ముందు పూజారి గారయ్యకి కబురంపి చెయ్యి చూపించి మందు తెప్పించి వేయించి కాస్సేపు మంచందగ్గర కూర్చున్నాను గాని నాతో మాట్లాడడానికి వీల్లేనంత తాపంగా ఉంది ఆవిడకి. రెండుపూట్లా వెళ్లి చూచి వచ్చా. గుణము కనుపించడము లేదు. వైద్యుణ్ణి మార్చుదా మంటే, ఆగారయ్యమాత్రలే గాని ఆవిడ మింగదు. జ్వరము అంతకంతకు యెక్కువైంది. సంధించింది. చివరికి ౧౨ రోజనో ౧౩ రోజునో జ్ఞాపకంలేదు హఠాత్తుగా తెలివి వచ్చినట్టు లేచికూర్చుని "అడుగో నానాయన ఇల్లారమ్మంటే రానంటున్నాడు: నేనే వాడి దగ్గరకు వెడతాను. బాబూ! సుబ్బారావు! ఇల్లు జాగ్రత్త. నేను వాడిదగ్గరకే వెడతా" అంటూ వెనక్కి వాలి ప్రాణములు విడిచింది. జ్ఞాతులూ చుట్టాలూ చాలా మందున్నారు ఉత్తరక్రియలు యెల్లాగో జరిగాయి. ఆగు తాయా యేమిటి!

ఆజాబుకి జవాబు రాద్దామంటే విలాసము తెలియదు. ఆవైపులకు వెడదామంటే ధనమూ కావాలి, తీరుబడీ కావాలి. ఇంతకీ నాకోసముగాని తల్లి యెల్లాగా చచ్చింది. ఏమీ చెయ్యలేక ఊరుకున్నాను. ఆపై సంవత్సరమే గామాన్ను నేను మాస్వగ్రామము వెళ్లిపోయినాను.

పదిపదహారేళ్లయింది. ఆవూరాట్టే వెళ్లనూ లేదు నా కాకుత్థుడు ఎక్కడా కనుపించనూ లేదు. కనపడ్డాడేమో ఆనవాలు పట్టడానికి వాణ్ణి యెరిగుంటేగా! ఏడాది యేడ్నర్థ మప్పుడు యెప్పుడో ఒకట్రెండుసార్లు చూశాను. ఏదో అక్షరాభ్యాసమనీ ఒడుగనీ పెళ్లనీ యేవో శుభలేఖలు మాత్రము వస్తూండేవి. నేనెప్పుడూ వెళ్లలేదు. వెళ్లడానికి యెల్లాగో ఉండేది. ఇంతకూ స్నేహమనేది ఆవ్యక్తితోనే ఉంటుందిగాని చుట్టరికములాగా ఆవంశమంతటితోనూ ఉంటుందా. వాకప్పుడు కొంచెము ఆమనిషినుండి వాసిఅన్నదమ్ముల దాకానూ పెద్దవాళ్లుగాఉంటే సంతాన్నముదాకాను పాకచ్చు గాని ఈకాకుత్థుడి జన్మమీదే అనుమానమాయెను.

ఏదోకోర్టుపనిమీద ఆవూరు వెళ్లాను. మాచుట్టాలింట్లో బస. ఆరాత్రి యేదో టాకిసినిమా అంటే వెళ్లాను. తెనుగు కాదు. నేను వెళ్లేప్పటికే ఆట ప్రారంభమయింది. ఆచీకట్లోనే యేదో కుర్చీమీద కూర్చున్నాను. పార్టు అయిపోగానే గప్పున లైటు వెలిగింది. అంతట్లోనే, నాపక్కనుకూర్చున్నవాడు యథాలాపంగా కనపడ్డాడు. లైటారిపోయింది. ఈమనిషిని యెక్కడో చూచినట్లుంది యెక్కడ చూశాను చెప్మా సరే మళ్లీ లైటువేస్తారుగదా చూద్దా మనుకున్నాను. లైటు మళ్లీ వెలిగింది బాగా చూసినమొఖంలా వుంది. ఆట చూడడం మరచేపోయాను. హఠాత్తుగా మాజానికిరాముడు జ్ఞాపకం వచ్చాడు. లావూ పొడుగూ ఆసన్నని ముక్కూ అంతా అచ్చంగా జానికిరాముడే. వాడే వచ్చుంటాడా అనుకున్నాను. వస్తే రావచ్చు గాని అంతయవ్వనములో యెల్లా వుంటాడు ఉంటే వుండొచ్చు కొన్నాళ్లు సన్యాసిగా ఉన్నాడు గనుక దేహాన్ని యవ్వనములో ఉంచుకో గలిగాడేమో అనుకుంటూ ఏదో ఆలోచిస్తున్నాను. ఆట అయిపోయింది లైట్లన్నీ వెలిగాయి ఆమనిషి వెనకాలే వీధిలోకి వచ్చాను కొంచెము ముందుకి వెళ్లి.

"ఏమండీ మీదేవూరు"

"మా దీవూరే"

"మీపేరు"

"జానికిరామారావు"

"మీయింటిపేరు"

"కరావారు"

"మీరు నన్నెరుగుదురా"

"ఎఱగనండి"

"నాపేరు సుబ్బరాజు అంటారు లెండి. ఎక్కడైనా చూసినట్లుగాని చెప్పవిన్నట్లుగాని ఉందా"

"అన్నట్టు చూడలేదుగాని మావాళ్లు మీ పేరు తరుచు చెప్పుకుంటూంటే విన్నాను.

"మీ వాళ్లంటే?

"మా బాబయ్యా మా అమ్మ వాళ్లూను. మీకూ మాతండ్రిగారికీ చాలా స్నేహమట. నేను మిమ్మల్ని చూడడము తటస్థించలేదు."

అప్పటికప్పుడే హైరోడ్డుమీదకి వచ్చాము.

"మీ రాయింట్లోనే వున్నారుగాదూ"

"ఆ బాగుచేయించి అంతా మార్పుచేశాము లెండి"

"మీ అమ్మగారు బాగున్నరా ?"

"ఆమె నిగుడీరోజుల్లోనే చనిపోయిందండి."

"అయ్యో పాపము"

"మీరు తప్పకుండా రేపు మాయింటికి దయచెయ్యాలి బస యెక్కడ చేశారు తప్పకుండా రావాలి సుమండీ. కాఫీ కక్కడికే రావాలి"

"ఆ కాఫీలు గీఫీలు మాకు అలవాటు అవలేదు నాయనా. ఇప్పుడు పెద్దలేదు పిన్నలేదు మంచిలేదు చెడ్డలేదు అగ్రజాతిలేదు అంత్యజాతిలేదు అందరికీ వొకటే కాఫీ. మా పౌరోహితుడూ తాగుతాడు మా పాలు పితికే గొల్లాడు తాగుతాడు. ఇంతకూ కాలమహిమ"

"చిత్తము.పోనివ్వండి, తాగితే తాగొచ్చు మానితే మానొచ్చు మీరుమాత్రము రేపక్కడికి దయచెయ్యాలి మా నాన్నగారిని నే నెఱుగనే యెరుగను మిమ్మల్ని చూస్తే ఆయన్ని చూసినట్లుంది. బస యెక్కడో చెప్పారుకారు. కనిపెట్టికుని వుంటాను. సెలవు"

"నేను వస్తానుగాదూ. నీ కెందు కాశ్రమ"

ఇద్దరము చెరియొకదార్ని ఎవరింటికి వాళ్ళము వెళ్లిపోయాము నా కా రాత్రి నిద్రే పట్టలేదు "ఏమిటీ చిత్రము మొదట జానికిరాముడే అనుకున్నాను. తీరా అడిగితే పేరుకూడా అదే. పేరు పెట్టకముందే తండ్రి లేచిపోవడము చేత ఆ పేరు పెట్టారు గామాన్ను. వీణ్ణి చూస్తే వాణ్ణి చూడక్కరలేదు. అచ్చంగా వాడిఫొటో మేము పొరపాటుపడ్డాము పాపము. నేను పొరపడవచ్చునుగాని జానికిరాముడు యెందుకు పొరపడాలి ఆవిడ చరిత్ర పాపము సర్వోపమే. స్త్రీజాతి ఎంతచులకన అయిపోయింది. ఇన్నాళ్ళు వడిన అభిప్రాయము మార్చుకోవలసి వచ్చిందే. నా దేమున్నాదో అతీ గతీ లేదు. ఇంతకూ యిన్నాళ్ళనుంచి అయిష్టంగా చూచినచోటికి వెళ్లడమూ వెళ్లకపోవడమూ. వెడితే నవ్వేమిటి మొన్న చోట్లకి వెళ్లడములేదు." అని అనుకుంటూ ఓకునుకు తీశాను. తెల్లారింది. కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని వాళ్లింటికి వెళ్ళాను. నాలుగ్గంట్లదాకా అక్కడే మంచిచెడ్డా మాట్లాడుకున్నాము. తండ్రి ఫొటోగ్రాఫు ఎన్లార్జి చేయించి వాకట్లో యెదురుగుండా పెట్టాడు. అంతా బాగానే ఉంది. వాడికో కోరిక. వాడిచేతిలో ఓరూపాయి పెట్టి ఎప్పుడైనా వస్తే కనపడుతూంటాన్లే అని బసలోకివచ్చి ఆమర్నాడు మా వూరొచ్చాశాను. అప్పుడప్పుడు ఆ వూరు వెళ్లినప్పుడు కలుసుకుంటూనే వుండేవాళ్ళము తరువాత, కాని అప్పటికీ యిప్పటికీ నా కీసమస్య విడనే లేదు.

సుబ్బరాజు"

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్యగారు
భారతి సంపాదకులు

పదునయిదు పదునారేండ్లకు మునుపు కావలయు నొకనాడు సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు నిర్మాణ కార్య నిర్వాహకసంఘ సమావేశము జరుగుచుండినది. ఆ సమావేశమున నపరిచితుడు, తేజస్వి యగు నొకవ్యక్తి కానవచ్చెను. ఆవ్యక్తి శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారని యచట నెవ్వరో యనుకొనుచుండిరి. అది తొలిచూపు. ఆయనరూపమునను, వేషమునను సామాన్యముగ తెలుగువారి 'కింటను బంటను' అంటని విలక్షణములు కొన్ని కానవచ్చినవి. అంతకు మున్నాయనను గూర్చిన వినుకలియయినను లేదు. ఆనాటి యాదూరపు తొలిచూపున నాయనరూపము హృదయ ఫలకమున నచ్చొత్తినట్లు హత్తుకొనిపోయినది.

౧౯౨౨–వ సంవత్సరమున నాయనతో నల్పమాత్రమగు పరిచయము కలిగినది. క్రమముగ నది యనుబంధ మయినది; తరువాత ౧౯౨౮–వ సంవత్సరము నారంభమున జీవితమహాభాగ్యముగ తదీయానుజీవిత్వముగ పరిణమించినది. నాటనుండియు పంతులుగారికి సిత్యసన్నిహితుడ నయితిని. మదికెక్కిన మానిసియయి యాయుత్తము పురుషుని మన్ననకు పాత్రుడనయితిని.

అఖండమగు నైశ్వర్యము—నిరాడంబరమగు వేషము, అపరిమితమగు దాతృత్వము— సహజవినయ సముచితమగు స్వభావము; వ్యాపారవిస్తారకమగు వ్యవసాయము, పరార్థ సంపాదనాసక్తమగు జీవనము నాంధ్రులలో నొక నాగేశ్వరరావుగారియందే సమవృత్తి నొప్పినవి. ఉత్సాహము, ధైర్యము, సాహసము, కార్యదీక్ష మొదలగు మేలిగుణముల కాయన మనికిపట్టు.

ఆగుణశీల సంపన్నుని 'పుట్టుపూర్వోత్తరముల' దడవుట యిట ననావశ్యకము. అది యపరిచితమును. ఆయనది కారణజన్మము; ఆయన యాంధ్ర దేశ జనని యమృతప్రసవము.

తొలిచూపున దోచిన రూపమున పంతులుగారియందమరిన సుగుణములన్నియు ప్రతిబింబించుచుండినవి. నాడు నాటి కవి యింకను అభివృద్ధి గాంచుచున్నవి. పదునొకండేండ్ల యనుభవమున బాగుగ పరికించి చెప్పిన మాట యిది.

వ్యాపార రంగముననుండి వెలువడుచుండిన నమృతాంజనము మొదు గానాటికే జాతీయ రాజకీయరంగముల కెగబ్రాకియుండెను; సాంఘిక సారస్వత రంగములయందును ప్రసరించియుండెను. నేడది యాంధ్ర దేశము నలుమొగముల నన్నిరంగములయందును వింతవెలుగుల వెదచల్లుచున్నది. ఆ వెలుగుల వెల్లువ ఆంధ్ర దేశము నలమిన అంధకారమును మాయించుచున్నది. ఆ వెలుగున నాంధ్రులు తమ్ము, తాముమన్న ప్రపంచమును చూచుకొనగలుగుచున్నారు; తమలోపముల దక్కదిద్దుకొనగలుగుచున్నారు. ఇతరజాతులలో దేశములలో పలుకుబడిని, గౌరవమును సంపాదించుకొనుచున్నారు. ఆ యుదారచరితుని కాంధ్రము లాత్మకుటుంబము వారు. వారి సర్వతోముఖాభ్యుదయ మాయన జీవితమునకు పరమార్థము. దానిని సాధించు నుపాయముల నాయన యెల్లప్పుడు నారయుచుండును; మదికివచ్చినవానినెల్ల చేపట్టును; చేపట్టిన వానిని ఫలోన్ముఖముల నొనరించును.

ఫలప్రాప్తివరకు ప్రారంభపరాఙ్ముఖుడుకాని కార్యశూరు డాయన. వ్యయ ప్రయాసముల పరిగణింపని గట్టిగుండె ఆయనది. తానుసాధించిన కార్యము కొక్కయందుకమేని యాంధ్రులను ముందునకు దేగలుగునేని ఆయన పరమానందభరితు డగును. ఆయనచేయి కలియని ప్రజాహితకార్యము లాంధ్ర దేశమున మృగ్యములు. దీనికసంఖ్యములగు నిదర్శనములు కలవు. అవి యాబాలగోపాల మాంధ్రలోకము నెరుక కందినవి.

ఇపుడు పంతులుగారికి ప్రాయము మరలినది. అరువదినాల్గు నిండుకొన్నది. ముదిమి పయికొనినది. ఒత్తు తరిగిన నెరవెండ్రుకల నమరిన ముందల, లోతువారిన రేకల నుదురు, చిటిలిన బొమముడి, కడలుప్రాలిన కనుబొమలు, నడలి తరుబుదేలిన దౌడలు, ఆయన వయః

పరిణతిని ప్రకటించుచుండును. ఉబికి మొనగుండ్రనయిన నిడుముక్కున దగిలిన సులోచనములను దూసికొనివచ్చు వాడిచూపులు, ప్రశాంతరమణీయమగు ముఖము నాయనజ్ఞానవార్ధక్యమును చాటుచుండును. కాని ఆయన భావములు, చేష్టితములు నిత్యయౌవనమునకు నిలయములు. అవి సవ్యమార్గముల వెంటనడచునవి.

ఆయనధరించునవి తెలిఖద్దరుపుట్టములు. తలను పెట్టునది శిల్లాయి, పలుచని యొడల తొడలుదిగజార తొడుగునది యంగరేఖ, పయి నలవోకగ వలెవాటు వయిచునది యుత్తరీయము, అడుగులపయి జీరాడగట్టునది దోవతి. మురిగొంగు కుచ్చెళ్లను చేతబట్టి నిటారున వడిమీర నడచు నాయనయాకృతి రమణీయదర్శనము. అందుత్సాహ ముట్టిపడుచుండును.

నిరంతరకర్మాచరణవ్యగ్ర మాయనయుత్సాహము. అది మనశ్శరీరములపయి నధికారము చలాయించును.

అది పసుగును దరిచేరనీయదు; విశ్రాంతిని కోరదు; సౌఖ్యము నాశింపదు.

ఆయనహృదయము స్నిగ్ధము. అందు ద్వేషమునకు చోటులేదు. అది స్వాతంత్ర్యప్రియము. కాని మోమోటమి కప్పుడప్పుడు తలయొగ్గుచుండును. అది యరయమికాదు; పరోపకారజీవనుల కది తొలగద్రోసికొనరానిది.

ఆయనచిత్తవృత్తులు ప్రసన్నములు. అవి యింతలవంతల పొంగునవికావు. వెలుపలియొత్తిడిచేత నొక్కచో నవి పొంగబారినను, లోని ఆర్ద్రత వెంటనే వానిని క్రుంగదీయును.

కార్యమునకుగాని మాటల నాయన సహింపడు; బూటకపుమాటల మన్నింపడు; స్తుతికి చలించినను నిందకు చలింపడు.

దరిద్రులు శ్రీమంతులు, అజ్ఞులు ప్రాజ్ఞులు, కొంచెపువారు గొప్పవారు, పరులు ఆత్మీయులు, ననుభేదమును అవశ్యకమయినను ఆయన పాటింపడు. ఆయన కందరు నొక్కతోయమువారే. ఆయన సకలజనసులభుడు; అన్నిజాతులవారిని, అన్నిమతములవారిని ఒకేతీరున నాదరించును.

ఆయన అడిగిన లేదనడు; అడుగక యీయడు. అడిగిన నిచ్చుట ఆయననియమము. ఆయన యీవికి పాత్రాపాత్రవిచారము పనికిరాదు; ఈ కారణమున తరచు దురాశాపీడితులగు నర్థులనంతృప్తులగుటయు, ఆయన తన్నిందకు పాత్రమగుటయు కలదు.

ఆయన అధికారమును సహింపడు. దాని దౌర్బల్యమాయనకు చక్కగా తెలియును. తప్పుచేసిన తాబేదారులనయిన దండింపనొల్ల డాయన. ఎన్నడయిన, మాటలతో మందలించుట కలదు. ఆమాటలయినను కొననాలుకవి; తాత్కాలికములు. అవి హృదయమునుండి వెలువడునవి కావు; చిరముండునవి కావు. ఇది యుత్తమపురుషలక్షణము.

ఆయన సంస్కారులలో సంస్కారి; సనాతనులలో సనాతనుడు. ఉభయపక్షములవారును స్వపక్షసంపాదనమున కాయనయండ జేరుదురు.

ప్రభుత్వాశ్రయ మాయనకు సరిపడదు. కావున ప్రభుత్వముతో సంబంధ మాయన యేనాడును కలిగించుకొనలేదు.

ఆయనకు పేరుగన్న దేశనాయకులలో పెద్దపేరు వచ్చినది.

ఆయన యుత్తమగుణములు, సకలసంపదలు ప్రజాహృదయమును పిలిచికొనినవి. ఆయనకీర్తి దేశమున నిండుకొన్నది.

ఆయన నేడొక్కటే యెత్తున, అఖిలభారతశాసనసభలో సభ్యుడయినాడు. కారణము ప్రజాసేవాభిలాష కాని ప్రభుత్వాశ్రయవాంఛ కాదు. ఆదేశము కాంగ్రెసుది; విజయము ఆయనది.

పంతులుగారినిబోలిన సంపన్నులు పలువు రాంధ్రదేశమున నుందురు. కాని గుణవంతులు మాత్రము కానరారు. నేడేకాదు. వెనుకకూడ నెన్నడునుండినట్లు తెలియరాదు. ముందుమాట సందేహింపవలసినదే.

ఆయన ఆంధ్రజాతి కలంకారము. ఆయన పవిత్రచరిత్రము బంగరునీట లిఖింపదగినది.

వ్యాఖ్యానములు

ఆరో సంపుటం

ఈ సంచికతో ప్రబుద్ధాంధ్రకు ఆరో సంపుటం ప్రారంభ మయింది. ఇందులో చిత్రపటాలు ప్రారంభించాను. ఒకటి రెండు నెలలలో వాటిని బాగా హెచ్చిస్తాను. కొన్ని కారణాలవల్ల పత్రిక పరిమాణం పెంచాను.

౧౯౩౮ జులైలో నేను హిందీదురాక్రమణానికి ప్రతికూలంగా ప్రారంభించిన ఆందోళనం కన్నడదేశందాకా పాకింది. తెనుగునాట కూడా హిందీప్రచారకులు నావాదంలోవున్న సత్యం కొంతవరకు గ్రహించారు. వారు కొద్ది రోజుల్లోనే సంపూర్ణసత్యం గ్రహించి మాతృభాషయెడల నిర్లక్ష్యానికి బదులు ఆదరమూ, నిరసనానికి బదులు అభిమానమూ వహించి ఆంధ్రజాతీయాభిమానానికి అడ్డంకులు లేకుండాచేస్తారని నమ్ముతున్నాను.

జాయింటు పార్లమెంటరీ కమిటీరిపోర్టు ఒక్క చరుపు చరిచి ఆంధ్రజాతిని మేలుకొలిపింది. మనవారి కీవేడి యింకెట్లో చల్లారిపోకుండా వుంటుందని ఆశిస్తున్నాను.

ప్రబుద్ధాంధ్ర ఆంధ్రజాతీయసేవకోసం పుట్టింది. దీన్ని సఫలం చెయవలసిన బాధ్యత దేశీయులమీద వుంది.

ఈ చిన్న పత్రికకు మునపటిలాగే ఆర్థికపుష్టి కలిగించవలసిం దని సంపన్నులనూ, భావోన్నతి సమకూర్చవలసిం దని వ్యాసకర్తలనూ ప్రార్థిస్తూ, చక్కని చిత్రాలు రాసి యిచ్చి ప్రబుద్ధాంధ్రకు నూత్నశోభ సంఘటించిన శ్రీవజ్ఝ బాబూరావుగారిక, ఎస్. వి. ఎస్. రామారావుగారికీ నా కృతజ్ఞతను విన్నవించు కుంటు న్నాను.

పాతచందాదారులు మళ్లీ చందా లిచ్చి, తమ మిత్రులచేత కూడా యిప్పించి సాయపడతా రని ఆసిస్తూ క్రొత్తసంవత్సరపు కార్యక్రమం ప్రారంభిస్తున్నాను.

నటులు పునర్జన్మ మెత్తాలి

మొన్నటి డిశంబరు ౩౦ వ తేదీ సాయంత్రం మదరాసు మిడ్లండు థియేటరులో ఆంధ్రనాటకరంగంయొక్క పతిత దృశ్యం ప్రదర్శించబడింది.

ఆవేళ ఆడబడిన నాటకం వేనరాజు అనేది. ప్రదర్శనం రక్తికట్టే సన్నివేశా లందులో వున్నట్టు లేదు. అయినా రచన బాగానే—జటిలంగానే వుంది. ప్రదర్శనంకూడా చక్కగానే సాగిపోతోంది. నిర్వాహకులు రంగప్రసాదనంలో కొన్ని లోపాలు చేసినా ప్రేక్షకులున్నా చక్కగానే వింటూ చూస్తూ వున్నారు. ఆంధ్రనాటకకళకి ఏదో క్రొత్త తేజస్సు అంకితం అవుతూ వున్నట్టు కనపడింది.

కాని సగం అయేటప్పటికి అల్లరి ప్రారంభం అయింది. మరో అరగంటకి అది దుర్భర మయిపోయింది. నటులు రంగస్థలంమీద నిలవడానికి వీలు కాలేదు.

గ్రంథకర్త స్వయంగా చెప్పబోయిన మాటలు ప్రేక్షకులు వినిపించుకోలేదు. మరికొందరు చేసిన ప్రార్థనలు కూడా చెవిని బెట్టలేదు. చివరికి స్థానం నరసింహారావుగారు మెత్తమెత్తగా చేసిన హితోపదేశమున్నా కొరగాలేదు. చేసేది లేక నటులు తుంచేసినట్టు నాటకం ముగించేశారు.

"పాటలు పాడండయ్యోయ్!"

ఇదీ గోల. నాటకంలో పద్యాలు దండిగానే వున్నాయి. నటులు వాటిమీద సంగీతాన్ని అతిమాత్రంగానే ప్రయోగించారు. ఏ మయితే యేం? పాటలు లేవు. సంగీతరసికులు ఇక సహించలేకపోయారు. ఈలలు, చప్పట్లు, కేకలు, అరుపులు—వొకటే గోల.

అల్లరి చేసినవారు కొద్దిమందే; కాని గొప్ప ప్రయత్నం—అనేకులు అనేకవిధాల చేసిన సేవ బుగ్గి అయిపోయింది.

గ్రంథకర్త విఖ్యాతాంధ్రకవు లయిన విశ్వనాథ సత్యనారాయణ ఎం. ఏ. గారు. ప్రదర్శనం యేర్పరిచినవారు అఖిలాంధ్రదేశానికీ సంబంధించిన నాటకకళాపరిషత్తువారు. నటులు స్థానం నరసింహారావుగారు, డాక్టరు జి. వి. సుబ్బారావుగారు, మాధవపెద్ది వేంకటరామయ్యగారు, నండూరి శేషాచారిగారు మొద లయిన హేమాహేమీలు.

కవిత్వంలోనూ, చిత్రలేఖనంలోనూ మొన్న మొన్ననే ఆంధ్రకళాపరిషత్తువారివల్ల బహూకరించబడ్డ అడివి బాపిరాజు బి.ఎ., బి.ఎల్ గారు విశేష పరిశోధన చేసి ప్రత్యేకమూ యీ నాటకంకోసం పూర్వకాలపు మాదిరిగా చాలా విలవయిన దుస్తులూ, ఆభరణాలూ తయారు చేయించారు. నటులనుకూడా చక్కగాదిద్దారు.

ప్రేక్షకులలో మద్రాసుఆంధ్రప్రముఖులలో అనేకులున్నారు. స్త్రీలు—నారీమణులున్నూ చాలామంది వున్నారు. అంతా చక్కగా అమరింది. కాని యీ నన్ని వేళం సంగీతరసికుల ఉన్మాదాన్ని అణచిపెట్టలేక పోయింది. మరిన్ని ఆంధ్రనాటకకళా చరిత్రలో వొక పెద్ద సిరామరక పడకుండా ఆపుచెయ్యలేకపోయింది.

ఏం! ఇలా యెందుకు జరిగిందీ? ఇది క్షమించతగ్గది కాదు. అయితే: మననటులే తెచ్చిపెట్టినపుట్టిమునక యిది.

భాషాజ్ఞానం లేకపోవడంచేత భావప్రదర్శనం చెయ్య లేక, అసలు భావం గ్రహించనే లేక, కూనిరాగాలు తియ్యగలగడంవల్ల ఎంత గొప్పకవులు రాసిన నాటకాల లోనూ కూడా అసమగ్రులూ, అసహ్యాలూ అయినవారి చేత దిక్కుమాలిన పాటలు రాయించుకుని, నటులు, వాటితో రంగస్థలంమీద పల్లీలుకొట్టడం ప్రారంభించడం వల్ల ప్రేక్షకలోకానికి నాటకంఅంటే యేమిటో, నాటక ప్రదర్శనంలో తన కెలాంటి బాధ్యత వుందో గ్రహించే శక్తి చచ్చిపోయింది. పాటలు లేనిది నాటకమే కాదను దురుద్దేశం పుట్టిపోయింది. అదే ఆవేళ వేనరాజు ప్రదర్శనంలో చిందులు తొక్కింది.

ఏది యేమయినా దేశీయులలో యిలాంటి దురల వాటు ముదరడం జాతికి గొప్ప కళంకం.

దక్షిణభారతదేశంలో ఆంధ్రనాటకరంగానికి గల గౌరవం మరిదేనికీ లేదు; కాని మన సంగీతోన్మాదులు యితరజాతులతో సంపర్కం గల మద్రాసులో దాన్ని వూబిలో వూరదొక్కేశారు.

ఏతావతా: ఇదంతా నటుల దోషం. ఇప్పుడు ఆంధ్రనాటకరంగం బాగుపడాలంటే కవుల చేతుల్లో యేమీ లేదు. పరిషత్తువారి అధీనంలో కూడా యేమీ లేదు. పూచీ అంతా నటులమీద వుంది.

అయితే నటులు మళ్లీ కొత్తజన్మ యెత్తాలి. అంతే.

ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు

ఇది మొన్నటి డిసెంబరు చివరి వారం అంతా మదరాసులో జరిగింది. తెనాలి నివాసులూ, విఖ్యాతనటులూ అయిన డాక్టరు జి. వి. సుబ్బారావుగారు అధ్యక్షత వహించారు. కొన్ని చర్చలూ, కొన్ని ప్రదర్శనాలూ, కొన్ని తీర్మానాలూ జరిగాయి. సాంఘికనాటకాలు రాయించి, పరీక్షించి, వెయ్యినూటపదహార్లు బహుమతీ చెయ్యడానికి మళ్లీ నిశ్చయం జరిగింది.

ఉడుకురక్తం గల యిద్దరు ఆంధ్రయువకులు—గూడవల్లి రామబ్రహ్మంచౌదరి, నీలంరాజు వెంకటశేషయ్య గార్లు పరిషత్తు యొక్క యీ నాలుగో సమావేశం చక్కగా నిర్వహించి శాస్త్రీయమైన నాటకకళని వృద్ధి రించే ప్రయత్నంలో దృఢమైన పునాదులు వేశారు.

పరిషత్సమావేశంలో లోపాలు స్ఫుటంగానే జరిగాయి; కాని యీ ప్రారంభావస్థలో అలాంటివి తప్పవు. మొదట్లో యెన్నో తప్పులు చేశాకే కార్యశూరులకు చెయ్యితిరిగి విజయం దొరుకుతుంది.

దక్షిణదేశీయులలో నాటకకళాపరిషత్తు ప్రారంభించడంలో మనమే మొదటి వారమని సంతోషిస్తున్నాము; కాని యిందుకు గర్వించామంటే భాషారాష్ట్ర సిద్ధాంతం విషయంలో లాగే మనం కూలబడిపోతాం.

రామబ్రహ్మంచౌదరి, వెంకటశేషయ్యగార్లలో మంచి నిర్మాణశక్తి, దృఢమైన నిర్వహణసామర్థ్యమూ వున్నాయి. వారు నాటకని నాటకకళాపరిషత్తు విషయంలో మాత్రమే విని యోగించాలని కోరుతున్నాము.

ఇంకొక్క విషయం ఇక్కడ జాహరుగా చెప్పవలసి వుంది. ఆంధ్రనాటకకళాపరిషత్తు ఇక ముందు ఎప్పుడూ మద్రాసులోనే జరగాలి. ఇప్పటిలాగ జటిలమైన కార్యక్రమం నిర్వహించబడాలన్నా, నిర్వాహకులకు తగినన్ని సౌకర్యాలు జతపడాలన్నా, రాయలసీమవారికి కూడా యిది అందుబాటులో వుండాలన్నా, ముఖ్యంగా ఆంధ్రులకు మదరాసులో పలుకుబడి యేర్పడాలన్నా యిది మద్రాసులో జరగడమే చాలా అవసరం.

అయిదో సమావేశం మళ్లీ క్రిస్టమస్సులోనే తప్పకుండా జరుగుతుందనీ, అప్పుడింతకంటే మనం యింకో అడుగు ముందుకు వేస్తామనీ ఆశిస్తున్నాము.

ఆంధ్రమహాసభలు

నైజాం ఆంధ్రుల సమావేశం ఖమ్మంమెట్టులోనూ, బ్రిటిషు ఆంధ్రుల సమావేశం విశాఖపట్నంలోనూ జరిగాయి.

అక్కడా యిక్కడా కూడా యివి రాజకీయాలకోసం జరగలేదు.

అసలు ఆంధ్రమహాసభ కార్యక్రమం సంఘానికీ, సారస్వతానికీ, కళలకీ, పరిశ్రమలకీ సంబంధించినది కాని రాజకీయాలకు కాదు. సర్వవిధాలా ఆంధ్రజాతికి వికాసమే కలిగించవలసిన యీసభ యిలాగ వేరువేరుగా జరగడంలో ఔచిత్యం లేదు.

ఆంధ్రజాతి యింకా బాగుపడదనడానికి యిది బలమైన సూచనగా వుంది.

నైజాములో యెనిమిది జిల్లాల ఆంధ్రులున్నారు. మనం రాజకీయంగా విడిపోయి వుండినా జాతిపరంగా ఏకం కావలసిన అగత్యం చాలా హెచ్చుగా వుంది. వొకటి కావడానికి ప్రయత్నించవలసిన పూచీ వుభయులమీదా సమంగానే వుండినా బ్రిటిషాంధ్రులకు— అందులోనూ సర్కారులవారికి అధికంగా వుంది. నైజామాంధ్రులకంటేనూ, రాయలసీమవారికంటేనూ అన్నివిషయాలలోనూ సర్కారులవారు ముందడుగు వేశారన్న మాట వారు ఉభయులూ అంటూ వున్నదే. నిజంగా సౌకర్యాలు కూడా మనకి అధికంగా వున్నాయి.

అన్నిప్రాంతాల ఆంధ్రులనూ ఐక్యం చెయ్యడం పనికంటే ఆంధ్రమహాసభకి మరొక ప్రధానప్రాప్యం లేదు. ఈసంగతి మనం యెంత శీఘ్రంగా తెలుసుకుంటే అంత త్వరగా బాగుపడతాం. లేకపోతే ప్రకృతస్థితిలోనుంచి కూడా కిందికి వెళ్లిపోతాం.

మొన్న జరిగిన సభలకు అధిపత్యం వహించినవారిద్దరూ ప్రముఖులే. కాని ఇలాంటి యెందరు ప్రముఖులు పని చేసినా ఒకటేసభ అయ్యేదాకా ఏమీ చెయ్యలేరు. చెయ్యబూనడంకూడా మంచిది కాదు.

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూవున్న అపకారం

డింబరు నెలకి సిలా తెనుగునాడు హిందీకలవరింతలతో అస్తవ్యస్తమయిపోయింది.

సరిగా యీ సమయంలోనే వచ్చి కాకాకలేల్కరుగారు హిందీముగ్ధులమీద మరింత మెస్మరిజం ప్రయోగించారు.

వారంతటితో వూరుకుని వుంటే బాగుండిపోయేది; కాని హిందీవల్ల తెనుక్కి నష్టం లేదని కూడా వారు ఉపన్యాసాలు ప్రారంభించారు. ఈసంగతి వారికేం తెలుసు? వచ్చీ రావడంతోటే హిందీప్రచారకుల చేతుల్లో పడిపోయి, వారి సూచనలకు శుకానువాదం చేశారు కలేల్కరుగారు. దక్షిణదేశభాషలంటే ఆటవస్తువులుగా భావిస్తున్నట్టుంది వారు.

మావాదాన్ని హేళనచేస్తూవున్న హిందీప్రచారకులూ, కలేల్కరుగారూ యింకో సంగతి తెలుసుకోవలసివుంది. అదేమిటంటే? హిందీవల్ల వొక్క తెనుగే కాదు, కన్నడం కూడా చాలా నష్టపడుతోంది. ఈకింద ప్రకటించబడ్డ కర్నాటక సాహిత్యపరిషత్పత్రిక సంపాదకీయటిప్పణి చూస్తే యీ విషయం చక్కగా బోధపడుతుంది. దీన్నిబట్టి హిందీ, దక్షిణదేశంలో యెక్కడికి వెళ్లినా విలయతాండవమే చేస్తోందనీ, తమిళులూ, మళయాళీలూ కూడా కొద్దిరోజుల్లోనే యీ విపత్తుగురించి ప్రతికూలంగా ఆందోళనం సాగిస్తారని చెప్పడానికేమీ సందేహం అక్కరలేదు.

భారతీయులంతా ఎక్కణ్ణుంచో వచ్చిన ఇంగ్లీషు భాషని సామాన్యభాషగా వాడుకోడం సిగ్గులచేటని చెబుతూ వున్న హిందీప్రచారకులూ, కాంగ్రెసువారూ, దక్షిణదేశభాషలవారిని "మీ జాతీయభాషలను బురదలో పూరదొక్కుకుని హిందీని జాతీయభాషగా వాడు

కోం" అని వుపదేశించడం హాస్యాస్పదం అని గ్రహించలేకపోవడం వింతగా వుంది.

కానివ్వండి. సామాన్యభాషకీ, జాతీయభాషకీ యెంత వారం వుందో గ్రహించలేదు వారు. కనకనే హిందీకోసం వారింత కాలమూ, డబ్బూ బూడిదలో పోస్తున్నారు.

అయితే. హిందీని ప్రోత్సహిస్తూ వున్నవారిలోనూ, ప్రచారం చేస్తూవున్నవారిలోనూ కొందరిలో ఆత్మపరీక్ష ప్రారంభం అయింది. ఇక కొద్దిరోజుల్లో యీ హిందీ పొంగు చప్పగా చల్లారకతీరదు.

౧

"భారతి అనే తెలుగుమాసపత్రిక ఆగస్టునెల సంచికలో 'హిందీ—తెలుగు' అనే పేరుతో ఒక సంపాదకీయలేఖనము ప్రకటించబడింది. దేశభాషాదృష్టితో ఆ లేఖనము తెలుగువారికి ఎంతవరకు అన్వయిస్తుందో కన్నడులకును అంతవరకు అన్వయిస్తుంది. భారతీసంపాదకుల యీ యభిప్రాయంతో మేము సంపూర్ణంగా అనుమోదిస్తాము. వారి లేఖనములోని 'తెలుగు' అనే మాటను తీసివేసి 'కన్నడము' అనే పదమును వేస్తే అది మనకు అక్షరశః అన్వయిస్తుంది. వారు స్వాభావికంగా ఆంధ్రేతరులకు మర్యాద చూపినారు. కాని యీ విషయంలో వారికంటే మనము ఉత్తములుగా ఉన్నామని భావించేటందుకేమీ అవకాశం లేదు. ఆంధ్రులు దేశవత్సలులు; దేశభాషాప్రియులు; కార్యదక్షులు. ఇది అందరికీ తెలిసిన విషయం. కన్నడులు వారికంటె ముందున్నారని మేమేమో నమ్మం. సంపాదకులు ఈ హెచ్చరిక చేశారంటె, హిందూదేశానికి ఒక రాష్ట్రభాష యొక్క ఆవశ్యకతను గాని, హిందీ ఆస్థానానికి రాగలుగుటకు గల యధికారమును గాని తెలియక చేసింది గాదు. భరతఖండము ముందుముందు సంయుక్తరాజ్యమైతే, దానిలో ఒక రాష్ట్రభాష యొక్క ఆవశ్యకత అనివార్యంగా వచ్చినట్టయితే, ఇంగ్లీషు సముద్రాలు దాటిపోతే, హిందీయే ఏకమాత్రమయిన రాష్ట్రభాష యని అందరూ అంగీకరించినట్టయితే, అప్పుడు దానిని నేర్చుద్దాము. అన్ని విధాలా పరకీయమైన ఇంగ్లీషును నేర్వవచ్చునట; అప్పుడే అర్థం మనదయిన హిందీని నేర్చుకొనుట కష్టమయ్యానా? దానివలన రాజకీయస్థాన, మాన, గౌరవములు, లాభప్రయోజనములూ కలిగేటట్లయితే అహోరాత్రులు అన్నం నీళ్లు వదలి దేశము దేశమే దానిని నేర్చుకోగలదు. కాని ప్రస్తుతము కొన్ని కారణాలవల్ల కన్నడం మొదలయిన దేశభాషలకు పుష్టి లేదు; పురస్కారము లేదు. కన్నడం ఇప్పుడిప్పుడే ఇంకా పోతనీళ్లవల్ల పెరిగే మొక్కలమాదిరిగా తలయెత్తుతూంది. ఇప్పుడే అనావశ్యకంగా ఇతరభాషలు దానిని పట్టి ఆక్రమిస్తే గతేమి? కన్నడపుస్తకాలు వ్రాసినవారు, వ్రాయనున్నవారు అచ్చుకర్చు అందదని అవస్థపడుతున్నప్పుడు, పిల్లలకు మరొక గుటక పాలో, ఇంకో బొట్టెడు నెయ్యో వేయడానికి జంకే మన బీదతల్లులు పహిలాపుస్తక దూసరా పుస్తకములకు డబ్బుపెట్టి, ఏడుస్తూండే తమ బిడ్డలను ఎవరిపాలో చేసి హిందీపాఠాలకు ఎండలో తిప్పడంపూస్తే ఇదేమో ఒక విపరీతమైన అవస్థ వచ్చి పడినట్లు తెలుస్తుంది. ఏభాషమూలంగా వచ్చినా విద్య విద్యే. పోనీ, వీరు హిందీలో విద్యావంతులు అయినా అవుతారా? 'మీకు శ్రమం, మాకు దుర్భోజనం' మనలో ఆడవాళ్లు విశేషంగా హిందీని అభ్యసిస్తున్నారు, అభ్యసించినారు. అయితే ఎంతమంది హిందీలో స్వాభావికంగా ఉపన్యాసములను ఇవ్వగలుగుతున్నారు? ప్రౌఢము లయిన ఉపన్యాసాలను ఎంతమంది అర్థము చేసుకోగలుగుతున్నారు. నేర్చిన హిందీని ఎంతమంది శాశ్వతంగా నిలబెట్టుకుంటున్నారు? నూరార్లు ఖర్చుచేసి, ఏండ్లు దేహశ్రమ, బుద్ధిశ్రమపడి వీణ నేర్చిన మనస్త్రీలు తర్వాత వానిని తీసి చెయ్యాడించడానికైనా అవకాశం లేక వానిని అటుకలమీద పడవేసి యుంటున్నారు. మన సామాజికస్థితి, ఆర్థికస్థితి యిలా వుంది. గాంధీమహాత్ముడు హిందీప్రచారాన్ని ఆరంభించి, దానికి పుష్టిని ఇచ్చినందువల్ల దానికి ప్రాశస్త్యం ఈమాత్రం వచ్చింది గాని, దాని నిజమైన మాహాత్మ్యం వల్ల గాని, ఆవశ్యకత వల్లగాని గాదని ఇతర దేశభాషలవారు గ్రహించవలెను. మహాత్ముని పేరుతో హిందీని కన్నడంమీద కూర్చోబెట్టేవారు బహుశా మన ప్రాంతాలలో నెలకొనిపోయి వుండే పరప్రాంతీయులైనా అయివుంటారు, లేదా మనలోని భ్రాంతులయినా అయివుంటారు. ఉత్తరహిందూదేశంలో హిందీకి తదితర

భాషలకు పరస్పర బాంధవ్య మున్నట్టు దక్షిణహిందూ దేశంలో లేదని వారు గ్రహింపవలసివుంది. కన్నడు లెవరూ హిందీని నేర్చుకోగూడ దని మేము చెప్పము. కాని కన్నడంయొక్క ఉత్కర్షకు హిందీని నేర్చుకోవలె గాని అపకర్షకు గాదు. కన్నడులు అరవాన్ని నేర్వవలెను, తెలుగునూ నేర్వవలెను, గ్రీకు ల్యాటినులనూ నేర్వవలెను, జర్మను ఫ్రెంచి రష్యను భాషలనూ నేర్వవలెను. జపాను చైనా భాషలనూ నేర్వవలెను. ఈ భాషలన్నిటిని కన్నడులు ఏ వుద్దేశంతో స్వప్రయోజనంకోసం, ఎంతమాత్రం నేర్చుకోవలసివుంటుందో హిందీని కూడ అంతమాత్రమే, అదే దృష్టితోనే నేర్చుకోవలెను. మొదట మన యింటి బిడ్డ పుష్టికి రానీ, దానితో ఆటపాటలకు కావలిసే చుట్టుపక్కల బిడ్డలను చేరదీద్దాము. కాని యింటి బిడ్డను వదలి చుట్టుపక్కలవాండ్లను దగ్గర తీసే పద్ధతిలో దార్యము మనకు కూడదు."

కర్ణాటకసాహిత్య పరిషత్పత్రిక (అక్టోబరు ౧౯౩౫)

౨

(ఈ వ్యాసలేఖ రాసిన శ్రీమతి కృష్ణకుమారి రాజమహేంద్రవరం నివాసులు మధురకవి నాళం కృష్ణారావుగారి కుమార్తె. చీరాల ఊటుకూరువారి కోడలు. ప్రౌఢభావాలలో చిన్నకథలు రాయడంలోనూ, మోడులు చిగిరించునట్లు వీణ వాయించడంలోనూ, శ్రోతలు తన్మయులయేటట్టు గంభీరంగా ఉపన్యసించడంలోనూ చాలా నేర్పరి. వయస్సు సుమారు పదహారేళ్లే; కాని తన నిశితప్రతిభవల్ల అప్పుడే రాజమహేంద్రవరమహిళామండలిలో అత్యున్నతస్థానం సంపాదించుకుంది. ఇప్పుడు ఉభయభాషాప్రవీణ (చివరి) పరీక్షకు చదువుతున్నది. రాజమహేంద్రవరము నందలి నైత్య సేవాసదనము (యువతీసంస్కృతిక శాలా)కు శోభ కలిగిస్తూవున్న రత్నాలవంటి బాలికలు యిద్దరు బాలికలలోను ఈమె ఒకతె. ౧౯౩౩ వ సంవత్సరం డిసెంబరు ౨౯ వ తేదీని రాజమహేంద్రవరంలో ఆధునికాంధ్ర కవిపండితసభలో వ్యావహారికాంధ్రభాషను సమర్థిస్తూ తెనుగు వ్యాకరణంమీద యీమె చేసిన విమర్శనాత్మకమైన వుపన్యాసం పండితులకు ఆశ్చర్యామోదాలు కలిగించింది. నాటి సభలో, సభాధ్యక్షులు రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు ఈమెకు "విదుషీ కుమారి" అని అన్వర్థనామం వుంచారు. కృష్ణకుమారి ఆంధ్రయువతులలో ప్రశంసించదగ్గ పరిణామం కలిగిస్తుం దని ఆశిస్తున్నాము.

కృష్ణకుమారి హిందీని ద్వేషించడం లేదు. ముందుముందు— ఒకప్పుడు భారతదేశంలో హిందీకి భుక్తపడగల వొక గొప్పతనాన్ని ఈమె గ్రహించే వుంది. ఇంతేకాక: ఈమె హిందీలో కొన్ని పరీక్షలు కూడా యిచ్చివుంది. కనకనే హిందీదురాక్రమణం గ్రహించగలిగి యీమె యీలేఖ రాసింది. మనకి మాతృభాషా, జాతీయభాషా అయిన తెనుగును గురించి యీమె పొందుతూవున్న ఆవేదన యీలేఖలో ప్రతీ అక్షరంలోనూ స్ఫుటంగా కనపడుతోంది. ఆంధ్రయువతీమణు లందరూ కృష్ణకుమారి హితబోధ గ్రహించి హిందీమీది వ్యామోహం విడిచి మాతృభాషను ఆదరిస్తారని నమ్ముతున్నాము. కృష్ణకుమారికీ, ఇంకా యిలాంటి యువతీమణులకూ ప్రబుద్ధాంధ్ర స్వాగతం యిస్తోంది. సంపాదకుడు)

మానవునకు 'బహుభాషాజ్ఞత' అనేది తప్పకుండా ఉండాలి. ఇప్పటిస్థితిని బట్టి ముందుకు చూస్తే, బహుజ్ఞత లేనివానిని కొంతకాలం పోతే బహిష్కరిస్తారేమో నని పిస్తుంది. కాని బహుజ్ఞతకు నిజస్థితి తలవంచకూడదు. అలా వంచితే వ్యక్తిత్వమనేది నశిస్తుంది.

ఆంధ్రుండు —ఒక్క ఆంధ్రు డన్నమాట యేమిటి, అందరూను— శక్తి ఉంటే అన్నిభాషలూ నేర్చుకోవాలి. వద్దని యెవ్వరూ అనరు. అనకూడదు కూడాను. కాని తాను నేర్చుకొనే భాష లన్నీ తనకే ఎసరుపెట్టేవిగా మాత్రం వుండకూడదు. "తనకు మాలిన ధర్మం మొదలు చెడిన బేరం" అంటే ఎవరు ఒప్పుకోరు?

అలాగే ఉంది ఇప్పు డాంధ్రులు హిందీ నేర్చుకొనే వేలంవెఱ్ఱి. అసలు హిందీ ఎంత బాగా అలవడుకొని పోయిందో చెప్పలేము. కాని— ఇది కాంగ్రెస్ ని దూషించడం కాదు— కాంగ్రెస్ లో పనిచేసి జైలుకు వెళ్లిన వాళ్లు ఇవతలకు వచ్చినప్పటినుండీ హిందీ పట్టపగ్గాలు లేకుండా పరుగులెత్తుతూంది.

వచ్చినవాం డెన్ని వేషాలు వేసినా చెల్లుతుంది. ఏమీ లేని ఆకే ఎగిరెగిరి పడేది. తెలుగు నేర్చుకున్న వాళ్లూ, లోకజ్ఞానం ఉన్న వాళ్లూ, ఒకవేళ యేదైనా అలవడినా వెంటనే మార్చుకోగల సమర్థత ఉన్నవాళ్లూ, ఎన్ని నేర్చుకొన్నా, 'నేను' అనే స్థితిని మఱచిపోరు. వాళ్లకి మాతృభాషాజ్ఞానమూ ఉంటుంది. తెలుగే సరిగ్గా రాని పల్లెటూరివాళ్లు నెంనుకు లేచి తందనాలాడించడం! మాహాత్మ్యం పల్లెటూరివారి సొమ్మా? అందుకనే 'కాళ్లు పట్టి లాగుతూన్నా చూరు పట్టుకు వ్రేలాడి' నట్లు అసలైన జానుతెలుగింకా పల్లెటూళ్లనుండి పోలేక పోలేక మినుకుమినుకు మంటూంది. ఈస్థితిలో నల్లేరు

మీాద బండిలాగ ఈహిందీ ఒంటికాలితో పరుగెత్తింది. "మేము తెలుక్కి ఏం అపకారం జరపడంలేదు." అనే హిందీప్రచారకులమాటలు వడ్డేవాళ్లకు కళ్లనీళ్లు తుడవడం లాగుంది. వాళ్లు పట్టణాల్లోకంటె పల్లెటూళ్లల్లో ప్రచారం సాగించడమే లోలోపల తెలుగుని కూకటివేళ్లతో పెల్లగించేస్తున్నారని తెలుపుతూంది. లేకపోతే పట్టణాలు కాని పాలకొల్లు, పాంగువ్వ, భీమవరం, తణుకు, రామచంద్రపురం, విస్సాకోడేరు, కోలమూరు, గనవవరం— తెలుగుజాతీయత కాయువృపట్టునవి—ఇల్లాటి వాటిల్లో ఎందుకు వీరిదాడి? దీన్నే కాబోలు తడిగుడ్డలతో గొంతు కొయ్యడ మంటారు!

పైగా "హిందీవల్ల, ఏమీ కాని తెలుగువాళ్లు వ్యాకరణం నేర్చుకొంటున్నారు." అని వాదం! ఇదొక్కటీ అన్యాయం! ఒకమూల వ్యావహారికవాదులు బయల్దేరి 'వ్యాకరణాలే వద్దు బాబూ! కట్టకట్టి గంగలో కలపండి' అని మొత్తుకుంటూంటే, మళ్లీ వ్యాకరణమా? అందులోనూ ఇతరభాషా వ్యాకరణమా? ఆవ్యాకరణం వచ్చి తెలుగుభాష నేం ఉద్ధరించనూ? రాక ఏం చెరపనూ? ఏదీ లేదు. పైగా ఆహిందీ వ్యాకరణ సాంప్రదాయాలు తెలుగులో జొప్పి తెలుగులో ఉన్నవి కాస్తా ఊడ్చిపెట్టడం ఎందుకీ లేనిపోని క్షోభ?

తర్వాత "హిందీ నేర్చుకుంటే సంస్కృతం కూడా సులభంగా వస్తుంది." అనడం! రామా! వినలేక చెవులు తడికలు కట్టుకుంటూన్నవి. అష్టకష్టాలు పడి నేర్చినవాళ్లకే సంస్కృతం ఒకపట్టున లొంగదు. ఎక్కడో హిందీలో ఒకమాట దొర్లితే సంస్కృతమంతా వచ్చినట్లే! ఎంత అజ్ఞానం! పోనీ, ఏదీ ఈ హిందీ ప్రచారక పండితు లెవరైనా ఒకచిన్న అనుష్టుప్ శ్లోకానికి అర్థం చెప్పమనండి చూస్తాము! ఎలా చెప్పగలరు? అది వాళ్లదోషం కాదు. హిందీభాషాపద్ధతి వేరు; హిందీ కారకం వేరు. సంస్కృత భాషాపద్ధతి వేరూ; సంస్కృత కారకం వేరూను. జన్యజనక భావసంబంధ ముందేమో, కాని, హిందీ వచ్చినంత మాత్రాన సంస్కృతం వస్తుందనడం కేవలం హాస్యాస్పదం.

ఇన్నిటిని మించిన అన్యాయ మేమిటంటే, ఆడవారికి హిందీ నేర్పడం. 'ఇంకా ఆడవాళ్లు తెలుగు నేర్చుకోడానికే ముందుకు రావడం లేదు. ఇంకా వీరికి మంచివిద్య కావాలి, పునాదిదిట్టం లేక ఆడవాళ్లు ఆకాశతాండవం చేస్తున్నారు? అని గోల పెట్టాంటే, వారివిద్యాసాధనానికి వొక తాకిలా! ఉబుసుపోని ఆడవాళ్లు హిందీ ఉపయోగించే కాలం తెలుక్కి ఉపయోగిస్తే ఎంత అందంగా వుండేదో? ఇప్పుడిప్పుడే తలెత్తుతూన్న స్త్రీవిద్య అంతరించకుండా ఉండడాని కైనా, హిందీ ప్రవాహం అరికట్టాలి. పల్లెటూళ్లను, ఆడవాళ్లను ఆలంబనంగా చేసుకొన్న హిందీప్రచారకుల సూక్ష్మబుద్ధిని మాత్రం మెచ్చుకోవలసిందే.

ఇంక పత్రికలు ఒక్క తెలుగుపత్రికకూ— భారతికైనా— ఆదరించే ప్రభువు ఆంధ్రుల్లో ఒక్కరు కూడా లేరు. ఇంతకంటె నిజంగా ఆంధ్రజాతికి అతి అవమానకర మైన విషయం ఇంకేమీ లేదు. కేవలం ఆర్థికదుస్థితే దీనికి కారణం కాదు. ఉన్న సొమ్ము కాస్తా మాధురి, ఆనంద్, బాలసఖా ఇలాంటి హిందీపత్రికలకి ఊడ్చిపెట్టి తెలుగుపత్రికలు కొనవచ్చేసరికి ఖాళీపర్సు కల్లక్రిందులు చేసి చెల్లబోతున్నారు- ఒకటా! రెండా! తెలుగుదేశంలో ఉన్న హిందీపత్రికలు కొన్ని నాగానుర్తి, బాలసఖా— సరస్వతి, విశ్వామిత్ర, ఆనంద్, బాలమిత్ర, వానర్ విశాలభారత్, ఇన్నిపత్రికలకి ప్రచార మెందుకూ! తెలుగుపత్రికల కీచిత్రవధ యెందుకూ! ఆంధ్రుల పేరుతో ఉన్న దైనికపత్రిక ఒక్కటే: దానిలో కూడా వారానికి, పదిరోజులకూ, ఒకటి, ఒకటిన్నర కాలం హిందీ వ్యాసాలకి మీదుకట్టడ మెందుకూ?

అసలే ఆర్థికదుస్థితి. అందులో జి. వో. తెలుగు ఉపాధ్యాయులకు జీతాలు కోసేసింది. కాలేజీకి వెళ్లినా నలుబదిరూపాయల కెక్కువ రావు. అట్టిసమయంలో హిందీమహావిద్యాలయాలు పెట్టి, అందులో ప్రధానాచార్యులకి ఒక్కరికే నెలకు ౨౦ రూపాయలు జీతం ఇచ్చి తెలుగువాళ్లు తమచేత్తోనే ముక్కుకొట్టుకుంటూన్నారంటే, ఏ తెల్గుమనిషికి కోత కాదూ?

నిజం చెప్పాస్తే—గౌతమీలైబ్రరీ వంటి గ్రంథాలయం తెలుగుగడ్డలో చూడబోము—అదే అన్నం పెట్టేదాత లేక, అప్పులపాలై ఉంది. ఈలాంటిదైన్యంలో

ఉన్న గ్రంథాలయాల్ని లేవనెత్తే ఉద్దేశం ఏమీ లేదు. పైగా ప్రతివూళ్లో 'హిందీప్రేమీమండలులు' క్రొత్తగా స్థాపించడం! ఎవరు సైచగలరు?

తెలుగులో 'నేను' అని ధమాయించి ప్రతివిషయం లోనూ జంకూ, గొంకూ లేకుండా మాట్లాడేవాళ్లింకా తక్కువ. తెలుగులో వాగ్వర్ధనీసభ లున్నాయో లేవో ఎవరికీ తెలియదు. ఏమైనా పెద్దా మంటే 'తెలుగులో పుట్టినవాళ్లకి తెలుగుమాటలు నేర్చుకోవడం ఏమిటి! సిగ్గులేదు' అని తెలుగువాళ్లే అడ్డపుల్ల పెట్టారు. అటువంటిసమయంలో ఏవూళ్లో చూచినా హిందీవాగ్వర్ధని సభలు, హిందీచర్చాసమాజాలు, హిందీవక్తలు పేర్మోగడం విని వూరుకోవడం ఎల్లాగో తెలియడం లేదు.

నాటకాలు చూస్తే నటులలోపమో, కవిలోపమో, నియంతలోపమో, డబ్బు లోపమో, ఆదరణ లోపమో, అదృష్టం లోపమో, అన్నీ లోపమో, చెప్పలేము కాని— తెలుగులనాటకరంగం అంటే తెలుగువాళ్లకే మొగం మొత్తిపోయింది. ఇలా పడిపోతూన్న నాటకకళను లేవనెత్తుకోవాలి. అది లేదు సరి కదా! ఇంకా "హిందీవృద్ధి కావలయు ననినచో ప్రతియూరను హిందీనాటకములు ఆడవలయును" అని తెలుగువారే వ్రాసిస్తూ ఉద్బోధిస్తూ ఉపన్యాసా లియ్యడంలో గల ఉద్దేశం ఏమిటో అర్థం కాదు. తెలుగుదేశంలో తెలుగునేలలో హిందీలో నైతిక్క లాడడానికి వచ్చిన [illegible] ఏమిటో బోధపడదు.

ఇల్లాగ హిందీలో ఇన్ని వివిధాల ప్రచారం జరుగుతోందో అన్నివిధాలా మనఆంధ్రులు వెనకబడి ఇప్పుడిప్పుడే తలలెత్తుతూంటే, 'అన్నప్రాశనంనాడే ఆవకాయబద్ద' అన్నట్లు, ఇంతలోనే హిందీకి ఇంత హంగామా ఎందుకు? ఇంకా హిందీలో వృత్తివిద్యలు చెప్పలేదనీ హిందీలో న్యాయవ్యవహారం జరగడం లేదనీ, హిందీ కౌన్సిళ్లలో పెట్టలేదనీ (బంగరు) హిందీలో నాటకా లాడలేదనీ, హిందీలో ఉపన్యాసా లియ్యడం లేదనీ, హిందీని నెత్తికెక్కించుకోలేదనీ నెప మెన్నడం కూడాను! హింస చాలక ఇంకా హత్య కూడానా?

ఇంతప్రచారం, ఏకభాష కావాలనీ, 'రాష్ట్రభాష' అని కదా! గాంధీజీ పరులను తృప్తిపరచే స్వభావం కలవాడు. అందుకే ఆయన మాలవ్యాజీ విడిపోతూన్నా, మహమ్మదీయులని కూడగట్టుకొన్నాడు. ఇప్పుడు తురకలు ఉర్దూ రాష్ట్రీయభాష కావాలనీ, పార్సీ లిపి కావాలనీ దెబ్బలాడుతున్నారు. ఆ మెత్తని గాంధీజీ ఏమీ అనలేక దేశహితంకోసమే— వాళ్ల కోర్కెలు తీరిస్తే, మనం రాష్ట్రభాష అవుతుం దని ఆశించి నేర్చుకొన్న హిందీని ఏగంగలో కలుపుతాము? 'ఉర్దూకి, హిందీకీ ఏమీ భేదం లేదు. ఉర్దూ రాష్ట్రభాషైనా ఫర్వా లేదు.' అని యీమధ్య హిందీప్రచార సప్తాహంలో ఒకప్రముఖుడు అభయహస్త మిచ్చాడు. మరే ఆశ్చర్యం! 'తునక కబ్బెరా తునకబుద్ధి' అని హిందీకే కాదు, ఉర్దూకి కూడా మనం తలవొగ్గాలి! ఇంతకంటె దౌర్భాగ్య మున్నదా? అదీ కాక మనం నేర్చుకొనేది గ్రాంథికం కాని వ్యావహారికం కాదు. అందుకే ఎంత నేర్చుకొన్నా ఆంధ్రుడు హిందీ రాణకెక్కడం లేదు. ఇక్కడ నా అనుభవం ఒకటి ఉదాహరించడం అనవసరం అనుకోను— ఈమధ్య గాంధీజీతో జమ్నాలాల్ బజాజుకూతురు కూడా వచ్చింది. అప్పుడు ఒకరు హిందీపండితులు ఆవిడతో వచ్చినంతవఱకూ వ్యాకరణం తప్పకుండా నిర్దుష్టంగా హిందీ మాట్లాడారు. అప్పుడావిడ "ఏమి ఇంత మోటుగా మాట్లాడుతున్నారు?" అంది. అయింది! తెలుగుల హిందీ నేర్పు! హిందీనేర్చుకొని సాధించే పరమప్రయోజనం ఇప్పట్లో ఉత్తరాదికి వెళ్లితే ఎల్లాగూ? అని కదా! విద్యావతియైన బజాజుకూతురికే 'మోటు' అంటే సామాన్యులందరికి మనకృతకహిందీ— జాతీయాలా విరహితమైనది— అర్థం అవుతుందా? అని నా ఆశంక!

ఉర్దూ రాష్ట్రభాషే అయితే నేర్చుకోవడం— అంటే గ్రాంథికంగా ఉర్దూ నేర్చుకోవడానికి వాళ్లే కొన్నాళ్లు ఆంధ్రశక్తిని ధారపోస్తే సరి! ఏమున్నది? 'ఉరిపోసుకోడానికి ఏతాడైతేనేమి' అన్నట్లు, ఆంధ్రం మునగడానికి హిందీ అయితే నేం, ఉర్దూ ఐతే నేం. ఖర్చుపెట్టడానికి కాలం ఉంది! నేర్చుకోడానికి తెలుగువిరాళ జాలి లేని వ్యాపకమూ లున్నాయి!

మంగిపూడి వేంకటశర్మగా రన్నట్లు, క్రొత్తలో వేలంపెట్టిమూలాన, గ్రామాల్లో తెలుగులయింట్లు హిందీలోగిళ్లే అయిపోతే, ఆంధ్రరాష్ట్రవిభజనకి ప్రయత్నా

తెందుకూ? రోము, ఇటలీ ఐర్లండు, దేశభాష నాదరించి స్వరాజ్యం సంపాదించినాయి అన్న పేరు పొందుతే, ఆంధ్రదేశం హిందీ నాదరించి హిందీ దేశమైపోయింది. అన్న పేరు పొందుతుంది. ఓహో! పొగడదగినపేరు! ఇటువంటి నిర్వీర్యం చూసే ఓఢ్రులు తెలుగు రాజ్యం అన్యాయంగా తామే ఆక్రమించడానికి పూనుకొన్నారు. చివరకు మనఅవసరపడ్డవాటితో కూడ ఒడ్డలేక ఒడ్డిగిల్లాము. లేకపోతే ఢంకుండెతో అడగగలరు? ఈ ఉపేక్ష చూసే కన్నడిగులు, అరవలు, తురుష్కులు ఆంధ్రదేశానికి అంచులు కొరికేస్తున్నారు. మెత్తని వాళ్లని చూస్తే మొత్త బుద్ధి!— దీనిలో ఏమీ అత్యుక్తి లేదు. ఇప్పటికి కొంత అపకారం జరగకపోయినా 'ఏకై వచ్చి మేకై బిగిసిపోతుంది' హిందీ. ఇది లోకంలో జరుగుతూన్న సాజమైన పరిణామం. ఇంగ్లీషు ఇలాగే చేసింది కాదూ? ఏది వచ్చినా ముందే ఒడిపట్టే తెలుగు వాళ్లకి మంచి ప్రాయశ్చిత్తం జరుగుతూంది. ఇంగ్లీషు 'బలవంతబ్రాహ్మణార్థం' పోతూంటే, హిందీ కోరి తెచ్చుకొన్న అనర్థం అయింది.

హిందీప్రచారకు లింకోసంగతి చెప్తారు. "హిందీలో ద్విజేంద్రలాల్‌రాయ్ నాటకాలున్నాయి. ప్రేమచంద్ నవలలున్నాయి మన (మీ) తెలుగులో ఏవీ?" అని ఈమాటలతే హిందీప్రచారకులకి తెలుగెంతవఱకు వచ్చునో తెలియచేస్తూన్నాయి. అయ్యో! తెలుక్కి రసవంతములైన నాటకాలూ, నవలలే తక్కువయ్యాయి! సరియైన పరిశీలన లేక చెప్పినంతమాత్రాన ఆంధ్రంలో మనోరంజకమైన సారస్వతం ఒక్కమాటు అదృశ్యమైపోదు 'పంచాంగము తప్పినా గ్రహసంచారము మానునా' నిశ్చయంగా ద్విజేంద్రలాల్ నాటకాలూ ప్రేమచంద్ నవలలూ అతిమనోహరమైనవే. అని ఒప్పుకుందాము. అటువంటి ఆదర్శకమైన రచన మృదుమధురమైన హిందీలో ఉండడం బంగారానకు తావి యబ్బినట్లే. కాని తెలుగులోనే మనోహరభావాల్ని అర్థం చేసికోలేని అమాయకమైన తెలుగురాని జనం పరభాషలో ఆ అందమైన భావాల్ని అర్థంచేసుకోగలదా? అని వీరికి స్ఫురించదు కాబోలు. కొందఱికి హిందీలో మాట్లాడడం నాజూకు! వాళ్లు తెలుగులో మాట్లాడడాని కేదో అనాగరికత అని భావిస్తారో ఏమో మఱి! ఇంతవఱకింగ్లీషువ్యామోహం ఇలాగే ఉండేది. ఇవుడిపుడు ఒక బొప్పి కట్టనతర్వాత కొంచెం చూసుకొని నడుస్తున్నారు. ఇపుడు మళ్లీ హిందీతడాకా!

బెంగాలీవారు 'హమారాసోనా బెంగాలీ' అంటే మనకు 'మా ముత్యాల తెలుగు' అని మురిసిపోయే ప్రొద్దులు రావాలి. అపుడు మన మింకోభాషకోసం ప్రబల ప్రచారం చెయ్యవచ్చు. హిందీ రాష్ట్రభాషయైనా, రమణీయమైనదీ, ఆకర్షణీయమైనదీ (మన తీయని జానుతెనుగు కన్న మధురమైనది.* అంటే నేను ఎంతమాత్రం ఒప్పుకోను) కాబట్టి స్వరాజ్యం వచ్చిన మరునాడు మనం దాన్ని నేర్చుకోవచ్చు. అంతే కాని, ఎప్పుడో స్వరాజ్యం వస్తుందని 'మబ్బును నమ్మి చెరువుకట్ట తెగ్గొట్టుకొన్నట్టు' ఇప్పటినుండీ నేలవిడిచిన సాము చెయ్యడం యుక్తంకాదు. మన కిపుడు బహుళ్లాలో మితిమీరిన వ్యక్తిత్వం నశించిపోతూంది. అవసరమైనవాటి (వస్తువుల) ప్రచారం లేకుండానే హిందీ నేర్పిస్తూనేవున్నారు. ఒక పేరు పెట్టుకొని బ్రతుకుతూవున్న దేశంలో ఇంకొక భాషకు ప్రచారం చేయవలసిన గతి యేమి! ప్రచారం వద్దంటే మనవాళ్ళు నిజ అవసరాన్ని స్వీకరించకూ విషమించింది. మనకాలాన్ని పాడుచేసుకోవద్దు. ఈ కాలాన్ని ఓఢ్రులనుండో, పడమటనుండో, నిజాంరాష్ట్రనివాసులనుండో రాయలసీమవారిని సముదాయించడంలోనూ, పడిపోతూన్న తెల్గునకు చేయూతనిచ్చే నియ్యమంలోనూ వినియోగించేస్తే తెలుగుదేశం ధన్యమౌతుంది. తెలుగు వాళ్లు గొడ్డుపోలేదు. అనిపించాలి. అనవసరమైనదానికి కాలాన్నీ, డబ్బునూ వెచ్చించి అవసరాల్ని చేమించిపోనీయకండి. రవ్వ ధారపోసి గవ్వ కొనవద్దు.

'ఆంధ్రభాష యేమిటీ, హిందీభాష యేమిటీ? అంతా ఒకదేశంలో లేమా? ఇటువంటి సంకుచితాభిప్రాయాలు పనికిరావు. మాకు మాత్రం తెలుగుమీద అభిమానం లేదా? ఐతే మాత్రం ఏమి? హిందీ తప్పక నేర్చుకోవలెను" అని శాసించే సవతితల్లి ఆంధ్రాభిమానం కల మహానుభావులకు ఒకటే నమస్కారబాణం. వారిజోలికి పోవద్దు.

ఎంత కని సైరణ! దేనికైనా హద్దుపద్దు ఉండవద్దూ!

కృష్ణకుమారి

అతిమధురము :—మధుయష్టి—Glycyrrhiza glabra.

స్వరూపము — దీనినే యష్టిమధురమని కూడ యందురు. ఇది రెండు విధములుగా నుండును. నీటిప్రదేశమునం దొకటియు, మెట్టప్రదేశమునం దొకటియు బయలు దేరును. ఇది గుల్మజాతిలో చేరును. నిలువెత్తువరకును పెరుగును. దీని ఆకు మరువము ఆకును బోలియుండును. గుండ్రముగా నుండును. దళసరిగా నుండును. దీని కొమ్మలు వేరును కూడ నారగలిగి యుండును. పువ్వులు తెలుపుగ గుత్తుగుత్తులుగ నుండును.

గుణములు — ఇది యోగసిద్ధిని కలుగజేయును. ఇది చలువ చేయును. ఎక్కువ తీపియు, కొంచెము కారమును కలిసిన రుచి కలిగి యుండును. నాలికమీద వేసి కొసిన కొంచెము చిమచిమలాడి నీరూరును. విపాకమున తీపిరుచియే కలిగి యుండును. నేత్రరోగములకిది చాల మంచిది. శిలవెండ్రుకలను పొడవుగా పెంచును. నల్లపరుచును. దప్పి యెక్కువగా నుండి నోరార్చుకొనిపోయిన, దీని వేరుముక్క చప్పరించిన చమురుగిలిగి దప్పి కట్టును. విషమును హరించును. పైత్యములను, వాంతిని నివారించును. క్షయను పోగొట్టును వీర్యము వృద్ధినొందించును. వ్రణములలో నుండు కుళ్లును శోధించి మాన్పును. శిగరోగములకు కూడ నిది చాల మంచిది. రసాయనద్రవ్యము.

ప్రయోగములు — రసాయనమునకు :— యష్టిమధురము యొక్క చూర్ణము పాలతో కలిపి త్రాగిన, మునలితనమును, రోగములను రాకుండ జేసి చాల కాలము బ్రతుకునట్లు చేయును.

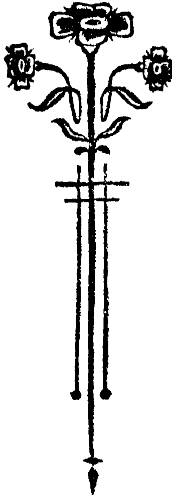
ఉరఃక్షతమునకు :—ఉరఃక్షత మనగా గుండెలో నుండు, అవయవములకుగాని, యితర మర్మావయవములకు దెబ్బ తగిలినచో నోటివెంబడిని రక్తము పడుచు మనిషి క్షీణించును. దీనినే ఉరఃక్షీణ మందురు. శొంఠియు, యష్టిమధుకమును కషాయముపెట్టి పాలు కలిపి త్రాగినను లేక వీని చూర్ణము పాలతో కలిపి త్రాగినను ఉరఃక్షీణమును హరించును.

హృద్రోగమునకు :—యష్టిమధుకము యొక్కయు, కటుకరోహిణి యొక్కయు, నూరిన ముద్దను, పంచదారనీళ్లతో కలిపి త్రాగిన, హృదయరోగము లన్నియు నివర్తించును. (చి॥26—అ—చరకము)

గర్భిణీయొక్క గర్భముగాని, లోనిశిశువుగాని శుష్కించిపోయి గర్భము ఎదుగక పోయిన :—పాలతో పంచదారయు, నేలగుమ్మడి, యష్టిమధురమును కలిపి త్రాగిన శుష్కించిన గర్భము వృద్ధినొందును. (చరకము)

పాండురోగమునకు :—యష్టిమధురముయొక్క చూర్ణముగాని, కషాయముగాని తేనెతో కలిపి త్రాగిన పాండురోగము నివర్తించును. [సుశ్రుతము 44 అ. ఉత్తరస్థానము.)

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును.

అయిన తెలియవలసిన దేది!

నేడు దేశమంతటను కుక్క గొడుగుల వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి మోసపోకుండుటయే!

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము మా ట్రేడు మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్తగా పరిశీలించుడు.

రాజమహేంద్రవరం: శ్రీ [illegible] సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ [illegible] ముద్రితం.
శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే ప్రకటింపబడినది. [illegible]